

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marja Katajavirta

Kulttuurialan hyvinvoiva yrittäjä alan kentässä

Sivutoimiyrittäjän puheenvuoro

Opinnäytetyö

Kevät 2023

Kulttuurituottaja (ylempi AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Kulttuurituottaja (ylempi AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Marja Katajavirta

Työn nimi: Kulttuurialan hyvinvoiva yrittäjä alan kentässä. Sivutoimiyrittäjän puheenvuoro.

Ohjaaja: Satu Lautamäki

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 104

Liitteiden lukumäärä: 3

Kehittämistehtävän päätavoite on selvittää, miten sivutoiminen yrittäjyys koetaan kulttuurialalla ja etsiä keinoja kehittää yrittäjyyttä taiteelliseen toimintaan ja taiteilijuuteen liittyen. Työn tuloksena syntyy kehittämissuunnitelma sivutoimiselle yritykselle tuleville lähivuosille.

Teoreettisena taustana selvitettiin kulttuurin tilaa Suomessa, kulttuuritoimialojen taloudellista merkittävyyttä, sivutoimista ja kevytyrittäjyyttä sekä taiteilijana työskentelyä ja hybriditaiteilijuutta. Työn empiirinen osuus on toteutettu määrällisenä tutkimuksena, jossa on verrattu keväällä 2021 (n=488) ja keväällä 2022 (n=34) strukturoiduilla kyselylomakkeella kerättyjä aineistoja. Ensin kerätty aineisto jaettiin kahteen osaan; kulttuurialan sivutoimiset yrittäjät (n=80) ja muiden toimialojen yrittäjät (n=408). Toinen aineisto sisälsi edellisen lisäksi taiteeseen liittyviä kysymyksiä. Aineistot on analysoitu tilastollisin menetelmin ja tulokset esitetty havainnollisin kuvioin ja taulukoin.

Empiirisen tutkimuksen tuloksina havaittiin, että Y-tunnuksella toimi kulttuurialalla sivutoimisena yrittäjänä 40 % vastaajista, kevytyrittäjänä laskutuspalvelun kautta 31 % vastaajista ja freelance- tai palkkioperusteisesti 29 % vastaajista. Kulttuurialalla tärkein motiivi sivutoimisuuteen oli halu toteuttaa itseään. Pääsääntöisesti sivutoimisilla yrittäjillä on tuottaa yritystoiminnalla yhteiskunnallisia, kulttuurisia tai ekologisia tavoitteita, eikä päätavoite ole tuottaa taloudellista arvoa. He ovat tyytyväisiä elämäänsä kokonaisuudessaan, onnellisia ja elinvoimaisia, mutta monet ovat myös stressaantuneita. Kulttuurialan sivutoimiset yrittäjät pitävät tärkeinä sosiaaliturvaan, liiketoiminnan kehittämiseen, verotukseen ja yrityksen talouteen liittyvää neuvontaa. Useimmat eivät tavoittele päätoimista yrittäjyyttä.

Työn tuloksena syntynyt sivutoimisen yrityksen kehittämissuunnitelma perustuu tavoiteanalyysimalliin, joka sisältää realistisia toimenpiteitä ja tavoitteita huomioiden sivutoimiyrittäjyyden mahdollisuudet ja vaatimukset.

¹ Asiasanat: kulttuuriala, yrittäjyys, sivutoimiyrittäjyys, taiteilija, hyvinvointi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Master's Degree Programme in Cultural Management

Specialisation:

Author/s: Marja Katajavirta

Title of thesis: A prosperous entrepreneur in the field of culture. Part-time entrepreneur's speech.

Supervisor(s): Satu Lautamäki

Year: 2023

Number of pages: 104

Number of appendices: 3

The main goal of the developments is constantly how part-time entrepreneurs are perceived in the culture field and ways to develop entrepreneurship in relation to artistic activity and artistry. The result of the work is a development plan for the part-time business for the next few years.

As a theoretical background, the state of culture in Finland, the economic importance of cultural industries, part-time and light entrepreneurship as well as working as an artist and hybrid artistry were researched. The empirical part of the work has been done as a quantitative study, which has compared data collected in spring 2021 (n=488) and spring 2022 (n=34) using a structured questionnaire. First, the collected data was divided into two parts; part-time entrepreneurs in the cultural sector (n=80) and entrepreneurs in other industries (n=408). The second data included in addition to the previous one the questions about artistry. The data have been analyzed using statistical methods and the results are presented in illustrative figures and tables.

The results of the empirical research found that 40 % of the respondents have entrepreneurship ID in the cultural sector as a part-time entrepreneur, 31 % of the respondents as a light entrepreneur through an invoicing service, and 29 % of the respondents as a freelance or fee-based entrepreneur. In the cultural sector, the most important motive for side activities was the desire to fulfill oneself. As a general rule, part-time entrepreneurs do have community, cultural or ecological goals in their business activities, and the main goal is not to produce economic value. They are also satisfied with their life, happy and powerful, but many are also stressed. Part-time entrepreneurs in the cultural sector consider advice related to social security, business development, taxation and company finances to be important. Most do not aim for full-time entrepreneurship.

The goal analysis model of the secondary development plan created as a result of the work, which contains realistic measures and especially takes into account the opportunities and requirements of part-time entrepreneurship.

¹ Keywords: culture, part-time entrepreneurship, artist, well-being

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	9
1.1 Kulttuuriammateissa toimivat.....	9
1.2 Kehittämistehtävän tavoitteet	10
1.3 Oman yrittäjyyden esittely	11
2 KULTTUURIN NYKYTILA SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	13
2.1 Kulttuurin tilanteesta ja taloudesta yhteiskunnassa.....	13
2.2 Kulttuurin taloudellisesta merkityksestä ja työllisyydestä.....	14
2.3 Kulttuurin vaikuttavuus	16
2.4 Taiteilijan työn tulevaisuudennäkymät.....	17
2.5 Koronapandemian vaikutuksia	20
2.6 Kulttuuritoimialojen taloudellinen merkitys.....	20
3 SIVUTOIMI- JA KEVYTYRITTÄJYYS SUOMESSA.....	22
3.1 Kevytyrittäminen yleensä	22
3.2 Kevytyrittäjäyys tutkimusten valossa	23
3.3 Yksinyrittäjäyys Suomessa.....	24
3.4 Sivutoimiyrittäjäyys Suomessa	25
3.5 Kulttuurialan työlle tyypillistä	26
3.6 Elämäntyyliyrittäjäyys	28
3.7 Onnellisuus ja kulttuurin vaikutus hyvinvointiin.....	30
4 TAITEILIJANA TYÖSKENTELEY	34
4.1 Taiteilijuus vai hybridi-taiteilijuus	34
4.2 Taiteilija-identiteetti.....	35
4.3 Taiteilijuus ammattina.....	37
5 MENETELMÄ JA KYSELYAINEISTOT	39
5.1 Tutkimusmenetelmä	39

5.2	Aineiston keruu.....	41
5.3	Aineiston analysointi.....	42
6	KYSELYJEN TULOKSET	44
6.1	Sivutoimiyrittäjien profiilit	44
6.2	Sivutoimiyrittäjyyden tulot ja käytetty aika	47
6.3	Motiivit ryhtyä sivutoimiyrittäjäksi.....	51
6.4	Sivutoimiyrittäjyyden tavoitteet	53
6.5	Tyytyväisyys elämään ja hyvinvointi.....	56
6.6	Sivutoimiyrittäjien psykologiset tarpeet.....	60
6.7	Stressikokemukset sivutoimisilla yrittäjillä	65
6.8	Neuvonnan tärkeys sivutoimisilla yrittäjillä	66
6.9	Sivutoimiyrittäjien mielikuva päätoimisesta yrittäjyydestä.....	67
6.10	Aikomukset päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtymisestä	69
6.11	Taiteilijuus	72
7	SIVUTOIMIYRITYKSEN KEHITTÄMISSUUNNITELMA	77
7.1	Oma yrittäjyys.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
7.2	Tavoiteanalyysimalli yritykselle.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
7.3	Miten rakentaa taiteilijan brändi?.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
8	POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	78
8.1	Tulevaisuudennäkymät taiteen ja kulttuurin alalla	79
8.2	Kyselyaineistojen antia	80
8.2.1	Sivutoimiyrittäjyyden motiivien tarkastelu	81
8.2.2	Hyvinvoiva sivutoimiyrittäjä.....	82
8.2.3	Sivutoimiyrittäjien tavoitteet tekemiselle ja tulotaso	83
8.2.4	Aikomukset ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi.....	84
8.2.5	Suhtautuminen yrittämisen riskeihin	85
8.2.6	Kulttuurialan sivutoimisten sosioekonomisia tekijöitä	86
8.2.7	Taiteilijan elämää.....	86
8.3	Ammatillinen kasvu ja kehittyminen.....	87
	LÄHTEET	90
	LIITTEET	96

KUVA-, KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Resepti tälle päivälle.	89
Kuvio 1. Throsbyn malli. Kulttuuristen tuotteiden ja palveluiden tuottama taloudellinen ja kulttuurinen arvon kertyminen.....	18
Kuvio 2. Taiteen ja kulttuurin alan tulevaisuuden näkymät..	19
Kuvio 3. Toimialat taiteilija- ja taidepolitiikan näkökulmasta	21
Kuvio 4. Taiteilijan työhön käyttämän ajan jakautuminen	28
Kuvio 5. Vetoa ja työntöä elämäntyyliyrittäjäksi.	29
Kuvio 6. Yritystoiminnan muoto sivutoimiyrittäjillä.....	45
Kuvio 7. Minkä rinnalla kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjät yrittävät.	46
Kuvio 8. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien taloudellinen tilanne tällä hetkellä.....	47
Kuvio 9. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien tulojen tärkeys.	49
Kuvio 10. Rahanpuutteen vaikutus elämään kulttuurialalla ja muilla toimialoilla.	50
Kuvio 11. Sivutoimisen yrittäjyyden tavoitteet.	54
Kuvio 12. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien riskien kaihtaminen.....	55
Kuvio 13. Kuinka tyytyväisiä kulttuurialan ja muiden alojen sivutoimiyrittäjät ovat elämäänsä kokonaisuudessaan?.....	56
Kuvio 14. Koronapandemian vaikutus kulttuurialalla siihen, kuinka tyytyväinen elämään ollaan.	57
Kuvio 15. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien arvioit onnellisuudestaan kaiken huomioon ottaen.....	58

Kuvio 16. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien mielipide väittämästä: tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi	59
Kuvio 17. Vastaajien arviot stressikokemuksestaan.	66
Kuvio 18. Yrittämistä koskevien eri asioiden neuvonnan tärkeys.....	67
Kuvio 19. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien mielikuva päätoimisesta yrittäjyydestä.....	68
Kuvio 20. Kulttuurialan ja muiden alojen sivutoimiyrittäjien mielipide päätoimiseksi yrittäjiksi aikomuksista.....	70
Kuvio 21. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien arvio päätoimisena onnistumisen mahdollisuudesta ja vaikeudesta/helppoudesta.....	70
Kuvio 22. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien uskomus läheisten ja tärkeiden ihmisten tuesta päätoimisesta yrittäjyydestä.	71
Kuvio 23. Miltä vastaajista tuntuu taiteilijaksi kutsuminen?.....	73
Taulukko 1. Tavoiteanalyysitaulukko	11
Taulukko 2. Menneen ja nykyisen maailman työntekomalli	26
Taulukko 3. Taustatietoja vastaajista; sukupuoli ja ikä.	45
Taulukko 4. Vertailu kevään 2021 ja 2022 kulttuurialan vastaajien arvioista kysymyksessä: millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä.....	48
Taulukko 5. Sivutoimiyrittäjyyden tulojen osuus (%) ja bruttotulot vuonna 2020.....	49
Taulukko 6. Vertailu kevään 2021 ja 2022 kulttuurialan vastaajien arvioista kysymyksessä: kuinka usein rahapula estää sinua tekemästä asioita, joita haluaisit tehdä.	51
Taulukko 7. Psykologisiin tarpeisiin liittyvien väittämien arviot kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjillä.....	61

Taulukko 8. Vertailu kulttuurialan vastaajien arvioista keväältä 2021 ja 2022; psykologiset tarpeet -väittämät.....	63
Taulukko 9. Tyytyväisyys elämään -väittämien arviot kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjillä.....	64
Taulukko 10. Vertailu kulttuurialan vastaajien arvioista keväältä 2021 ja 2022; tyytyväisyys elämään -väittämät.....	64
Taulukko 11. Tavoiteanalyysimalli yritykselle.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aineena on sivutoimisen yrittäjyyden kehittäminen kulttuurialalla, joka osittain kumpuaa omasta taustasta sivutoimiyrittäjänä. Kulttuurialan sivutoimisen yrittäjyyden jatkuva tutkiminen on tärkeää, että toimialalta kertyy dataa ja mittauksia päätöksen ja kehittämisen tueksi, koska kulttuuri koskettaa kaikkia ja se läpileikkaa koko yhteiskunnan. Lisäksi sivutoimisuutta ei Suomessa tilastoida ja kulttuuri on toimialana tosi laaja. Ylipäätään kulttuurin merkitys yhteiskunnassa on valtava ja on tärkeää huolehtia, että sen parissa työskentelevät voivat hyvin, voivat harjoittaa ammattiaan ja tulevat toimeen työllään. Tärkeää on myös huolehtia siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa säilyy taide ja kulttuuri. Lisäksi yhteiskunnan tulee rakentaa luottamusta kulttuurialan toimijoihin koronapandemian jälkeen, koska kulttuurilla on oma merkittävä roolinsa olla luomassa hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

1.1 Kulttuuriammateissa toimivat

Kulttuuriammattien työllisistä selviää Suomen virallisista tilastoista (Tilastokeskus, 2022), että vuonna 2020 alalla toimivista työskenteli yrittäjinä 28 % ja palkansaajina 74 %. Kulttuurialalla tehdään tyypillisesti pätkätyötä ja joka kymmenes työskentelee useammassa kuin yhdessä työpaikassa. Osa-aikatyötä teki kulttuuriammateissa päätoimisesti työskentelevistä joka neljäs, kun muissa ammateissa vastaava osuus oli 16 % vuonna 2020. Kulttuurialalla toimijat ovat useammin korkeakoulutettuja kuin muilla toimialoilla; noin kolmella viidestä on korkeasteen koulutus, muilla toimialoilla vastaava osuus on alle puolet. Vastaavasti toisen asteen koulutus on reilulla kolmanneksella kulttuuriammattilaisista, kun muilla toimialoilla se on useammilla: lähes 47 %. Tarkasteltaessa taidealan ammattien vuonna 2020 työttömänä olleita työnhakijoita oli niitä keskimäärin 8 700, kun vuonna 2019 vastaava luku oli noin 30 % pienempi (6 047).

Kulttuuriammattien ja kulttuurin toimialojen työllisyys heikkeni koronapandemian aikana. Vuonna 2020 alalla oli työllisiä 111 000. Vuodesta 2019 kulttuuriammattien työllisyys on heikentynyt noin 5,6 %. Suomessa kulttuuriammattilaiset työskentelevät pääsääntöisesti ammatinharjoittajina, freelancereina sekä apurahoilla (Tilastokeskus, 2022). Taiteen ja kulttuurin barometrin (Ruusuvirta ym., 2021) tulosten mukaan kolme neljästä barometrikyselyyn vastanneista taiteilijoista kertoi koronapandemian vaikuttaneen taiteelliseen työskentelyyn.

Lisäksi barometrin tuloksista ilmenee, että esittävän taiteen ja musiikin alalla toimivat ovat muita taiteenaloja useammin kärsineet koronaviruspandemian ajasta.

Tilastokeskuksen (2022) mukaan ensimmäisenä koronapandemian vuotena 2020 sekä kulttuurin tarjonta että kysyntä laskivat enemmän kuin koko Suomen talouden tarjonta ja kysyntä sulkutoimien kohdistuessa vahvasti juuri kulttuurialaan. Kahtena koronapandemiavuotena ei pienentynyt vain kulttuurin tuotos ja arvonlisäys, vaan myös kulttuuriin osallistuminen vähenyi merkittävästi.

Suomen virallisissa tilastoissa (Tilastokeskus, 2022) mukaan kulttuuriammateissa työskenteli yhteensä 87 570 naista ja miestä. Heistä kuvataiteilijoita on vain 1 % (n=869) eli lähes kaikki kulttuuriammateissa työskentelevät tilastoissa olevat ovat jossain muussa kulttuuritoimialan tehtävässä. Virallisiin tilastoihin lukeutuvat vain päätoimiset työntekijät ja osa-aikaiset. Ainoa ja pääasiallinen ansiotyö on päätyö. Jos on useita työpaikkoja, päätyötä tehdään tunneissa eniten ja siitä ansaitaan eniten. Sivutoimiyrittäjiä ei Suomessa tilastoida virallisesti. Tämän vuoksi on sivutoimiyrittäjyyden tutkimus tärkeää.

1.2 Kehittämistehtävän tavoitteet

Kehittämistehtävän päätavoite on selvittää, miten sivutoiminen yrittäjyys koetaan kulttuurialalla ja etsiä keinoja kehittää yrittäjyyttä taiteelliseen toimintaan ja taiteilijuuteen liittyen. Tavoitteita pyritään selvittämään kyselyaineistojen tulosten avulla vastaten seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä ovat kulttuurialan sivutoimisten yrittäjien motiivit?
- Ovatko kulttuurialan sivutoimiset yrittäjät tyytyväisiä elämäänsä, onnellisia, hyvinvointia tai stressaantuneita?
- Millaisia taloudellisia ja muita tavoitteita kulttuurialan sivutoimisilla yrittäjillä on?
- Miten sivutoimiset kulttuurialan yrittäjät suhtautuvat riskeihin?
- Millaiset aikomukset kulttuurialan sivutoimiset yrittäjillä on ryhtyä päätoimiseksi yrittäjiksi?
- Miten kulttuurialan yrittäjät määrittelevät taiteilija-käsitteen?

Tutkimuskysymysten pohjalta laadin oman sivutoimiyrityksen tulevaisuuden kehittämissuunnitelman. Kehittämissuunnitelman lopputuloksen pohjana käytän Hosiaislouman (2022) liiketoiminnan johtamisen kokonaisvaltaista tavoiteanalyysitaulukkoa. Sivutoimisena yksinyrittäjänä toiminta vaatii suunnittelua ja itseohjautuvuutta. Yksinkertaisesti suunnitelma lähtee tavoitteista, joiden avulla kuvataan ja määritellään tämänhetkinen tilanne ja tuleva kehittäminen.

Taulukko 1. Tavoiteanalyysitaulukko (mukaillen Hosiaislouma, 2022).

Ajurit	Mihin muutos tarvitaan? Mitä ongelmia nykytilanteessa on?
Arvioinnit	Mitä asioita ajureihin liittyy?
Tavoitteet	Mikä laadullinen muutos halutaan? Mitä halutaan muuttaa?
Lopputulokset	Mitä konkreettisia mitattavissa olevia aikaansaannoksia halutaan saavuttaa? Miten todennetaan tavoitteiden toteutuminen?
Kehittämiskaavat	Mitä vaatimuksia asetetaan tavoitteille ja toteutukselle?
Toimenpiteet	Millä toimenpiteillä lopputulokseen päästään?
Kyvykkyydet	Mitä tarvitaan, että voidaan toteuttaa liiketoimintaa ja tuottaa haluttuja lopputuloksia?
Resurssit	Millä resursseilla tavoitteita toteutetaan?

1.3 Oman yrittäjyyden esittely

Tämä vaihe ei ole muuta kuin yksi sivupolku, joka kulkee samaan suuntaan niiden kaistojen kanssa, joiden tasaista pintaa olemme tottuneet kulkemaan. (Kivisalo, 2022)

Olen koulutukseltani tradenomi AMK (tietojenkäsittely) ja työskennellyt tutkijana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa vuodesta 2000 lähtien. Minulla on myös liiketalouden alan yo-merkonomitutkinto yhteiskunnalliselta linjalta. Yo-malliompelijan tutkinnon suoritin kauppaoppilaitoksesta valmistumisen jälkeen ja tarkoitukseni oli jatkaa vaatetusalan opintoja eteenpäin vaatesuunnittelijaksi saakka. Työskentelin ompelijana vaatetustehtaassa valmistumisen jälkeen. Kuten elämässä käy, tilanteet muuttuvat, ja niin kävi jatko-opintosuunnitelmilleni. Kun olisi ollut aika suunnitella jatko-opintoja, alkoi 1990-luvun lama. Tuolloin vaatetustehtaita alkoi kadota vähitellen Suomesta. Hylkäsin vaatesuunnittelijasuunnitelmat ja päätin vaihtaa alaa omasta mielestäni toiselle luovalle alalle, ja siten minusta tuli kirjapainoon taittaja.

Olen ollut käsillä tekijä koko elämäni ajan: ommellut, askarrellut ja tehnyt taidetta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana harrastus alkoi vähitellen muuttua tavoitteelliseksi tekemiseksi.

Vuosien myötä ja monien maalausiltojen myötä aloin myös hyväksyä sen, että olen tai voisin olla taiteilija. Vuonna 2019 päädyin perustamaan toiminimen kevytyrittäjyyden kautta eli ryhdyin sivutoimiyrittäjäksi palkkatyön ohella. Olin jo useamman vuoden suunnitellut sitä helpottaakseni taiteen myyntiä. Vihdoin tuli sopiva hetki yrittäjäksi ryhtymiselle kevytyrittäjyyden myötä konkreettisesti ja se helpottikin paljon tilaustöiden myyntiä. Myös verottajan kanssa toimiminen on huomattavan helppoa kevytyrittäjänä.

Vuosien varrella olen ommellut tilaustyönä vaatteita, hääpukuja, verhoillut lastenvaunuja ja tehnyt korjausompelua. Taiteen parissa aloitin oma blogin Olennaisuus (i.a.-c) vuonna 2013. Blogi oli aktiivinen vielä vuonna 2017, jolloin julkaisuja oli 21. Sen jälkeen se alkoi hiipua, kun tein taiteelle oman Pääasioita-sivuston (i.a.-d) Facebookiin ja seuraavaksi oman henkilökohtaisen tilin alatiliksi Instagramiin (@artistmarja, i.a.-b). Olen pitänyt kuusi taidenäyttelyä. Näyttelyt ovat olleet samalla myyntinäyttelyjä. Ensimmäinen näyttely oli vuonna 2015 ja viimeinen vuonna 2022, molemmat olivat Culture Club Still Standingissä Seinäjoella. Muut näyttelyt ovat olleet kirjastoissa Seinäjoella, Nurmossa ja Peräseinäjoella. Olen painattanut omasta taiteesta postikortteja ja tehnyt lukuisia uniikkeja kortteja tilauksesta. Minulla on myös oman maalauksen kuvalla painettuja kirjepostimerkkejä. Vuonna 2016 julkaisin omista valokuvista pienen korttipakkasarjan (54 korttia), jotka menivät kaikki terapia- ja työnohjauskäyttöön. Samana vuonna painatin vastaavaan käyttöön 12 kuvan korttipakan omasta taiteestani. Vuonna 2017 julkaisin runokirjan Suomi 100 -runokirjasarjassa erään toisen taiteilijan kanssa. Olen suunnitellut eräälle virolaiselle apartments-majoitusyrittäjälle tilauksesta tervetuliaiskortin. Kortti on aina huoneistossa keittiön pöydällä henkilökohtaisella tekstillä toivottamassa asiakkaat tervetulleeksi lomalle. Lisäksi hänen huoneistossaan on tilaustyönä tehdyt neljä tauluani. Usean vuoden ajan päivitin erään yrityksen nettisivuja ja tein sisällöntuotantoa, sekä kirjoitin blogia saman yrityksen nettisivuille. Olen päässyt katsomaan luovaa työtä myös hieman toiselta kannalta, kun olen tehnyt useita kirjojen esilukuja vuosien varrella, viimeisimmät kaksi eri teosta vuonna 2022.

2 KULTTUURIN NYKYTILA SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

2.1 Kulttuurin tilanteesta ja taloudesta yhteiskunnassa

Taide ja kulttuuri ovat läsnä joka puolella yhteiskunnassa ja ovat tärkeää hyvinvointipääomaa. Keskeistä on juuri kulttuurisen lisäarvon synnyttäminen, ja sen lisäksi myös taloudellisen ja sosiaalisen (Renko, 2023).

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore on alan asiantuntija Suomessa. Cupore on tutkimuskeskus ja se keskittyy tuottamaan kulttuuripolitiikkaa koskevaa tietoa. Se toimii yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, Taiteen edistämiskeskuksen (TAIKE), Suomen Kuntaliiton, taiteen ja kulttuurin julkisten sekä yksityisten toimijoiden kanssa.

Taiken ja Cuporen livestriimissä syksyllä 2022 keskusteltiin yleisesti kulttuurin valtionrahoituksen tilannekuvasta ja tulevaisuudesta. Tilaisuudessa kantaa kulttuurialan rahoitukseen ottivat Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän jäsenet: erikoistutkija Sokka, OKM:n ylijohtaja Kai-osoja, Säätiöt ja rahastot ry:n toimitusjohtaja Suvikumpu, Form Artesin pääsihteeri Kosonen sekä Taiken johtaja Tuovinen.

Sokan (2022) puheenvuorossa ilmeni, että 2000-luvulla kulttuurin tuensaajia on ollut enemmän kuin 1990-luvulla. Viimeisen muutaman vuosikymmenen aikana on kulttuuripolitiikkaan tullut uudenlaisia tavoitteita, kuten hyvinvointi, moninaisuus ja talous. Kuitenkin, vaikka tavoitteet ovat muuttuneet, kulttuurin rahoitusta jaetaan edelleen samoin perustein kuin vuosikymmeniä sitten. Sokka (2022) perää keinoja turvata kulttuurin ja taiteen jatkuvuus sekä uudistuminen. Sokan (2022) mukaan suomalaiselle kulttuurinrahoitukselle tyypillisiä ovat edelleen esimerkiksi hitaat muutokset, lainsäädännön täsmällisyys, priorisointi eri alojen välillä.

OKM:n Tulevaisuustyöryhmä (2022) on esittänyt, että kulttuuri- ja elinkeinopoliittisia rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä kehitetään, alan koulutuksen työelämävastaavuutta parannetaan, kulttuurialan freelancereiden vaikea asema (työttömyys-, sosiaaliturva) huomioidaan sekä kulttuuripalvelujen yhdenvertainen saatavuus turvataan. Lisäksi valtionhallinnossa ei ole käytössä vakiintunutta luovien alojen määritelmää. Siten ei luovien alojen tukea voida koordinoida yhteismitallisien perustein, vaan kaikilla tukea jakavilla tahoilla

on omat perusteensa mihin, miten, miksi tai kenelle tukea jaetaan. OKM:n ja TEM:n esityksiin kulttuurialan edistämisestä, kehittämisestä ja vahvistamisesta tarvitaan joku vastuutaho.

Kaivosojan (2022) mukaan kulttuuripolitiikalla on oma tilansa politiikan kentässä. Suomessa kulttuurin kulutus ei ole riittävän isoa verrattuna muihin Pohjoismaihin, mikä aiheuttaa painetta valtion rahoitukseen. Suomessa kulttuurista puhuttaessa ovat aina mukana taloudellinen ja ekologinen näkökulma. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa YLE ja media kuuluvat kulttuuriministeriön alle, kun Suomessa nämä kuuluvat liikenne- ja viestintäministeriön alaisuuteen. Kulttuuripolitiikka on poliittisesti johdettua ja siinä on hallitusohjelmalla tärkeä osuus. Kaivosojan (2022) mukaan koko Euroopassa ei ole yhtenäistä määritelmää luovien alojen käsitteelle.

Säätiöt ja rahastot ry:n toimitusjohtaja Suvikumpu (2022) kysyy puheenvuorossaan, mikä on kulttuuripolitiikan tulevaisuuden tärkein haaste, miten perustellaan kulttuurialan tarpeet ja tärkeys, mitä kulttuurille kuuluu. Kulttuuri on laaja ilmiö: kulttuuria ovat vaatteet, rakennukset, kulttuuria on kaikkialla ihmisissä ja ympärillä. On tärkeää tutkia kulttuuria koko ajan ja puhua kulttuurista. Nykyistä enemmän pitäisi olla esillä kulttuurin käyttäjät ja kokemukset kulttuurista, eikä puhuttaisi vain julkisesta rahoituksesta. Suvikumpu (2022) kysyy, kumpi johtaa kulttuuria, raha vai sisällöt.

Taiken johtaja Kosonen (2022) toteaa, että kulttuuripoliittinen selonteko Suomessa on erittäin tärkeää. Taiteilijoiden sosiaaliturva- ja eläkeasiat on tarpeen saada kuntoon. Muotikäsité ”kulttuurin kädenjälki” kuvaa erittäin hyvin taiteen ja kulttuurin jättämää jälkeä yhteiskunnassa. Kososen (2022) mukaan ilman taiteen tekijöitä ei ole sisältöjä, esimerkkinä hän mainitsee kirjailijat.

2.2 Kulttuurin taloudellisesta merkityksestä ja työllisyydestä

Kulttuurin rahoitus on Suomessa vaatimatonta. Rengon (2023) mukaan Suomen valtion talousarviomenoista taiteen ja kulttuurin osuus on vuonna 2023 vain noin 0,7 %. Suomessa koko talouden arvonlisäyksestä luovien alojen osuus oli 2,9 % vuonna 2020. Se on laskenut joka vuosi viimeisen noin kahdeksan vuoden ajan ja oli nyt ensimmäisen kerran alle 3 %. Yritykselle merkittäviä kilpailutekijöitä ovat aineeton arvonluonti ja arvoalinnat. Luovilla aloilla asiakaslähtöisyys on ykkösasia. TEM:n (2020) julkaisussa pohditaan, miten luovilla aloilla

toimivien yksinyrittäjien ja mikroyritysten toimintaa voitaisiin edistää. Pienet yritykset tarvitsevat liiketoimintaosaamisen kehittämistä, yrittäjävastuuta, yhteistyötä ja asiakasosaamisen lisäämistä. Luovaa osaamista voidaan mitata ja ne mittaukset kertovat yrityksen menestystekijät. Mitattavia asioita ovat ekologinen arvo ja vaikutukset, sosiaalinen arvo eli yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä kulttuurinen arvo, joka kertoo yrityksen brändin arvosta. Lisäksi voidaan mitata systeemistä arvoa eli prosesseja ja ekonomista eli taloudellista arvoa.

Marinin hallituskaudella nostettiin arvonlisäverovelvollisuuden alaraja 15 000 euroon, jotta pienyrittäjien hallinnolliset velvoitteet kevenisivät (Valtioneuvosto, i.a.-i). Hallitusohjelmassa mainitaan taiteen, kulttuurin ja luovien alojen olevan työvoimavaltaisia ja kasvavia. Luovien alojen osuus BKT:sta on EU-alueella noin 7 %, kun Suomessa se on vain 3,4 %. Suomessa osuus on pienempi kuin muissa Pohjoismaissa. Marinin hallitusohjelman ensimmäiset kulttuurin tavoitteet ovat: 1) luovien alojen työpaikat lisääntyvät, osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työskentelyedellytykset paranevat sekä 2) kulttuuripalvelut ovat paremmin saavutettavissa ja kulttuurin toimintaedellytykset ovat vahvistuneet. Tavoitteita hallitus on pyrkinyt muun muassa tukemalla luovien alojen kasvua, vahvistamalla kulttuurimatkailua, kasvattamalla kulttuurin ja taiteen määrärahojen osuutta valtion budjetissa, nostamalla taiteilija-apurahojen tasoa, tavoittelemalla kulttuurin hyvinvointivaikutusten lisäämistä, edistämällä lastenkulttuuria sekä kehittämällä kulttuuripalveluita.

Taike puolestaan jakaa vuosittain kymmeniä miljoonia euroja apurahoja taiteilijoille. Kuitenkaan näistä ei kerry juuri mitään taiteilijoiden ansioiksi ansiotuloina, eivätkä ne kerrytä taiteilijoiden sosiaaliturvaa Tuovinen (2022). Taiteilijoilla ja muilla luovien alojen tekijöiden sosiaaliturvan ongelmat ovat Suomessa edelleen ratkaisematta. Suomessa statukset ovat vain palkansaajat tai yrittäjä, ja taiteilijoiden asema on haastava tässä kentässä. Taiteilijat kokevat yhteiskunnan taholta niin sanottua pakkoyrittäjäjyyttä. Taiteilijoiden tulonmuodostus on erittäin sirpaleista, monista pienistä tuloista ja korvauksista koostuvaa. Tuovinen (2022) perää taiteilijoille samankaltaista yhdenvertaisuutta kuin muillekin työntekijöille, että työtä kohdellaan työnä, ja taiteilijat voivat saada samat lakisääteiset, sosiaaliset ja taloudelliset edut kuin muillakin työntekijöillä.

Taiteen vaikutukset. Taide vaikuttaa ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa monin eri tavoin. Taiteen kulttuuriset vaikutukset liittyvät siihen, miten taide rikastuttaa ihmisten kokemuksia, ajatuksia ja tunteita sekä siihen, miten taide kommentoi, kehittää ja uudistaa kulttuuria sekä kartuttaa kulttuuriperintöä. Sosiaaliset vaikutukset liittyvät mm. ihmisten osallisuuteen, osallistumiseen, terveyteen ja hyvinvointiin

sekä yhteisöllisiin toimintoihin ja identiteetteihin. Taloudelliset vaikutukset liittyvät taiteen ja kulttuurin toimialan vaikutuksiin kansan-, alue- ja paikallistalouden vahvistajana. Taide vaikuttaa myös elin- ja asuinympäristöihin, erityisesti arkkitehtuurin ja muotoilun kautta, mutta muutoinkin taiteen läsnäolo elin- ja asuinympäristöissä vahvistaa muita taiteen vaikutuksia. (OKM, 2018)

Taiteen tuottamia välittömiä vaikutuksia ei voi mitata numeroilla. EU-alueella kulttuuri työllistää 8,4 miljoonaa ihmistä (7,5 % EU:n työvoimasta) ja Suomessa toimialan osuus työllisistä on 3,5 %. Suomen perustuslaissa on määritelty taiteen vapaus. Taidealan nykymuotoinen rahoitusmalli on luotu vuonna 1968 eli yli 50 vuotta sitten. Vuosikymmenten aikana taiteen ja kulttuurin asemaa yhteiskunnassa on lakisääteisesti parannettu, mutta edelleen tehtävää riittää. Taide ja työskentely ovat muuttuneet ja se on tunnistettu OKM:ssä (2018). Kulttuuripoliittikan strategiassa 2017–2025 on todettu, että taiteen ”tuki- ja rahoitusrakenteet eivät vastaa riittävän hyvin eri aloilla ja uusissa ilmaisumuodoissa tapahtunutta kehitystä eikä kansainvälistymistä”.

2.3 Kulttuurin vaikuttavuus

Tiede- ja kulttuuriministeri Honkonen (2022) vieraili Lapualla puhumassa kulttuurin riittäväyydestä kaikille ja miten kulttuuri voi vahvistaa alueellista elinvoimaa ja työllisyyttä. Honkonen (Hallitusohjelma 2022–2023), toi puheessaan esiin kulttuuritapahtumien ison merkityksen paikkakunnille ja erityisesti niiden imagolle. Tapahtuma saattaa esimerkiksi olla turistille ensimmäinen mielikuva paikkakunnasta. Ministeri käytti esimerkkinä tunnettuja tapahtumia, kuten Sulkavan soutu ja Kaustisen kansanmusiikkifestivaali. Hän kertoi, kuinka pienelle paikkakunnalle on luotu vuosikymmeniä sitten tapahtuma ja kunta tunnetaan nimenomaan tästä kyseisestä tapahtumasta. Tapahtumalla ei ole merkitystä pelkästään paikkakunnalle, osallistujille, esiintyjille ja taiteilijoille, vaan kerrannaisvaikutus tulee myös muille, joita tapahtuma työllistää, ei vain tapahtuman aikana, vaan jopa ympäri vuoden. Ministerin mukaan iso haaste kulttuurille tulee olemaan tulevaisuudessa käyttäjien ikääntyminen. Myös kuntien järjestämällä infralla on valtava merkitys kulttuurin harrastamiselle. Honkonen (2022) korosti taiteilijan oman paikkakunnan juuria ja sieltä kumpuavia omia tarinoita. Tilaisuuden loppuksi hän nosti vielä esiin kulttuurin hyvinvointia luovana tekijänä.

Jensenin (2013) mukaan hyvinvointi ei ole yksiselitteinen asia, sitä termiä käytetään laajasti eri yhteyksissä, mutta onko se oikeasti objektiivinen ilmiö vai subjektiivinen. Entä onko se jokin prosessi, jossa on alku ja loppu vai onko se jokin asiointila. Pohjoismaissa ja Suomessa

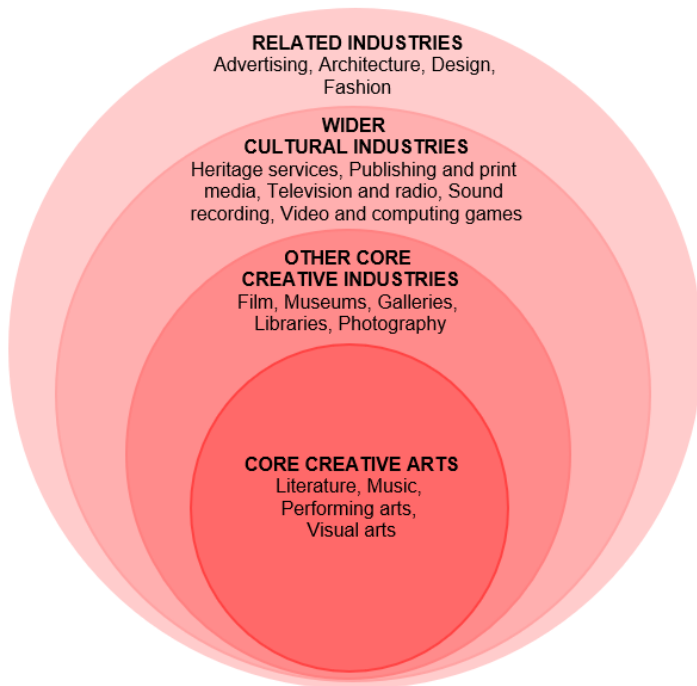
on 2010 vuoden jälkeen alettu terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin kautta. Tulevaisuudessa myös lainsäädännössä on oltava mukana terveyden edistäminen kulttuurin avulla. Jensenin (2013) tutkimuksissa ei ilmennyt kielteisiä vaikutuksia kulttuuriin osallistumisen ja terveyden ja hyvinvoinnin parantumisessa. Kaikenlainen taide lisää uusia taitoja, yhteisöllisyyttä, osallistaa luoviin prosesseihin ja siten parantaa elämänlaatua. Luovassa tekemisessä ei ole oikeaa ja väärää, ja tämä antaa vapauden olla oma itsensä ja lisää hyvinvointia. Luova tekeminen, taiteen tekeminen ei ole ratkaisu terveystieteisiin yhteiskunnassa, mutta se heijastaa hyvää ja lisää yleistä hyvinvointia.

Creative people need time to sit around and do nothing. (Koutaniemi, 2022)

2.4 Taiteilijan työn tulevaisuudennäkymät

Sivutoimiyrittäjyys on lisääntynyt paljon viime vuosina ja myös taiteilijoiden työ on alkanut hybridisoitua. Thorsbyn (2008) mukaan taiteilijat kehittävät uusia tuotteita ja markkinoita toimiessaan taiteilijana ja mahdollisesti jopa hyvin palkatussa työssä taiteen kentän ulkopuolella. Toinen työ saattaa auttaa taiteilijan työssä, jossa tarvitaan myös muun muassa liiketoimintataitoja. Thorsby (2008) on todennut taiteilijoiden pyrkivän siihen, että voivat maksimoida taiteelliseen työhön käytetyn ajan ja käyttää mahdollisimman vähän aikaa muussa työssä rahan ansaitsemiseen. Suomalaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että taiteilijat tekevät muuta työtä mahdollistaakseen taiteellisen työnsä.

Taiteen aloja luokiteltaessa ja suhteuttaessa muihin toimialoihin voidaan käyttää erilaisia luokituksia. Yksi paljon käytetty malli on Thorsbyn (2008) malli (kuvio 1), joka osoittaa, että mitä kauemmas pienimmästä ydinympyrästä mennään, sitä enemmän taiteen osuus laskee kulttuuriteollisuudessa. Mallissa on kuvannettu, että kulttuuri tuottaa sekä kulttuurista että taloudellista arvoa yhteiskunnassa. Thorsbyn (2008) mukaan kulttuurinen arvo ja sisältö ovat luonteeltaan erityisiä, niitä ilman ei voi olla kulttuurista tai luovaa taloutta. Taiteilijoilla on Thorsbyn mukaan keskeinen rooli taidepolitiikassa ja kulttuuriteollisuudessa. Mallin ydinympyrässä ovat kirjallisuus, musiikki, esittävät ja visuaaliset taiteet ja sen ympärillä on kulttuuriteollisuuden alat, joita Thorsby luettelee olevan elokuva-, kuvateollisuus, museot, galleriat ja kirjastot. Laajempaa (wider) kulttuuriteollisuutta mallissa edustavat kulttuuriperintö, mediateollisuus ja peliala. Kauimmaisena taiteen varsinaisesta ytimeä ovat siihen liittyvät toimialat: mainosala, arkkitehtuuri, muotoilu ja muoti.

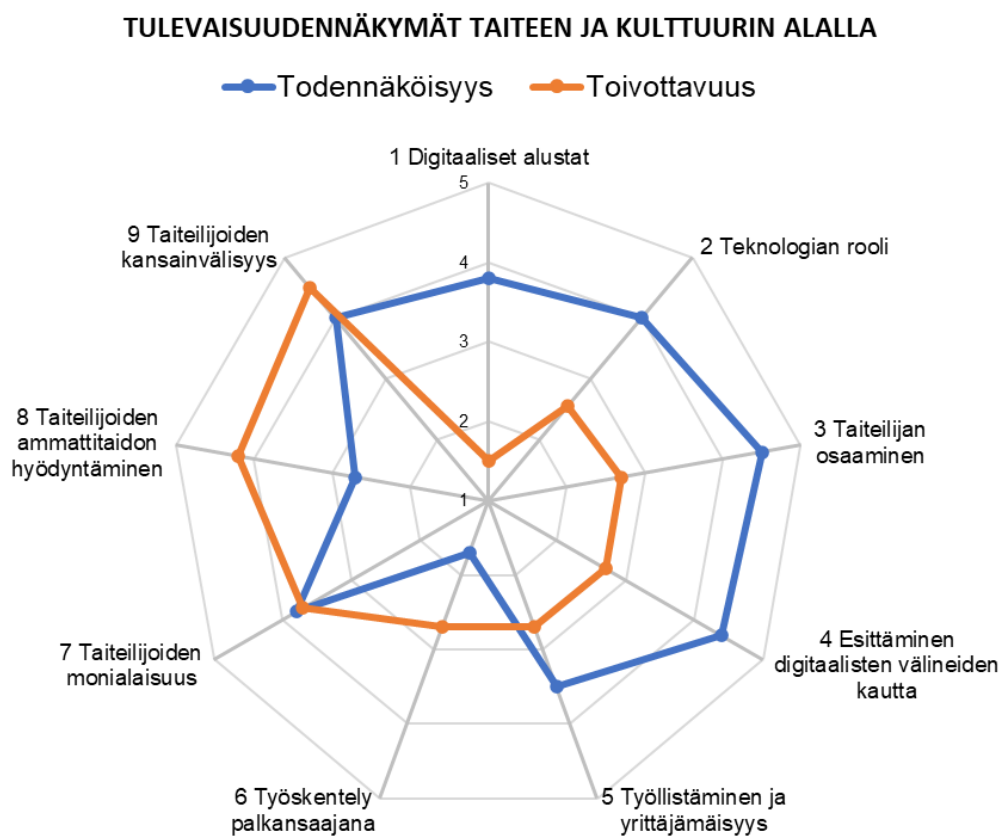
Kuvio 1. Thorsbyn malli. Kulttuuristen tuotteiden ja palveluiden tuottama taloudellinen ja kulttuurinen arvon kertyminen (Thorsby, 2008).

Cuporen 2021 taiteilijoille toteutetussa barometrissa (Hirvi-Ijäs, ym., 2021) taiteilijoilta kysyttiin väittämiä, joita he arvioivat sekä todennäköisyyden että toivottavuuden kannalta asteikolla 1-5, jossa 1=täysin eri mieltä ja 5=täysin samaa mieltä.

Suurin ero on arvioissa väittämässä ”Digitaaliset taiteen levittämisen alustat haastavat ammattitaiteen markkinat ja arvon”, jossa todennäköisyysarvioiden keskiarvo on lähellä nelosta, kun taas toivottavuuden keskiarvo on vain 1,5 (kuvio 2). Toisin sanoen taiteilijat arvioivat digitaalisten välineiden käytön lisääntyvän, mutta he eivät toivo näin tapahtuvan. Neljä seuraavaa väittämää saivat taiteilijoilta reilusti yli kolmosen todennäköisyysarviot (ka. 3,5–4,5) ja vastaavasti toivottavuusarviot olivat alle kolmosen (väittämät: Teknologian rooli taiteen tekemisessä vahvistuu, Taiteilijana toimiminen edellyttää laajempaa osaamista muustakin kuin taiteen tekemisestä, Taiteen esittäminen digitaalisten välineiden kautta lisääntyy, Yhä useampi taiteilija työllistää itsensä ja työskentelee yrittäjämäisesti).

Alimman keskiarvon todennäköisyydessä sai väittämä: ”Yhä useampi taiteilija työskentelee palkansaajana”. Tätä eivät taiteilijat pidä todennäköisenä eivätkä liioin toivottavanakaan (ka. 2,7). Väittämästä ”Taiteilijoiden monialaisuus ja toimiminen eri taiteenaloilla yleisty”

barometriin vastanneet taiteilijat olivat samaa mieltä sekä todennäköisyyden että toivottavuuden näkökulmasta (ka. 3,8). Väittämien ”Taiteilijoiden ammattitaitoa hyödynnetään laajemmin muilla kuin taiteen aloilla” (ka. 4,2 vs. 3,7) ja ”Taiteilijoiden kansainväliset verkostot ja vuorovaikutussuhteet lisääntyvät” (ka. 4,5 vs. 4,0) toteutumista taiteilijat pitävät hyvinkin toivottavana, mutta arvioivat todennäköisyyden tulevaisuudessa keskimäärin noin puoli numeroa alhaisemmilla arvioilla.

Kuvio 2. Taiteen ja kulttuurin alan tulevaisuuden näkymät (Hirvi-Iljäs, ym., 2021).

Tulevaisuudennäkymät ja taiteilijoiden toiveet tulevaisuuden suhteen ovat niitä asioita, jotka koen myös itse erittäin tärkeiksi omassa taiteilijan identiteetissäni. Erityisesti teemat digitaalisuus, monialaisuus, taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntäminen ajatteluttavat itseäni (kuvio 2).

2.5 Koronapandemian vaikutuksia

Kulttuuri vaikuttaa kaikkeen, se näkyy ihmisten arjessa, yhteiskunnassa taloudessa, hallinnossa ja politiikan kentällä. Kulttuuritoimiala pystyikin koronapandemian pakottamana toisenlaiseen ajatteluun ja toimintaan kuin aikaisemmin (Siivonen, 2020, s. 153–160).

Alkuvuodesta 2020 alkanut koronapandemia osui rankasti kulttuuriin liittyvään kaikenlaiseen tuotantoon, kulttuurin kuluttamiseen ja osallistumisen tapoihin. Tuona aikana korostui luovien alojen haavoittuvuus (Jakonen ym. 2020). Pandemia vaikutti Suomen hallituksen kulttuuripoliittisten päätösten toteuttamiseen ja 16.3.2020 hallitus päätti sulkea julkiset sisätilat ja rajoittaa kokoontumisten henkilömäärän kymmeneen. Päätöksen vaikutukset olivat suuret, kun kirjastot, kulttuurilaitokset ja harrastuspaikat sulkeutuivat ilman tietoa tulevaisuudesta. Kulttuurialaa tutkittiin paljon pandemian aikana ja Suomessa tutkimusten tuloksista on nähty rajoitusten vaikutuksia, erityisesti taloudellisia vaikutuksia. Totaaliset rajoitukset pandemian aikana vaikuttavat vasta pitkällä aikavälillä, eikä voida odottaa, että kulttuurialan toimijat, käyttäjät ja kuluttajat toipuvat rajoitusten vaikutuksista nopeasti.

Huntuksen (2020) mukaan myös kaikki kulttuurielämä lamautui koronapandemian alettua. Pandemian myötä tajuttiin kulttuurialan särkyvä tila sekä taloudellisesti että rakenteellisesti, kun tulot romahtivat, työt loppuivat, yleisö katosi, ja kulttuurialan sisällä osalle tekijöistä tuli täydellinen romahdus. Koronapandemian alkuvaiheessa kulttuurialan myynnin raportoitiin laskeneen yli 90 %.

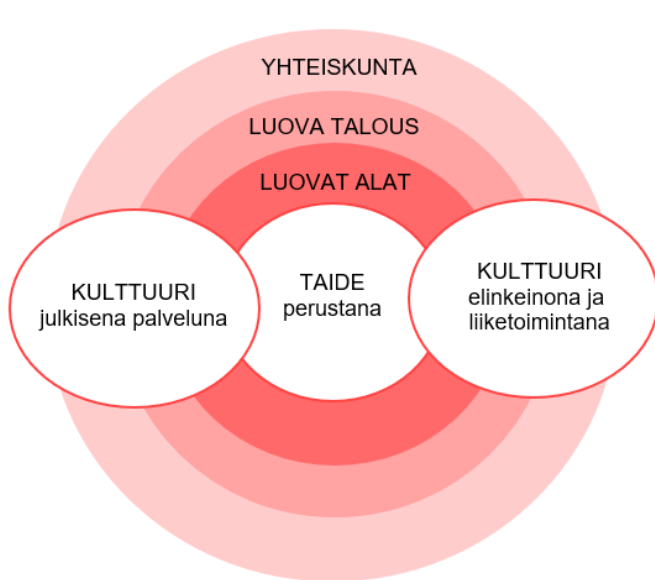
Koronan ollessa tällainen nopea ja selkeä muutos ihmiskunta voisi tässä samassa rytkäksä korjata toimintaansa ja jatkaa eteenpäin kestäväen kehityksen mukaisesti. Tämä ei tarkoita mitään hyvinvoinnin loppua, sillä voimme syvemällä tavalla hyvin silloin, kun tiedämme, että muutkin kuin itse voivat hyvin. (Soukka, 2020).

2.6 Kulttuuritoimialojen taloudellinen merkitys

Tilastokeskuksen (i.a.-f) Kulttuurin satelliittitilipidosta ilmenee, että kulttuuritoimialojen tuotos putosi paljon vuodessa 2019 vuoden yli 14 000 miljoonasta eurosta ollen 2020 vuonna 12 652 miljoonaa euroa. Kun tarkastellaan Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastoa (Tilastokeskus, i.a.-g) toimialaluokasta R Taiteet, viihde ja virkistys, havaitaan tämän toimialan yrityksiä olleen Suomessa vuonna 2019 yrityksiä 8 373, vuonna 2020 8 465 ja

vuonna 2021 vielä hieman enemmän eli 8 653. Alan yritysten määrä on alle kolme prosenttia kaikista Suomen yrityksistä. Vuonna 2021 toimialalla oli henkilöstöä 13 000 henkilötyövuotta ja yritysten liikevaihto oli 3 054 M€. Toimialaluokassa 90 Kulttuuri- ja viihdetoiminnan yritysten määrä pysyi lähes samana (yli 3 800 yritystä) koko kolmen vuoden Tilastokeskuksen tarkastelujaksolla.

Kuviossa 3 on esitetty yksi taiteen toimialajaottelu. Taide on osa julkisia kulttuuripalveluja ja näin ollen osa elinkeinotoimintaa. Esimerkkinä tämän luovan toimialan luovasta taloudesta eli taloudellisesta merkityksestä yhteiskunnalle myös kansainvälisestä toiminnasta ovat musiikkialan kokonaisarvo oli 988 miljoonaa euroa vuonna 2019, muotoiluintensivisten toimialojen liikevaihto 12,3 miljardia ja muotoiluosaamista hyödyntävien toimialojen arvo 417 miljardia euroa (Hirvi-ijäs, ym. 2021, 39-41).

Kuvio 3. Toimialat taiteilija- ja taidepolitiikan näkökulmasta (Hirvi-Ijäs & Sokka, 2019).

Tilastokeskuksen (2022) Kulttuuri kansantaloudessa -artikkelin mukaan lähes 19 000 yritystä toimi vuonna 2021 kulttuurin ja joukkoviestinnän alalla Suomessa, tehden yli 12,5 miljardin euron liikevaihtoa. Kulttuurisatelliitin laskelmien mukaan kulttuurialan tarjonta ja kysyntä laskivat vuonna 2020 enemmän kuin vastaavasti koko taloudessa. Koronapandemian jälkeen hinnat kulttuurialalla ovat nousseet hitaammin kuin kuluttajahinnat. Kuluttajahintaindeksi 2005 (2005=100) oli 126 vuonna 2021, kun kulttuurin ja vapaa-ajan kuluttajahintaindeksi oli tuolloin 103. Kulttuuriviennin arvo oli vuonna 2020 yhteensä 205 miljoonaa euroa (0,4 % kokonaisviennistä) ja tuonti lähes 934 miljoonaa euroa (1,6 % tuonnista).

3 SIVUTOIMI- JA KEVYTYRITTÄJYYS SUOMESSA

3.1 Kevytyrittäminen yleensä

Yrittämiseen liittyy paljon asioita, esimerkiksi kirjanpito, laskuttaminen, vakuutukset, ennakopidätykset, arvonlisäveroja ja eläkemaksuja. Tätä kaikkea yrittäjän hallintoa helpottamaan Suomessa toimii useita niin sanottuja laskutuspalveluita, joita palvelujen tarjoaja voi käyttää ja toimia siten yrittäjämäisesti. Kevytyrittäjä on pelkästään markkinointitermi, jota käyttävät laskutuspalveluja tarjoavat yritykset. Verottaja ja työttömyysturvalaki eivät tunne kevytyrittäjäkäsitetä. Laskutuspalvelua käyttämällä voi toimia ilman y-tunnusta tai joidenkin laskutuspalveluyritysten kautta saa rekisteröityessään y-tunnuksen. Esimerkkejä laskutuspalvelun tarjoajista ovat OP-Kevytyrittäjä, Ukko.fi:n Kevytyritys, 4eze.works ja Free.fi (Hammarsten, 2022, s. 19-22).

Suomessa verottaja ei tunne käsitetä kevytyrittäjä, lain mukaan on olemassa vain yrittäjiä tai ei-yrittäjiä (työntekijöitä) (Vero.fi, i.a.-j). Kevytyrittäjällä ei ole työsuhdetta ja verolainsäädännössä kevytyrittäjää voidaan kohdella palkansaajana, kun taas työttömyysturva-asioiden piirissä kevytyrittäjä on yrittäjä (Tolonen, 2022, s. 17-25). Laissa ei tunneta tarkkaan käsitetä itsenäinen yrittäjä, ja kevytyrittäjä sijoittuu yrittäjän ja palkkatyöntekijän välimaastoon. Kevytyrittäjä voi tehdä työtunteja miten paljon tahansa. Työlainsäädännössä määritellyt viikokotai päivätuntimäärät eivät kevytyrittäjän työtä rajoita ja vastaavasti vuosilomaakaan ei kerry tehdystä työstä. Jos kevytyrittäjä sairastuu, hänen statuksensa on yrittäjä. Sairausajalta ei saa palkkaa, mutta Kelan sairauspäivärahaa voi hakea lääkärintodistuksella.

Hammarsten (2022) toteaa, että palkkaa laskutuspalvelun kautta maksettaessa palvelu hoitaa ennakonpidätyksen, sairausvakuutusmaksun ja suorituksen ilmoittamisen tulorekisteriin. Eläke- ja työttömyysvakuutusmaksua laskutuspalvelu ei pidätä palkasta ja yli 8264 euroa per vuosi tuloista kevytyrittäjän pitää hankkia yrittäjän eläkevakuutus (YEL). Y-tunnuksella toimitaessa palkka suoritetaan työkorvauksen nimellä. Tällöin laskutuspalvelu toimittaa ennakonpidätyksen ja ilmoittaa tulon tulorekisteriin.

Y-tunnuksella toimiva sivutoiminen yrittäjä työllistää itseään kuten kevytyrittäjäkin, mutta hän saa Y-tunnukseen liittyviä hyötyjä verrattuna laskutuspalvelua käyttävään kevytyrittäjään (Sarja, 2021). Y-tunnuksella toimivan yrittäjän etuja ovat verotuksessa vähennettävät

liiketoimintaan liittyvät hankinnat, kirjanpidossa tuloksesta vähennettävä 5 % yrittäjävähenys. Lisäksi Y-tunnusta käyttämällä saa maksamansa arvonlisäveron kokonaan takaisin, jos liikevaihto on alle 15 000 euroa per vuosi.

3.2 Kevytyrittäjäyys tutkimusten valossa

Raijaksen (2021) mukaan kevytyrittäjäyys on lisääntynyt paljon Suomessa viime vuosina. Se on yrittäjämäistä toimintaa, jossa henkilö työllistää itse itsensä. Kevytyrittäjäksi on helppo ryhtyä ja useimpiin laskutuspalveluihin voi rekisteröityä ilmaiseksi. Kevytyrittäjillä on yhdistys Uusi työ ry, jonka mukaan Suomessa olisi noin 150 000 kevytyrittäjää. Yleisesti kevytyrittäjätoiminta on pienimuotoista. Mediaanitulot vuonna 2020 olivat Suomessa 1200 euroa, keskimääräisen tulon ollessa 4600 euroa per vuosi.

Noin 80 % kevytyrittäjistä työskentelee palkkatyön ohella saadakseen lisätuloja tai toteuttaakseen itseään, neljännes on opiskelijoita ja noin 5 % eläkeläisiä. Noin puolet on suorittanut toisen asteen tutkinnon ja noin 20 % alemman korkeakoulututkinnon. Ilman tutkintoa toimii noin viidennes kevytyrittäjistä. Ylemmän korkeakoulututkinnon on suorittanut joka kymmenes. Yli 6500 kevytyrittäjä vuonna 2020 on suorittanut humanististen ja taidealan koulutuksen, heistä noin 3500 on naisia. Yleisimpiä koulutusaloja kevytyrittäjillä olivat audiovisuaaliset tekniikat ja media, musiikki, esittävä taide ja muut taidealojen koulutukset.

Suomalainen laskutuspalvelu Ukko.fi on perustettu vuonna 2012 (Ukko.fi, 2020). Heidän mukaansa kevytyrittäjät ovat merkittäviä tekijöitä yhteiskunnassa. Laskutuspalvelun kautta Suomessa toimii ilman Y-tunnusta noin 200 000 henkilöä. Kevytyrittäjien työstä on vuosien aikana maksettu veroja yli 115 miljoonaa euroa, palkkioita yli 377 miljoonaa euroa ja toimeksiantoja on ollut yhteensä yli 500 000 kappaletta.

Koronavuotena 2020 Ukko.fi:n (2021) kevytyrittäjille toteuttaman kyselyn vastaajista 53 % oli 40-vuotiaita tai nuorempia, noin 40 % oli iältään 41–64-vuotiaita ja 65-vuotiaita tai vanhempia oli noin seitsemän prosenttia. Joka viides vastaaja oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, 30 % alemman korkeakoulututkinnon ja 36 % ammatillisen koulutuksen. Etelä-Suomessa toimii lähes 60 % ja Länsi-Suomessa neljännes kyselyn vastaajista. Pääasiallinen toimiala useimmilla kyselyyn vastanneilla kevytyrittäjillä kulttuuriala (16 %). Toiseksi suurin

toimiala Ukko.fi:n kyselyssä oli selkeästi kulttuurialaa pienempi rakentaminen ja remontointi (12 % vastaajista).

Ukko.fi:n (2021) kyselyn tuloksista ilmeni myös, että oman yrityksen perustamiseen liittyy useita epävarmuustekijöitä, monia kevytyrittäjiä ajatteluttaa yrittäjyyteen ja byrokratiaan liittyvät kysymykset. Kevytyrittäjistä 39 % toimii sivutoimisena ja noin joka kymmenes vastaavasti päätoimisena kevytyrittäjänä. Vähän yli kolmannes on toiminut kevytyrittäjänä yli vuoden ja reilu viidennes yli kolme vuotta. Kolme yleisintä syytä ryhtyä kevytyrittäjäksi olivat lisätulot, itsensä työllistäminen ja yrittäjän vapauden ja palkkatyön yhdistäminen. Kyselyn vastaajista 62 % tekee työtä kotoa käsin ja keskimäärin yhden päivän viikossa tekee 44 % kyselyn vastaajista.

Tulotaso kevytyrittäjillä on Ukko.fi:n (2021) mukaan alhainen. Yli 60 % vastaajista arvioi kuukausitulonsa olevan välillä 0–500 euroa. Kolmannes arvioi vuositulojen olleen alle 1000 euroa ja lähes yhtä suuri osuus arvioi ansaitsevansa tuhannesta viiteen tuhanteen euroon vuodessa. Oman työn markkinointiin kevytyrittäjät käyttivät vain vähän aikaa, noin kolmannes käytti korkeintaan viisi tuntia, ja yli puolet ei käyttänyt yhtään aikaa markkinointiin. Markkinointiinkaan ei juuri käytetty rahaa, 77 % vastaajista ei käyttänyt yhtään ja 10–100 euroa käytti vajaa viidennes. Vastaajat arvioivat kevytyrittäjyyteen liittyvän lisätiedon tärkeyttä asteikolla 4–10. Viisi korkeimmat lisätiedontarpeen tärkeysarviot saaneet olivat: verotus (ka. 7,9), työttömyysturva (ka. 7,3), sairausvakuutus (ka. 7,0), YEL-vakuutus (ka. 6,9) ja laskutukseen liittyvät asiat (ka. 6,9). Yrittämisen perusasioihin liittyy tietämättömyyttä ja niistä tiedon saanti arvioitiin tärkeäksi.

Uusi työ ry:n (2022) tutkimuksen mukaan 82 % kevytyrittäjistä on tyytyväisiä elämäntilanteeseensa (30 % hyvin, 52 % melko tyytyväisiä). Joka kymmenes kevytyrittäjä on tyytymätön. Parhaita puolia kevytyrittäjyydessä olivat vähäinen byrokratia, toiminnan helppous ja joustavuus sekä mahdollisuus vaikuttaa omiin työaikoihin. Haasteellista vastaavasti olivat työttömyysturvan ja työterveyshuollon puute ja verotus.

3.3 Yksinyrittäjyys Suomessa

Suomen Yrittäjien (2022) Yrittäjätutkimuksen mukaan Suomessa yksinyrittäjien osuus on Pohjoismaiden korkein ollen 2020 vuonna 13 % (190 000 yksinyrittäjää) työllisyydestä.

Yrittäjätutkimuksen vastaajista 16 % toimi yrittäjänä osa-aikaisesti/sivutoimisesti. Yksinyrittäjien tyypillinen toimintatapa on verkostoitua, tutkimukseen osallistuneista peräti 85 % toimi yhteistyössä yhden tai useamman yrityksen tai yrittäjän kanssa. Suomalaiset yksinyrittäjät jakautuivat melko tasan naisiin ja miehiin. Vajaa puolet oli iältään yli 55-vuotiaita. Hieman yli puolet yksinyrittäjistä oli suorittanut ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon. Kolmeneljäsosa yksinyrittäjistä toimii palvelualalla. Toiminimiyrittäjiä oli 46 % ja puolet osakeyhtiöyrittäjiä. Lähes puolet halusi työllistää vain itsensä. Yksinyrittäjillä tulotaso oli melko matala, mutta trendi tulotasossa oli nouseva. Alle 2000 euroa kuukaudessa ansaitsi 44 % yksinyrittäjistä. Joka viides ansaitsee alle 1000 euroa kuukaudessa. Koska tulotaso oli alhainen, vain vajaan kolmanneksen pitää maksaa yrittäjäeläkemaksua. Osa-aikaisista yksinyrittäjistä 59 % ilmoitti ansaitsevansa bruttona alle 1000 euroa kuukaudessa ja neljännes 1000–1999 euroa.

Puolet yksinyrittäjistä oli kokenut haasteita jaksamisessa, ja reilu neljännes heistä ei ollut hakenut apua näihin haasteisiin. Koronapandemian seurauksena yksinyrittäjien toiminta kärsi merkittävästi tai jonkin verran (47 % vastaajista) (Suomen Yrittäjät, 2022). Viidenneksellä korona ei vaikuttanut, vaan yrityksen toiminta jopa kehittyi erittäin tai suhteellisen hyvin. Sairastumisen yksinyrittäjät ilmoittivat olevan suuri riski, vain yhdellä neljästä on sijainen, mikäli yrittäjä sairastuu.

3.4 Sivutoimiyrittäjäyys Suomessa

Noin 100 000 Suomen yrityksistä on sivutoimisten tai osa-aikaisten yrittäjien yrityksiä. Suomessa sivutoimista yrittäjäyttä ei tilastoida, mutta tilastoja kerätään Tilastokeskuksen (2010) mukaan erilliskeräyksinä. Sivutoimisuus on yrittäjälle itselleen joustava tapa toimia eri elämäntilanteissa. Sivutoiminen yrittäjä voi olla muussa työssä palkansaaja, opiskelija tai eläkeläinen tai päätoimisen yrittäjän sivuelinkeino. Sivutoiminen yrittäjäyys voi olla joskus jopa pakonomaista lisätulojen hankintaa palkkatyön lisäksi vähentämään toimeentulon epävarmuutta. Sivutoiminen yrittäjäyys voi olla väylä päätoimisuuteen, mutta Tilastokeskuksen mukaan harvoin näin kuitenkaan tapahtuu.

Suomessa yrittäjäyys tai kevytyrittäjäyyskään ei takaa elintason nousua ja isompaa palkkaa kuin työntekijöillä. Suomen Yrittäjien (2016) tutkimuksen mukaan 45 % yksinyrittäjistä ansaitsi alle 2000 euroa kuukaudessa ja viidennes jopa alle 1000 euroa.

Ropen (2020) mukaan viime vuosien aikana työn tekeminen on muuttunut yhä enemmän projektiluonteiseksi ja hankemaailmaksi perinteisten kello 8–16 eläkevirkojen vähentyessä. Samalla myös työaika on muuttunut yhä enemmän liukuvaksi. Kevytyrittäjillä ja varsinkin luovan työn tekijöillä työaika on pitkälti itse määriteltävissä ja palkka perustuu tehdyn työn mukaan. Tosin kiinteää palkkaakin on vielä paljon työelämässä (Taulukko 2).

Taulukko 2. Menneen ja nykyisen maailman työntekomalli (Rope, 2020).

TOIMINTAMUOTO		
TARKASTELTAVA ASIA	MENNYT MAAILMA	NYKYINEN MAAILMA
Työn kesto	Kiinteä	Projektiluonteinen
Työaika	Säännöllinen/kokoaikainen	Vaihteleva
Työmäärän sääntely	Työehtosopimukset	Halu tehdä töitä
Palkka	Työtehtävä/työaikaperusteinen palkka	Tulosperusteinen palkka
Työpaikkojen määrä	Yksi kerrallaan	Vaihtelevasti/useita kerrallaan
Työtehtävät	Kapea-alaiset/sukeltajat	Laaja-alaiset, monipuoliset surffaajat
Työn sisältö	Ammatti-/koulutusperusteiset	Osaamis-/tekemis-perusteinen

3.5 Työskentely kulttuurialalla

Kulttuurialan tekijöille on tyypillistä ylpeys omasta tekemisestään (Heikkilä, 2022). Tällaista voidaan kutsua myös kodawariksi, joka on japanilainen käsite. Kodawari on myös asenne yksityiskohtien havainnoimisesta. Ihminen, joka omaa kodawari-henkeä pyrkii aina mahdollisimman hyviin tuloksiin. Heikkilä (2022) pohtii kodawari-henkeä tietynlaisena perfektionismina ja loputtomana asioiden hiomisena, vaikka usein riittävän hyväkin olisi muiden mielestä jo täydellistä. Luovilla aloilla olisikin tärkeää oppia tunnistamaan asiakkaat, joita palvellaan kodawari-henkeen, ja ne asiakkaat, joiden riittävän hyvä tunnistetaan ja hyväksytään, että se riittää. Myös Laurola (2020) puhuu samoista teemoista artikkelissaan muusikoiden näkökulmasta. Hän nostaa esiin kirjoituksessaan voimakkaan itsekritiikin ja omat vaatimukset muun muassa täydelliselle onnistumiselle jokaisella esiintymiskerralla.

Heikkilä (2022) kannustaa kulttuurialan tekijöitä arvostamaan työtään ja omaa aikaansa. Työn tekemisestä kuuluu myös saada korvaus. Riittävään korvaukseen tulee huomioida esimerkiksi työn valmistusaika, esittäminen, työn suunnittelu-aika toisin sanoen kaikki ajatustyö ja muu valmistelu. Hinnoittelusta Heikkilä vielä listaa tärkeitä asioita, kuten opettelemisen

hinnoittelemaan, olemaan suostumatta kaikkeen, asettamaan itselleen rajat, opettelemaan neuvottelutaitoa ja opettelemaan puhumaan ”rahaa”. Lisäksi pitää tiedostaa ajan ja energian rajallisuus.

Ruusuvirta ym. (2022) ovat nostaneet esiin tutkimuksessaan taiteilijoiden monialaisen työskentelyn. Monialainen työskentely voi tarkoittaa, että muu työ on osa oman taiteen tekemistä, tai muu työ vaatii taiteilijan ammattitaitoa. Esimerkkeinä voidaan mainita kirjailijat, jotka työskentelevät journalisteina, kuvataiteilijat opettajana ja muusikot musiikinopettajina. Muuta kuin taiteilijan työhön liittyvää työtä, taiteilijat ovat tehneet pääosin vain taloudellisista syistä. Lisäksi taiteellisesta työstä saatua korvausta on haastavaa saada vastaamaan siihen työhön käytettyä aikaa. Noin kolmannes taiteilijoista uskoo tulevansa tulevaisuudessa paremmin toimeen kuin tällä hetkellä, vajaa viidennes on eri mieltä tästä. Taiteilijat myös kokevat yhteiskunnan taholta jonkinlaista pakottamista yrittäjyyteen.

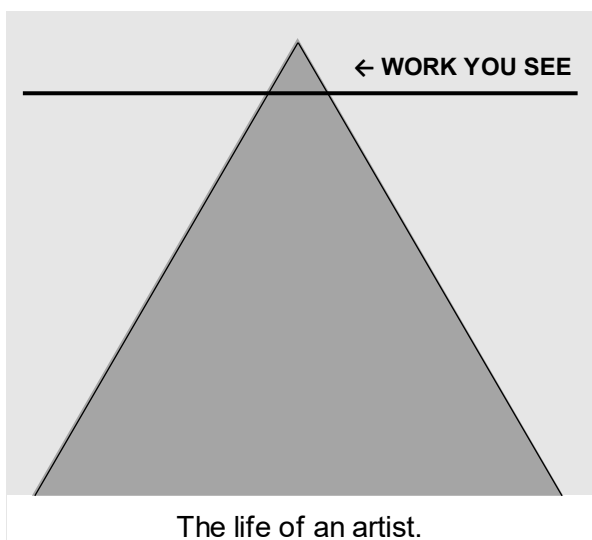
Työtilojen ja näyttelytilojen vuokrat nousevat kohtuuttomuuksiin. Taiteilijan pitää pystyä markkinointiin, mainontaan, verkostoitumaan, myymään, tuottamaan/luomaan ja olemaan oma yrittäjä ilman sosiaaliturvaa, ilman mitään korvauksia sairastuessa ym. ym., ilman eläketuloja. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Yrittäjäksi ei kannata heittäytyä, sillä mahdollisen työttömyyden uhatessa ei saa mitään tukia, sillä freelancerit jäävät tyhjän päälle. Taidetta ei voi jättää harjoittamatta, jotta oma ammattitaito säilyy, mutta tämä tulkitaan työksi, vaikka siitä ei saisi palkkaa pennin hyrrää. Elämää ei voi suunnitella turvallisesti ja luottavaisesti eteenpäin, sillä toimeentulo on epävarmaa. Isotkaan organisaatiot eivät voi taata rahoitusta pitkällä aikajänteellä, joten kaikki työllistyminen on täynnä epävarmuutta. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Vapaa taiteilijuus on eri kuin yrittäjä-taiteilija. Pelottaa että kaikki pakotetaan yrittäjiksi. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Taiteilijoilta vaaditaan esillä olemista nyt 2020-luvulla eri tavalla kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Heidän pitää osata sosiaalisen median käyttöä, olla esillä ja luoda itsestään henkilöbrändiä. Tämän koetaan jollain tavalla kadottavan fokuksen taiteen sisällön arvioinnista (Ruusuvirta, ym., 2022). Toisaalta tämä koetaan myös uutena mahdollisuutena. Kaksi viidesosaa taiteilijoista arvioikin juuri teknologisen kehityksen vaikuttavan työnkuvaan ja työskentelyedellytyksiin eniten tulevaisuudessa.

Ajankäyttöä kuvaa hyvin kokonainen kolmio, joka on yksi työ tai projekti. Taiteilijalla menee koko kolmion kuvaama aika työn tekemiseen, kuitenkin pieni huippu siitä on kuvataiteessa tai valokuvaajalla nähtävää tai muusikolla varsinaisen esityksen osuutta (kuvio 4). Suurin osa yksittäiseen työhön käytetystä ajasta kuluu tehtävän taustoittamiseen ja sen jälkeiseen tekemiseen. Esimerkiksi muusikolla menee useita tunteja ennen keikkaa matkustamiseen keikkapaikalle rakentamaan esiintymislavaa ja sitten on vielä odottelua jopa tunteja ennen yhden tai kahden tunnin soittohetkeä. Tähän rakentamisen, odottelun ja soittamisen lisäksi vielä on harjoittelu, keikan suunnittelu. Valokuvaaja Koutaniemi (2022) kuvasi samaa asiaa kuvajournalistien webinaarissa. Hän kertoi valokuvaajan työstä olevan noin 1 % se osuus, jolloin hänellä on kamera kädessä ja hän valokuvaa. Muu 99 % projektista on suunnittelua, yhteydenottoja, tapaamisia, toimistotyötä, matkustamista ja muuta työhön ja toimeksiantoon liittyvää tekemistä.

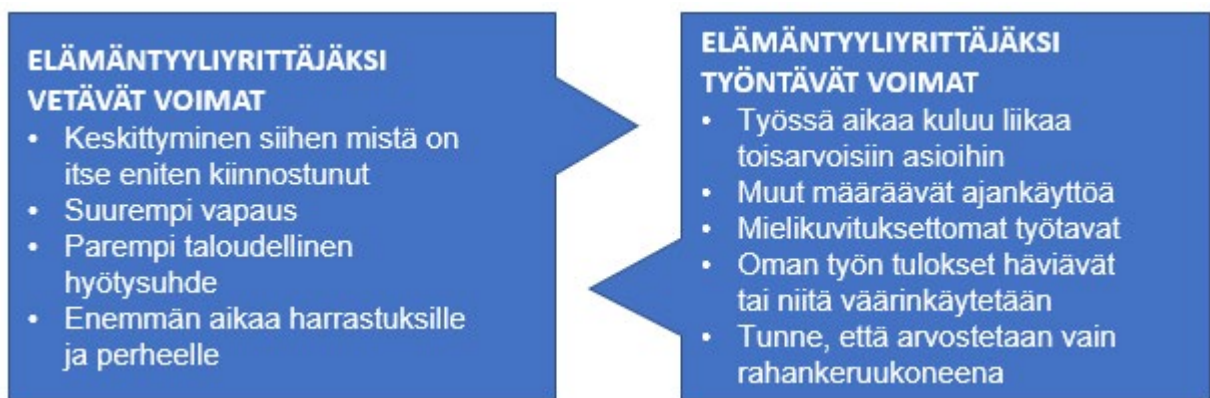
Kuvio 4. Taiteilijan työhön käyttämän ajan jakautuminen. (History of Music, 2021)

3.6 Elämäntyyliyrityttäjäys

Elämäntyyliyrityttäjäys on Sipilän (2006, s. 11–23) mukaan sellaista, että yrityttäjäys itsessään on yrityttäjän elämäntapa ja -tavoite. Hänen mukaansa elämäntyyliyrityttäjät toimivat tyypillisesti aloilla, joilla muutenkin toimii paljon freelancer- ja toiminimi-yrityttäjäyttä. Elämäntyyliyrityttäjäyden motiiveina voivat olla harrastus tai intohimo. Tällöin tulotkin saattavat olla usein epäsäännöllisiä. Elämäntyyliyrityttäjä on yrityttäjä, joka elää haaveitaan todeksi.

En suunnittele jättäväni jälkeeni geneettistä perintöä. En tule ikinä rakentamaan pyramideja, tuskin edes lautahökkeliä, miten siis voin jättää jälkeeni mitään pysyvää tai arvokasta? Tekemällä taidetta, josta joku saa toivottavasti lohtua ja voimaa näennäisesti tyhjänpäiväiseltä tuntuvaan arkeensa. (Hynynen, 2022)

Kuviossa 5 on kuvattu elämäntyyliyrittäjäksi vetäviä ja työntäviä voimia. Vetäviä voimia voivat olla omat kiinnostuksen kohteet, suurempi vapaus kuin palkkatyössä, ehkä parempi taloudellinen hyötysuhde ja enemmän aikaa muulle kuin työlle. Vastaavasti elämäntyyliyrittäjyyteen työntäviä voimia Sipilän (2006, s. 21) mukaan saattavat olla palkkatyössä muuhun kuin varsinaiseen työn tekemiseen liikaa kuluva aika, ajankäyttöä ei voi itse hallita, ei ole itselle sopivia työtapoja, ei mahdollisuutta nähdä omaa työtä tarpeeksi tarkoituksellisena ja työn tekeminen vain rahan takia.

Kuvio 5. Vetoa ja työntöä elämäntyyliyrittäjäksi (Sipilä, 2006).

Hyviä puolia Sipilän (2006, s. 48-67) mukaan elämäntyyliyrittäjyydessä ovat vetävien voimien lisäksi muun muassa vapaus, itsenäisyys, omien varojen hallinta, helppous sovittaa yhteen työ ja vapaa-aika, voi kokeilla uutta ja oppia eri tavalla kuin palkkatyössä. Vastaavasti elämäntyyliyrittäjyyden huonoiksi puolisiksi Sipilä (2006) mainitsee muun muassa byrokratian, taloudelliset vaikeudet, haastavuuden löytää asiakkaita, yksinäisyyden. Elämäntyyliyrittäjä voi myös ajautua tekemään liikaa työtä ja muu elämä kärsii. Kaikki yrityksen tehtävät ovat myös omalla vastuulla, nekin, jotka eivät ole sitä oman intohimon toteuttamista. Elämäntyyliyrittäjän tavoitteena on tehdä rakastamaansa työtä ja hankkia varoja, jotta elämäntyyliyrittäminen on mahdollista.

Elämäntyyliyrittäjän henkilöprofiilin keskiössä on uteliaisuus ja oppimishalu. Sen ympärillä ovat myönteinen elämänasenne, viisaus ja idearikkaus, energisyys ja rohkeus, itsetunto ja nöyryys sekä avoimuus ja sosiaalisuus (Sipilä, 2006, s. 74). Sipilän mukaan elämäntyyliyritys voi syntyä eri lähtökohdista. Itsellä ns. elämäntyyliyritys on lähtenyt harrastuksesta

käsin. Vaikka olenkin koko elämäni ollut käsityöläinen ja tehnyt taidetta, en kuitenkaan voi vielä sanoa, että harrastuksesta on tullut ammatti ja elinkeino sitä myötä. Koen liiketoimintamahdollisuudet hyvin pieninä ja tekemisen edelleen harrastuksena, vaikka olenkin toiminnimellä toimivat kevytyrittäjä ja teen yrittäjänä sitä, mistä pidän. Sipilä (2006, s. 124) puhuu tuotteistetuista palveluista, jotta toiminta olisi selkeää ja olisi helpompi tavoittaa asiakkaita. Tämä on itselläni seuraava askel kevytyrittäjyydessä. Tavoitteena on tehdä selkeä suunnitelma tuotteista, jotka ovat pitkään uinuneet ajatuksen tasolla.

Itse ajattelen, että kaikilla luovilla aloilla etenkin yrittäjyyden monet sisällöt ovat haastavia ja kuluttavat itse luovan työn tekemistä. Ropen (2020, s. 27-30) mukaan yrittäjänä työn hankinta on tehtävä itse versus palkallinen työntekijä, työn sisällön voi päättää itse, työaika ei ole virastotyöaika, lomaa voi pitää tai olla pitämättä ja palkkaa ei saa vaan se tulee kevytyrittäjällä laskutuspalvelusta sen mukaan, mitä yrittäjä määrittelee työn hinnaksi. Nämä kaikki tehtävät ovat tavallaan pakollisia yrittäjän hoidettavia, mutta ne vievät aikaa siitä varsinaisesta omasta ammatinharjoittamisesta ja työstä. Ja siten vaikuttavat myös luovuuteen.

3.7 Onnellisuus ja kulttuurin vaikutus hyvinvointiin

Miten hyvinvointi määritellään? Ovatko elämänlaatu tai tyytyväisyys elämään sama kuin hyvinvointi? Ovatko nämä kaikki yhtä kuin onnellisuus? Tärkeimmät haasteet hyvinvoinnissa ja onnellisuudessa ovat mittaaminen sekä mikä on kulttuurin rooli ja vaikutus omaan ja yhteisölliseen hyvinvointiin. Onnellisuus yleisesti vaikeasti mitattavana määritellään subjektiivisena mielentilana tai tunteena ja se riippuu jokaisen elämäntilanteesta. Hyvinvointiin tiin vaikuttaa elämänlaatu ja elämään tyytyväisyys (Cicerchia, i.a.-a, s. 6-9).

Psykologisten perustarpeiden täyttymisen voi sanoa olevan ihmiselle elinehto (Leinonen, 2020). Psykologisia perustarpeita ovat autonomia, pystyvyys ja yhteenkuuluvuus, kun nämä täyttyvät, voi elämän kokea merkitykselliseksi ja itsensä hyvinvoivaksi. On tutkittu, että perustarpeiden toteutuminen vaikuttaa suoraan hyvinvointiin, vaikka otettaisiin huomioon myös taloudelliset tekijät. Täyttyneet psykologiset tarpeet tutkimusten mukaan muun muassa vaikuttavat parempaan terveyskäyttäytymiseen, tavoitteiden saavuttamiseen, parempaan stressinsietokykyyn, tuotteliaisuuteen työssä, suurempaan tyytyväisyyteen ihmis-suhteissa ja identiteetin kehittymiseen.

Musella ja Scott (2022) kuvaavat artikkelissaan, miten voidaan mitata taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvointiin. He tekivät havaintoja, että taiteen ja kulttuurin vaikutukset ovat yhteiskunnallista pääomaa, kuten ihmissuhteita, yhteenkuuluvuuden tunnetta, sitoutumista paikkaan. Myös kulttuuripolitiikassa ilmeni maantieteellisiä vaihteluja riippuen siitä, oliko kyseessä maaseutu, varakkaampien asuinalue tai heikompiosaisten alue. Hyvällä ja pitkäjänteisellä kulttuuripolitiikalla voidaan siis vaikuttaa hyvinvointiin ja lisätä kulttuurista osallistumista. Tämä vaatii myös jatkuvaa tutkimustyötä, toteavat Musella ja Scott.

Ruusuvirran ym. (2022) tutkimuksen mukaan taiteilijat eivät pidä tulevaisuudessa toivottavana (ka. 2,4 asteikolla 1–5), että ”taiteelta vaaditaan useammin hyvinvointiin ja elinvoimaan kohdistuvia vaikutuksia”, mutta samalla he arvioivat tämän olevan melko todennäköistä tulevaisuudessa (ka. 3,8). Taiteilijoilta vaaditaan sopeutumista, joustavuutta ja voimavaroja, kun useat halusivat vain keskittyä taiteen tekemiseen. Vaikka taiteilijat toivovat osaamisensa hyödyntämistä monialaisesti, he kokevat, että taloudelliset tavoitteet ja sosiaaliset vaikutukset eivät ole taiteen tehtäviin kuuluvia ainoita tavoitteita. Taiteilijat itse tunnistavat taiteen kiistattomat vaikutukset hyvinvointiin ja elinvoimaan.

Ruusuvirran ym. (2022) tutkimuksessa ilmenee, että taiteilijoista runsas neljännes vastasi koronapandemian vaikuttaneen erittäin tai melko kielteisesti taiteilijoiden näkemykseen ammatillisesta tulevaisuudestaan. Puolet vastasi, että koronapandemian ei ollut vaikuttanut kielteisesti eikä myönteisesti. Noin viidennes taiteilijoista on koronapandemiasta johtuen vaihtanut ammattia tai harkinnut ammatinvaihtoa. Taiteilijat kokevat, että yhteiskunta ei arvosta heidän työtään. Koronapandemia oli yleisesti taiteilijoilla raskas aika, mutta samalla useat kokivat hyvänä, että oli pakko pysähtyä ja miettiä, miksi haluaa tehdä työtään taiteen parissa ja ehkä kehittää uusia työtapoja.

Korona on osoittanut, ettei taide-, kulttuuri ja tapahtumakenttää arvosteta taloudellisena tai ammatillisena toimijana. On kyllä ollut märkä rätti kasvoille, ja näyttää siltä, että koko kulttuuriala on elänyt jonkinlaisessa itseharhaisessa kuplassa omasta arvostaan yhteiskunnassa. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Koronavuodet ovat osoittaneet lopullisesti sen, missä jamassa taiteen arvostus on yhteiskunnassa. Yksittäiset ihmiset ovat ymmärtäneet taiteen merkityksen, kun sitä ei ole ollut, mutta yhteiskunnallisella tasolla kovat arvot jyräävät taiteet alleen. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Jatkuva töiden peruuttaminen ja ylivaiaminen kalenterista on ollut henkisesti yllyttävän rankkaa. Ammattitaidon ylläpitäminen on ollut raskasta, kun on alkanut vihata koko hommaa. (Ruusuvirta, ym., 2022)

Huolimatta koronapandemian aiheuttamasta kriittisestä tilanteesta, 15 % taiteilijoista oli erittäin tyytyväisiä elämäänsä ja 56 % melko tyytyväisiä ilmenee Ruusuvirrana, ym. (2022, s. 87) tutkimuksesta taiteilijoille. Vain noin joka kymmenes oli melko tai erittäin tyytymätön elämäänsä. Taiteilijalle oma työ on tärkein hyvinvointia tukeva asia, toiveissa tulevaisuudessa on oman taiteilijuuden kehittyminen, arvostus, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokeminen yhteiskunnassa verrattuna muihin aloihin. Kuormitusta ja negatiivista vaikutusta hyvinvointiin aiheuttaa epävarmuus toimeentulosta (mt.).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) raportoi, että Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt ensimmäisen kerran vuonna 2010 avustuksia alueittain taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten edistämiseen kunnille, yhdistyksille ja yrityksille. Kulttuuri on ollut jo yli 10 vuotta määriteltynä kunnissa peruspalveluksi ja myös ymmärretty voimavaraksi. Eduskunta on säätänyt 8.2.2019 lain kuntien kulttuuritoiminnasta (OKM, 2019). Laissa sen soveltamisalasta kirjoitetaan seuraavaa: Tässä laissa säädetään kunnan kulttuuritoiminnan järjestämisestä sekä siihen liittyvistä tavoitteista, tehtävistä, yhteistyöstä, asukkaiden osallistumisesta, tiedon tuottamisesta ja toiminnan arvioinnista, valtion rahoituksesta sekä kehittämistehtävästä. Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

Taiteistuminen eli taiteen käyttö laajemmin monipuolisesti lisää hyvinvointia, myös taiteen ja kulttuurin hyvinvointitutkimus on lisääntynyt viime vuosina. YK:n julistuksessa (1989) ilmoitettiin, että jokaisella on oikeus nauttia sivistyselämästä. Suomessa opetusministeriö laati taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman vasta vuonna 2002 ja valtioneuvosto teki periaatepäätöksen taiteen soveltavasta käytöstä seuraavana vuonna 2003. Samoihin aikoihin julkaistiin Unescon kulttuurista moninaisuutta koskeva julistus (2001).

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on pyritty osoittamaan laajasti kulttuurin ja taiteen tuottamia välillisiä vaikutuksia. Tässä ovat keskiössä olleet erityisesti kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutukset. Kulttuuria on tuotu yhteiskunnan niihin osiin, missä on taloudellinen ajattelu pääosassa (Huntus, 2020, s. 161-167). Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelmaan (2010-2014) onkin kirjattu, että ”jokaisen oikeus ja tasa-arvoinen

mahdollisuus tehdä taidetta ja osallistua kulttuuritoimintaan riippumatta asuinpaikasta tai elin- ja työympäristöstä halunsa, toimintakykynsä ja luovien voimavarojen mukaisesti koko elämänsä ajan, myös vaihtuvissa elämäntilanteissa ja yhteisöissä”. Kulttuuria on jo vuosien ajan jalkautettu ja sen onkin voitu katsoa tuottavan laajasti hyvinvointia (Haapoja, 2020, s. 10-12).

4 TAITEILIJANA TYÖSKENTELY

4.1 Taiteilijuus vai hybridi-taiteilijuus

Taiteilijan ammatti on surkea siksi, että siinä menee sekaisin hyvä ja huono, raha ja kuuluisuus ja taide ja oma itse. On aika lailla sattuman kauppaa, ketä nostetaan ja ketä ei. Se, joka on arvostettu nyt, voi kymmenen vuoden päästä olla maan tasalla. Jos raha ja kuuluisuus tulevat sotkemaan minuutta, kaikki on menetetty. (Mäkelä, 2021)

Kirjailija Hannu Mäkelä (2021) kuvaa hyvin taiteilijana olemista. Esimerkiksi sen ensimmäisen merkittävän ja myydyn teoksen tekeminen tai sen hittibiisin, joka lyö läpi kotimaassa ja maailmalla, ja näistä tunnustuksen saaminen on lähes aina sattumaa.

Sellaisia sääntöjä ei ole olemassa, jossa määritellään, miten tullaan taiteilijaksi tai kuka voi olla taiteilija (Hirvi-Ijäs, ym., 2016). Hirvi-Ijäksen ym. barometritutkimuksessa suuri osa vastaajista on sitä mieltä, että taiteilija on ammatti samoin kuin mikä tahansa muukin. Kuitenkin se on ammattina vaikeasti määriteltävä. Suomessa taiteilijat ovat usein korkeasti koulutettuja ja he näkevät koulutuksen olevan tärkeä määrittelijä taiteilijuudessa. Kouluttautuminen vaihtelee eri taiteen aloilla, esimerkiksi muotoilijat ovat usein koulutettuja ja muusikot taas saattavat tulla ammattilaisiksi ilman musiikin alan koulutusta, ja näillä taiteenaloilla ammattinimike taiteilija ei ole niin merkittävä. Lisäksi palkaton työ taiteen alalla on ongelma ja ikään kuin sisäänrakennettu toimintamalli, joka on syvälle juurtuneena yleisesti asenteissa. Yhteiskunnan tukee edelleen edistää taiteilijoiden asemaa, ja lisätä tietoisuutta taiteilijan työstä, mitä siihen kuuluu ja etenkin niistä työn vaiheista, joita taiteilija tekee ennen kuin valmis työ on nähtävissä tai kuultavissa. Taiteilijat voisivat olla yhteiskunnassa monipuolisesti ja enemmän käytetty voimavara.

Taiteilija on alansa ammattilainen, jolle pitää maksaa kunnan palkkaa tehdystä työstä. Palkkaa jolla tulee toimeen. Kutsumusammatti ei tarkoita sitä, että on nälkätaiteilija vaan sitä, että pitää työstään ja suhtautuu siihen intohimoisesti. (Hirvi-Ijäs, ym., 2016)

Kukaan ei tilaa putkimiestä keikalle edes ajatellen, että siitä ei tarvitsisi maksaa mutta esim. muusikoita pyydetään jatkuvasti erilaisiin tilaisuuksiin soittamaan ja ihmetellään kun muusikko esittää palkkatoiveensa. (Hirvi-Ijäs, ym., 2016)

Yhteiskunnassa, jossa arvostetaan taidetta ja nähdään se tärkeänä tai edes jonkinlaisena osana elämää, taiteilijoita ei ole koskaan liikaa. (Hirvi-Ijäs, ym., 2016)

Taiteilijuus ja mikä määrittelee taiteilijaa ovat kysymyksiä, joita on Ruusuvirta ym. (2022) ovat tarkastelleet tutkimuksessaan. Tuloksista ilmenee, että taiteilijuus on ammatti (90 % vastaajista samaa mieltä) ja elinkeino samoin kuin yhteiskunnassa muutkin ammatit (85 %). Vastanneet taiteilijat ovat myös sitä mieltä, että taiteilija on ammattina kutsumusammatti (70 %).

Lähes kymmenen vuotta sitten Työelämän tutkimuksessa (2015, s. 151-155) mainittiin taiteilijoiden hybridi-identiteetti, joka tarkoittaa, että eri taiteen alojen taiteilijat tekevät jotain muuta työtä päätyökseen ja lisäksi taidetta. Taiteilijoiden keskuudessa tällainen hybridityöskentely saatetaan usein nähdä välivaiheena ennen kuin taiteilijan ammatti vakiintuu päätyöksi. Kauan sitten taiteilija oli ikään kuin luontaisesti kutsumusammattilainen, intohimoinen ja epätavallinen tekijä. Suomessa taiteilija ammattilaisena alkoi vakiintua 1960-luvulla. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen saattaa olla ongelmallista taiteilijuuden kahtiajakautuminen, joka on toisaalta elämäntapa tai kutsumus ja toisaalta työ ja ammatti. Oli taiteilijuus sitten elämäntapa tai työ, kumpikin on kuitenkin kokopäiväistä työtä. Suomessa voi olla lähes mahdotonta ansaita kokoaikaisesti tekemällä taidetta edes puolta toimeentulosta. Tutkijoiden toimesta taiteilijan työ voidaan jakaa kolmeen osaan: varsinainen taiteellinen työ, taiteeseen liittyvä työ ja ei-liittyvä työ. Taiteilijoille itselleen kaikki työ osa taiteilijan ammattia ja siihen kuuluvaa työtä. Hybriditaiteilijat tekevät taidetta ja sen lisäksi palkkatyötä, jossa voivat hyödyntää taiteen osaamistaan.

4.2 Taiteilija-identiteetti

Taiteilijoiden toivomus on, että yhteiskunnassa heidän taiteen osaamistaan osattaisiin hyödyntää enemmän esimerkiksi kasvatuksen alalla. Piispa ym. (2015) puhuvat artikkelissaan taiteilija-identiteetin haasteista. Taiteilijuus koetaan kutsumusammattiksi, ja hybriditaiteilija vastaavasti on jotenkin epäonnistunut taiteilijana. Työelämässä taiteilijoiden tulisikin voida olla ei pelkästään koko- tai osa-aikaisia vaan sekä että. Ruusuvirta ym. (2022) raportoi, että vuonna 2021 reilu viidennes taiteilijoista oli harkinnut vaihtaa ammattia tai oli vaihtanut koronapandemiasta johtuen. Edellisenä vuonna 2020 vastaava osuus oli 12 %. Tähän vaikutti pandemia-ajan erilaiset kokemukset, kuten esimerkiksi stressi, yksinäisyys, eristäytyneisyys, pelko yleisön paluusta, arvostuksen puute, katkeruus päättäjiä kohtaan, yhteiskunnan kankeat ja epäoikeudenmukaiset tukijärjestelmät, huoli toimeentulosta, huoli terveydestä, usko

taiteen tekemiseen. Toisaalta pandemia myös pakotti taiteilijoita kehittymään, etsimään uusia tapoja tehdä työtä.

Korona on näyttänyt, että edelleen taidetta pidetään harrastuksena eikä oikeana työnä, jonka takia siitä ollaan valmiina ensimmäiseksi luopumaan näennäisesti. Sillä samaan aikaan vapaa-ajalla nämä samat päättäjät varmasti katsovat elokuvia, lukevat kirjallisuutta, nauttivat taiteesta...Myös jatkuva leikkaaminen taiteen osuudesta valtion budjetissa huolestuttaa. (Ruusuvirta, ym. 2022)

Korona on osoittanut, ettei taide-, kulttuuri ja tapahtumakenttää arvosteta taloudellisena tai ammatillisena toimijana. On kyllä ollut märkä rätti kasvoille, ja näyttää siltä, että koko kulttuuriala on elänyt jonkinlaisessa itseharhaisessa kuplassa omasta arvostaan yhteiskunnassa. (Ruusuvirta, ym. 2022)

Viimeisen kahdenkymmen vuoden aikana on keskusteltu kriittisesti taiteen käsitteestä, ja että käsitettä ei enää tarvittaisi (Lampela, 2022). Lampela kertoo taidekentälle muodostuneen kaksi aluetta: akateeminen taiteen alue pelkästään taiteilijoille ja asiantuntijakuluttajille ja lisäksi toinen alue eli viihdyttävä käyttäjälähtöinen taide, joka on suunnattu suurelle yleisölle. Todellisuudessa ammattitaiteilijoiden ja harrastajien välinen raja on alkanut häilyä, ja samalla niin sanottu vakava taide ja populaari taide ovat lähentyneet toisiaan. Lampelan mukaan hybriditaiteilijuus on hyväksyttävää ja se on jopa arvostettavaa. Lampela kyseenalaistaa taiteen käsitteeseen liittyvän kriittisen ajattelun; koska nykyisin taidetta voi olla mikä tahansa. Hänen mielestään on vanhanaikaista joidenkin rajoittunut ajattelu, että ”jokainen sunnuntaimaalari ei ole taiteilija” ja ”tämä tai tuo ei ole taidetta”. Toisaalta Lampela ei kuitenkaan esittele mitään toista tai uutta käsitettä taide-sanana tilalle.

Taidekeskusteluun liittyy usein tämä kummallinen, elitistinen ristiriita: peräänkuulutetaan taiteelle tilaa, arvostusta ja näkyvyyttä, mutta samaan aikaan vartioidaan mustasukkaisena, ketkä sitä saavat tehdä, ketkä siitä saavat puhua ja mitkä näkökulmat ovat oikeita ja sallittuja. (Editmedia.fi, 2021)

Identiteetti on piirteiden ja ominaisuuksien kokonaisuus, jotka määrittävät yksilöitä ja yhteisöjä. Se on myös käsitys, joka yksilöllä on itsestään tietystä ympäristössä. Persoonallinen identiteetti muodostuu sellaisista osa-alueista, jotka yksilö kokee tärkeäksi, esimerkiksi ikä, kansallisuus, ammatti, siviilisääty (Tieteen termipankki, i.a.-e). Ammatillista identiteettiä voi ajatella itsen ja työn suhteen. Se on vastauksia kysymyksiin kuka olen, mitä osaan ja mitä tavoittelen. Ammatillinen identiteetti kasvaa, muotoutuu ja kehittyy koko työelämän ajan.

Siihen vaikuttaa, miten merkitykselliseksi kokee kulloisenkin työn, onnistumiset työssä ja epäonnistumiset sekä pettymykset (Lehtomäki, 2019).

Ammatillinen identiteettini kirkastui pandemian ja sen tuomien yhteisöjen sekä uusien mahdollisuuksien myötä. Toisaalta olen huolissani tulevista vuosista, joihin pandemia vaikuttaa pitkään hankaloittavasti (aikataulut, harjoitus- ja esiintymistilat, ylitarjonta, uupumus työryhmissä...). Sisäinen siis kirkastui ulkoisen sumentuessa. (Ruusuvirta, ym., 2022, s. 86)

Mitä on taide ja kuka on taiteilija pohtii Huttunen (2002, s. 1619-1622) artikkelissaan taiteilijan sielu. Taidetta voidaan määritellä useista eri näkökulmista: 1) kohde, 2) olosuhteet, 3) katsoja tai 4) tekijä. Huttusen mukaan taide voidaan katsojan näkökulmasta määritellä kokeemukseksi. Kokemus voi olla aistillinen, yhteinen toisten ihmisten kanssa ja esimerkiksi lisätä itsetuntemusta. Taiteen määrittely ei Huttusen arvion mukaan valmistu koskaan, mutta se on kuitenkin tärkeää, jotta voidaan ymmärtää taiteen tekijöitä ja heidän elämänsä. Taiteilija tarvitsee yleisön ja jännityksen heidän välillään.

4.3 Taiteilijuus ammattina

Taiteilijuudesta ja taiteilijana olemisesta on kiistelty sekä yleisön että taiteen tekijöiden keskuudessa pitkään, johtuen siitä, että taiteilija-käsitteelle ei ole määrittelyä ja taiteilijan voi kuka tahansa omaksua ammatiksi. Vuosisatoja sitten taiteilijoita pidettiin jotenkin myyttisinä, erityisinä ja karismaattisina henkilöinä, 1960-luvulta lähtien taiteilija ja taiteilijuus alettiin nähdä jo ammattina. Taiteilijalle ammattina on tyypillistä sivutoimisuus joko tehdä taidetta jonkun muun ohella tai tehdä muuta työtä taiteilijana työskentelyn rinnalla. Taiteilija voi tehdä ammattimaisesti luovaa työtään, jotain taiteeseen liittyvää työtä ja vielä työskennellä jollain ihan muulla alalla (Hirvi-Ijäs ym., 2021, s. 13-14).

UNESCO:n (1980) suosituksessa on määritelty, että taiteilijuus ja luova toiminta ovat subjektiivisia oikeuksia, ja täten jokainen voi vapaasti määritellä olevansa taiteilija (Hirvi-Ijäs ym., 2021, s. 14-15).

‘Artist’ is taken to mean any person who creates or gives creative expression to, or recreates works of art, who considers his artistic creation to be an essential part of his life, who contributes in this way to the development of art and culture and who is or asks to be recognized as an artist, whether or not he is bound by any relations of employment or association. The word ‘status’ signifies, on the

one hand, the regard accorded to artists, defined as above, in a society, on the basis of the importance attributed to the part they are called upon to play therein and, on the other hand, recognition of the liberties and rights, including moral, economic and social rights, with particular reference to income and social security, which artists should enjoy. (UNESCO, 1980).

Myös YK:n ihmisoikeusneuvosto on raportoinut vuonna 2013, että taiteellinen ilmaisu ja luomisen vapaus ovat osa ihmisoikeuksia. Pohjoismaisen ministerineuvoston mielestäkin demokratialle ja yhdenvertaiselle yhteiskunnalle tärkeää on kulttuurinen moninaisuus ja taiteellinen ilmaisu (Hirvi-ijäs ym., 2021, s. 16).

Taiteilijoiden työllä tunnustetaan olevan useita yhteiskunnallisia merkityksiä: kansaa sivistävä ja valistava merkitys, kulttuuripalvelujen tuottaminen, Suomi-kuvan vienti ulkomaille, hyvinvoinnin tuottaminen ja aluekehitys. OKM:n työryhmän (2018) tavoitteeksi määriteltiin taiteellisen työn saaminen tasavertaiseksi muiden toimialojen töiden kanssa. Hirvi-Ijäksen ym. (2021) mukaan Taike pyrkii vaikuttamaan taiteilijoiden työllisyyteen ja palkkatyön lisäämiseen. Taiken työtä haastaa taiteen tekijöiden yhteneväisen määritelmän puuttuminen, siten alaa tutkittaessa vastaajien kohderyhmään kuuluvat toisinaan taiteilijat, jotka tekevät taiteellista työtä, taiteellista toimintaa, taidetyötä tai taiteeseen liittyvää työtä.

Taiteilijuus on eräänlaista vapautta ja lisäksi vapautta ajatella maailmaa omalla tavallaan ja ilmaista ajatuksiaan (Viskari, 2020). Taiteilijalle tekeminen on olennainen osa elämää. Taiteilijat ovat identiteetiltään ja luonteeltaan kuten rouvat vanhan sanonnan mukaan ”kerran rouva on aina rouva”. Voisikin sanoa edellä olevaa mukaillen: kerran taiteilija on aina taiteilija. Taiteilijat hyvin usein aloittavat työnsä nuorena ja jatkavat taiteilijoina vielä muusta työstä eläkkeelle jäätyään.

5 MENETELMÄ JA KYSELYAINEISTOT

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimustyössä metodologian valintaan vaikuttaa tutkittava ilmiö. Kulttuurialalla tutkimukset ovat usein ei-kokeellisia tutkimuksia toisin sanoen kuvailevia tutkimuksia, surveytutkimuksia sekä kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimuksia ja kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimuksia (Likitalo & Rissanen, 1998). Määrällistä ja laadullista tutkimusmenetelmää voidaan käyttää yhdessä tukemaan toisiaan riippuen ilmiön luonteesta, vaikka usein niitä saatetaan pitää vastakkaisina tutkimusmenetelminä.

Määrällisiin tutkimuksiin tavoitellaan mahdollisimman paljon vastaajia. Suositeltava vastaajamäärä on vähintään 100 vastaajaa, mikäli tuloksia tarkastellaan tilastollisin menetelmin (Vilkka, 2007, s. 13-26). Mitä suurempi aineiston on, sitä vähemmän sattuma vaikuttaa tuloksiin ja tulokset ovat luonnollisesti tarkempia ja yleistettäviä. Kaikkien tutkimusten tarkoituksena on kuvata ilmiöitä, selittää tai vertailla asioita keskenään. Kuvailevassa tutkimuksessa pyritään esimerkiksi esittämään mitattavan asian erilaisia piirteitä. Selittävällä tutkimuksella saadaan lisätietoa tutkittavista asioista. Vastaavasti vertailututkimuksen tulokset antavat vertailtavaa tietoa esimerkiksi samasta asiasta kahtena eri ajankohtana mitattuna tai kuten tässä sivutoimisten yrittäjien tutkimuksessa vertaillaan kulttuurin toimialaa muihin toimialoihin yhteensä ja myös kahtena eri vuotena tehtyjä mittauksia kulttuurialan toimijoille.

Vilkka (2007) kertoo, että määrällinen tutkimus on vastauksia kysymyksiin kuinka paljon jokin on tai miten usein jotain tapahtuu. Mitattavat asiat ovat etukäteen tiedossa ja niihin tavoitellaan määrällisellä tutkimuksella tuloksia. Tutkija mittaa ulkopuolisena hypoteeseja, jotka on luotu valmiiden teorioiden pohjalta. Tavoitteena ovat objektiiviset tutkijasta riippumattomat yleistyksen tuloksista. Tuloksista voidaan esittää eri tekijöiden riippuvaisuuksia, yhteyksiä ja selittäviä tekijöitä. Menetelmän nimi, määrällinen tutkimus ilmaisee, että aineistossa ja tuloksissa huomioidaan määrä ja aineisto onkin pääasiassa numeerista dataa. Aineistoa kerätään yleensä lomakkeilla, strukturoiduilla kyselyillä ja erilaisilla mittareilla. Stukturoinnilla tarkoitetaan, että mittarit tai tutkittavat asiat muokataan kyselylomakkeille sellaisiksi kysymyksiksi ja vastausvaihtoehdoiksi, että kaikki vastaajat ymmärtävät ne samalla tavalla. Määrällinen tutkimusmenetelmä keskittyy tutkimaan nykyhetken ilmiöitä.

Vastaavasti laadullinen tutkimusmenetelmä etenee havainnoista, asioista ja käytännön ilmiöistä teoriaan. Tätä menetelmää käyttäen pyritään yleistämään yksityistä ilmiötä, havaintoa tai asiaa ja ymmärtämään sitä syvästi. (Likitalo & Rissanen, 1998, s.11-12). Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ja tutkittavat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Menetelmässä tuotetaan teoriaa kerätyn aineiston pohjalta. Laadullista aineistoa kerätään havainnoimalla, aistinvaraisesti, ymmärtämällä, tulkitsemalla, tuntemalla. Laadullisessa menetelmässä tutkittava ilmiö täsmentyy ja muotoutuu koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksen viitekehys kertoo, miten tutkittavaa ilmiötä lähestytään. Laadullisessa menetelmässä viitekehys voi olla tutkimusprosessin aikana ilmiöstä luotu teema..

Jos kyselyaineistosta saadaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin luotettavia vastauksia, tutkimuksen voidaan sanoa olevan onnistunut ja se on validi (Heikkilä, 2014, s. 27-28). Silloin tutkimuksen mittarit ovat toimivia. Tutkimus on validi myös, jos tutkija on asettanut täsmälliset tavoitteet ja saanut niihin vastaukset. Kun on kysytty oikeita kysymyksiä, perusjoukko on määritelty ja otos edustaa hyvin perusjoukkoa. Korkea vastausprosentti lisää tutkimuksen validiutta. Tässä työssä aineistojen otokset edustavat hyvin perusjoukkoa eli sivutoimisia yrittäjiä.

Tutkimuksen reliabiliteetti eli luotettavuus kertoo tulosten tarkkuudesta eli kyvystä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Heikkilä, 2014, s. 178). Reliabiliteettiä on hyvä arvioida koko tutkimusprosessin ajan, aineiston keruuvaiheessa, tietojen tallennuksessa, tulosten analysointivaiheessa ja raportoidessa. Reliabiliteettiä voidaan mitata kahden tai useamman kysymyksen korrelaatiotarkastelun avulla. Mitä lähempänä ykköstä korrelaatiokerroin on, sitä luotettavampi on tulos.

Tässä kehittämistehtävässä käytetty kyselyaineiston keruu oli luonnollista toteuttaa survey-tutkimuksena strukturoidulla lomakkeella, koska alun perin kyselyssä tavoiteltiin sivutoimiyrittäjiä toimialaa rajaamatta koko Suomessa. Lisäksi aineiston keräsi yritys, jonka paneelissa on tuhansia jäseniä. Tällaisen verkkopaneelin jäsenet ovat sitoutuneet vastaamaan kyselyihin, mutta vastaaminen ei kuitenkaan ole pakollista. Panelistien tiedot ovat yrityksellä, eikä niitä yhdistetty kerättyyn aineistoon, eikä tutkija ole saanut niitä haltuunsa missään vaiheessa.

Aineiston validiutta puoltaa kyselylomakkeen suunnittelun pohjana käytetyt luotettavat mittarit, joita on käytetty paljon yrittäjyystutkimuksista. Tähän kehittämistehtävään aineistosta voitiin erottaa kulttuurialan sivutoimiset yrittäjät (n=80) toimialakysymyksen perusteella käyttäen Tilastokeskuksen TOL 2008 (i.a.-f) mukaista luokittelun taide, viihde ja kulttuuri -toimialaluokkaa. Heikkilä (2008) kirjoittaa, että luotettavien tulosten saamiseksi otoksen pitäisi olla vähintään 50 vastaajaa. Mitä suurempi vastaajajoukko on, sitä luotettavampia ovat tulokset. Tässä työssä käytetty aineisto on kokonaisuudessaan 488 sivutoimista yrittäjää ja siitä erotettu kulttuurialan toimijoiden aineistokin on kooltaan 80 vastaajaa.

Toinen täydentävä kysely noudatteli niin sanotun pääkyselyn teemoja, siten se oli perusteltua toteuttaa myös survey-tutkimuksena. Tähän kyselylomakkeeseen lisättiin myös uusia kehittämistehtävän tavoitteeseen liittyviä kysymyksiä. Toisen kyselyn vastaajia informoitiin sekä saatetekstissä, että nettilomakkeen alussa kyselyn sisällöstä. Lisäksi saatteessa kerrottiin, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja halutessaan voi keskeyttää milloin tahansa vastaamisen. Myös se oli saatteessa, että kyselyssä ei kerätä henkilötietoja, eli vastaukset ovat täysin anonyymejä ja ne tulevat vain tutkijan käyttöön ja ne hävitetään raportin valmistuttua. Toisen kyselyn aineisto jäi melko pieneksi, eli pelkästään sen aineiston käsittelyssä on sattumanvaraisuutta tuloksissa. Tässä aineistossa oli kuitenkin 22 sivutoimista kulttuurialan yrittäjää, ja aineisto voitiin samojen kysymysten osalta yhdistää hybridiyrittäjäaineistoon ja näin analysoidun aineiston koko oli 102 vastaajaa.

Tässä työssä käytetyt aineistot ovat relevantteja vastaamaan tutkimuskysymyksiin hyvinvointivasta kulttuurialan hybridiyrittäjästä ja arvokkaan lisän tarkasteluun tuo mukanaan muiden toimialojen ryhmä vertailuaineistona.

5.2 Aineiston keruu

Seinäjoen ammattikorkeakoulun Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -hankkeen kyselyn aineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella maaliskuussa 2021 Seinäjoen Uusyrityskeskukseen ja Norstat-panelin toimesta. Norstat Oy on eurooppalainen riippumaton tiedonkerääjä. Yrityksellä on yli 45 000 panelistia Suomessa. Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -hankkeen tutkimus oli Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Työterveyslaitoksen yhteisesti toteuttama ja sitä rahoitti Euroopan sosiaalirahasto. Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -kyselyn vastaajiksi tavoiteltiin ympäri Suomen sivutoimisia yrittäjiä. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa heidän palvelutarpeitaan,

hyvinvointia, kiinnostusta päätoimiseen yrittäjyyteen. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 488 sivutoimiyrittäjää ympäri Suomen.

Tätä kyselyä täydentävä toinen kysely, jossa oli osittain samoja kysymyksiä kuin laajassa Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -kyselyssä, toteutettiin kulttuurialan toimijoille maaliskuussa 2022 Webropol 3.0 -versiolla. Täydentävään kyselyyn valittiin osin samoja kysymyksiä kuin Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -kyselyssä ja lisäksi mukana oli myös taiteilijuutta koskevia kysymyksiä. Tässä täydentävässä kyselyssä oli lisänä erityisesti kulttuurialaa koskevia kysymyksiä. Kevään 2021 kyselystä valitut kysymykset pyrkivät vastaamaan kehittämistehtävän tavoitteisiin kulttuurialan toimijoiden hyvinvoinnista yrittäjyyden motiiveista, päätoimisuusaikomuksista ja taloudesta.

Hyvinvoiva hybridiyrittäjä aineistoa täydentävää kyselyä jaettiin Facebookissa ryhmissä ja Instagramissa. Kyselyn linkkiä jaettiin satunnaisesti valikoituneille noin 60 taiteilijalle Instagramissa yksityisviesteillä. Tässä taiteilijoiksi valikoituivat Instagramista satunnaisesti löydettyt henkilöt, joilla oli julkinen tili ja tilin tunnuksessa oli art-sana ja lisäksi heille oli mahdollisuus lähettää yksityisviesti. Lisäksi linkki saatteineen julkaistiin Facebookissa Kansantanssi-ryhmässä ja Etelä-Pohjanmaan musiikkialan sisäinen tiedotuskanava -ryhmässä. Vastauksia tuli 34, näistä vastaajista 22 on sivutoimisia kulttuurialalla toimivia ja 12 henkilöä päätoimisia. Kysely oli täysin anonymi, joten ei voi tietää, miten eri kanavat tavoittivat vastaajia.

5.3 Aineiston analysointi

Kahden kyselyn aineistot yhdistettiin samojen kysymysten osalta, jotta voitiin tehdä vertailuja tuloksista. Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -aineistosta jätettiin käsittelemättä tässä kysymyksiä, jotka eivät liittyneet kehittämistehtävän tavoitteisiin liittyviä. Tämän työn kannalta oleelliset ja tässä käsitellyt kysymykset löytyvät saatteineen liitteistä 1 ja 2.

Tässä työssä tarkastellaan aineistojen tuloksia kolmella tasolla seuraavasti: 1) kulttuurialan sivutoimiyrittäjät (n=102; kevät 2021 aineisto n=80 ja kevät 2022 aineisto n=22) vs. muut toimialat sivutoimiyrittäjät (n=408), 2) esitetään vertailuja kulttuurialan yrittäjien kesken kahdella aineistolla: 1) kevät 2021 aineisto (n=80) vs. 2) kevät 2022 aineisto (n=34) ja 3) esitellään kevään 2022 kyselyn taiteilijuutta koskevien kysymysten tulokset. Kyselyiden tuloksilla pyritään vastaamaan kehittämistyön tavoitteisiin ja antamaan eväitä oman yrityksen kehittämisen

suunnitelmaan. Taustatietojen suhteen tuloksia tarkastellaan vain kulttuurialan sisällä, taustatietoja tuloksia ei vertailla muiden toimialojen vastauksiin.

Tutkimustulokset esitetään suorina jakaumina ja keskiarvoina vertaillen vastaajaryhmiä keskenään. Vastaajaryhmien välisiä eroja tuloksissa selvitettiin χ^2 -riippumattomuustestillä ja keskiarvoissa varianssianalyysillä tai t-testillä. Mikäli tuloksissa esiintyi tilastollisesti merkitseviä eroja, ne on merkitty tuloksen yhteyteen p-arvona. Tilastollisesti merkitsevät erot ovat pienempiä kuin 0,05. Mitä pienempi p-arvo on, sitä paremmin voidaan todeta vastaajaryhmien välinen ero tuloksissa.

Osa tuloksista esitetään myös tiivistetysti asiakokonaisuuksina, joita etsittiin faktorianalyysillä. Tavoitteena oli löytää mahdollisimman hyvin samaa asiaa mittaavia muuttujia. Toistensa kanssa korreloivista mittareista tutkittiin ensin reliabiliteettia mittaava kerroin Cronbachin alpha, jonka voidaan sanoa olevan hyvää tasoa ollessaan 0,70. Kertoimen arvo voi olla välillä 0–1. Mitä korkeampi Cronbachin alpha on, sitä korkeampi on reliabiliteetti ja se osoittaa, että muuttujat mittaavat hyvin samaa asiaa. Edellä mainittu Cronbachin alpha eli $\alpha=0,70$ tarkoittaa, että 70 % näistä kyseisen mittarin muuttujista kuvaa tai mittaa samaa asiaa tai ilmiötä (Heikkilä, 2014, s. 178). Summamuuuttujat on muodostettu siten, että on laskettu mukaan otettavien mittareiden keskiarvo jokaisen vastaajan kyseessä olevien muuttujien arvioista ja asteikko näissä on sama kuin alkuperäisissä kysymyksissä eli 1–7.

Aineistot on analysoitu IBM SPSS 28 -ohjelmalla tilastollisin menetelmin. Tulokset esitetään selkein kuvailevin taulukoin ja kuvioin, jotka on laadittu O365 Excel -ohjelmalla.

6 KYSELYJEN TULOKSET

Kahden kyselyn yhdistetyn aineiston tulokset esitetään tässä luvussa 6. Ensin esitetään vastaajien taustatiedot (sukupuoli, ikä, yritystoiminnan muoto, minkä rinnalla toimii sivutoimisena yrittäjänä) ja sen jälkeen muut tulokset omissa alaluvuissaan. Tuloksissa on rinnakkain kulttuurialan tulos verrattuna muiden toimialojen vastaajien tulokseen. Lisäksi esitetään vertailuja kevään 2021 ja kevään 2022 kyselyjen tuloksista kulttuurialan vastaajien osalta. Luvusta 6.11 alkaen tarkastellaan taiteilijuutta koskevia tuloksia.

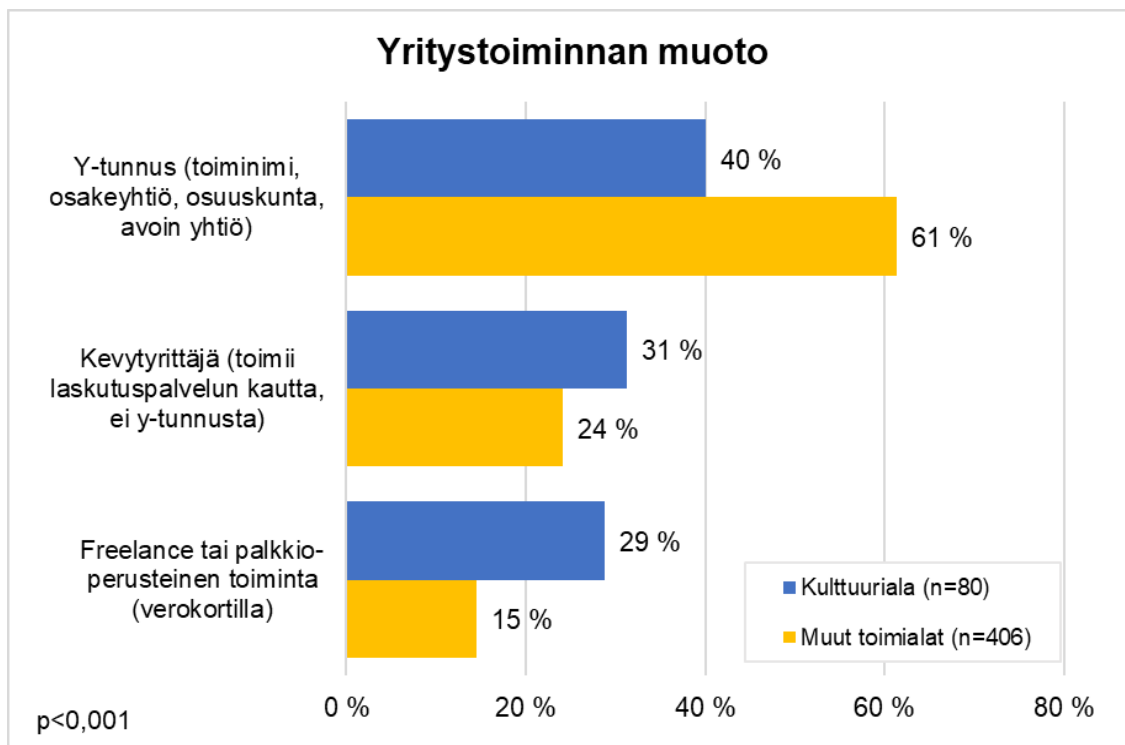
6.1 Sivutoimiyrittäjien profiilit

Kulttuurialan vastaajista noin puolet oli naisia ja puolet miehiä. Myös muiden toimialojen vastaajat jakautuivat lähes tasan naisiin ja miehiin. Kulttuurialan vastaajat olivat keskimäärin nuorempia kuin muiden toimialojen sivutoimiyrittäjät; kulttuurialalla keski-ikä oli 40 vuotta (mediaani 36 vuotta) vs. muut toimialat, jossa keski-ikä oli 44 vuotta (mediaani 43 vuotta). Nuorin vastaaja oli 19-vuotias ja iäkkäin 78-vuotias sekä kulttuurin että muilla toimialoilla. Kulttuurialalla neljännos vastaajista oli alle 30-vuotiaita, vajaa kolmannos 30-39-vuotiaita, neljännos 40-49-vuotiaita ja lähes yhtä suuri osuus 50-vuotiaita tai vanhempia. Muilla toimialoilla ikäjakauma oli hieman erilainen, 40 % oli alle 40-vuotiaita eli noin 15 % vähemmän kuin kulttuurialalla. Reilu neljännos muiden toimialojen vastaajista oli 40-49-vuotiaita ja noin kolmasosa 50-vuotiaita tai vanhempia (taulukko 3).

Yritystoiminnan muoto vaihteli kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjillä. Kuviosta 6 nähdään, että kulttuurialalla 40 prosentilla yrittäjistä oli y-tunnus, joko toiminimi, osakeyhtiö, osuuskunta tai avoin yhtiö. Muilla toimialoilla taas selvä enemmistö eli 61 % sivutoimiyrittäjistä toimi y-tunnuksella. Kulttuurialalla oli selkeästi yleisempää kuin muilla toimialoilla toimia kevytyrittäjänä ilman y-tunnusta (kulttuuriala 31 % vs. muut 24 %), tai freelance-verokortilla (29 % vs. 15 %). Ero tuloksissa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$).

Taulukko 3. Taustatietoja vastaajista; sukupuoli ja ikä.

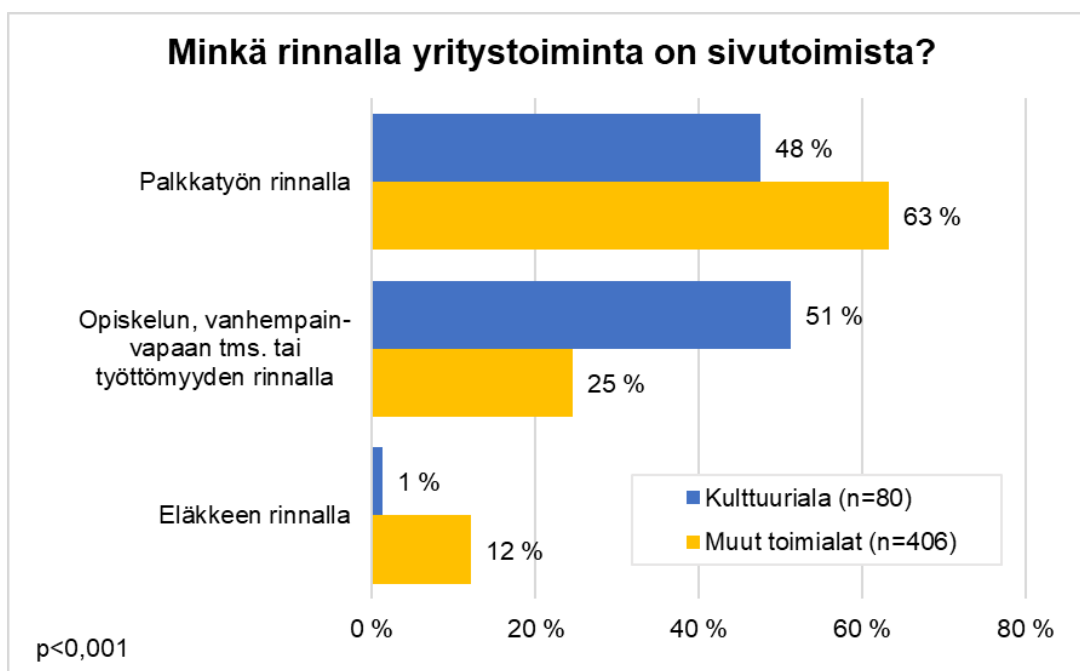
Taustatietoja vastaajista	Kulttuuriala (n=102)	Muut toimialat (n=406)
Vastaajien sukupuoli		
Nainen	49 %	48 %
Mies	51 %	50 %
Muu/en halua sanoa	0 %	1 %
Yhteensä	100 %	100 %
Vastaajien ikäjakauma		
alle 30 vuotta	24 %	17 %
30 - 39 vuotta	31 %	23 %
40 - 49 vuotta	24 %	26 %
50 - 59 vuotta	13 %	20 %
60 vuotta tai yli	9 %	14 %
Yhteensä	100 %	100 %
Tunnuslukuja iästä		
Keskiarvo	40 vuotta	44 vuotta
Mediaani	36 vuotta	43 vuotta
Keskihajonta	14 vuotta	13 vuotta

Kuvio 6. Yritystoiminnan muoto sivutoimiyrittäjillä.

Sekä kulttuurialalla että muilla toimialoilla toimitaan tyypillisimmin sivutoimiyrittäjänä palkkatyön rinnalla. Yli puolet kulttuurialan vastaajista toimii sivutoimiyrittäjänä opiskelun, vanhempainvapaan tai työttömyyden rinnalla, kun muilla toimialoilla näin toimii 25 % vastaajista. Hyvin harva kulttuurialalla toimii eläkkeen rinnalla sivutoimisesti yrittäjänä, muilla toimialoilla 12 % jatkaa vielä eläkkeen rinnalla sivutoimiyrittäjänä (kuvio 7).

Lisätarkastelussa havaittiin, että 30 % kulttuurialalla ja 14 % muilla toimialoilla on sivutoimiyrittäjä opiskelun rinnalla. Myös työttömyyden rinnalla sivutoimiyrittäjänä toimimisessa on eroa verrattaessa kulttuurialaa (18 %) ja muita toimialoja (9 %).

Kuvio 7. Minkä rinnalla kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjät yrittävät.

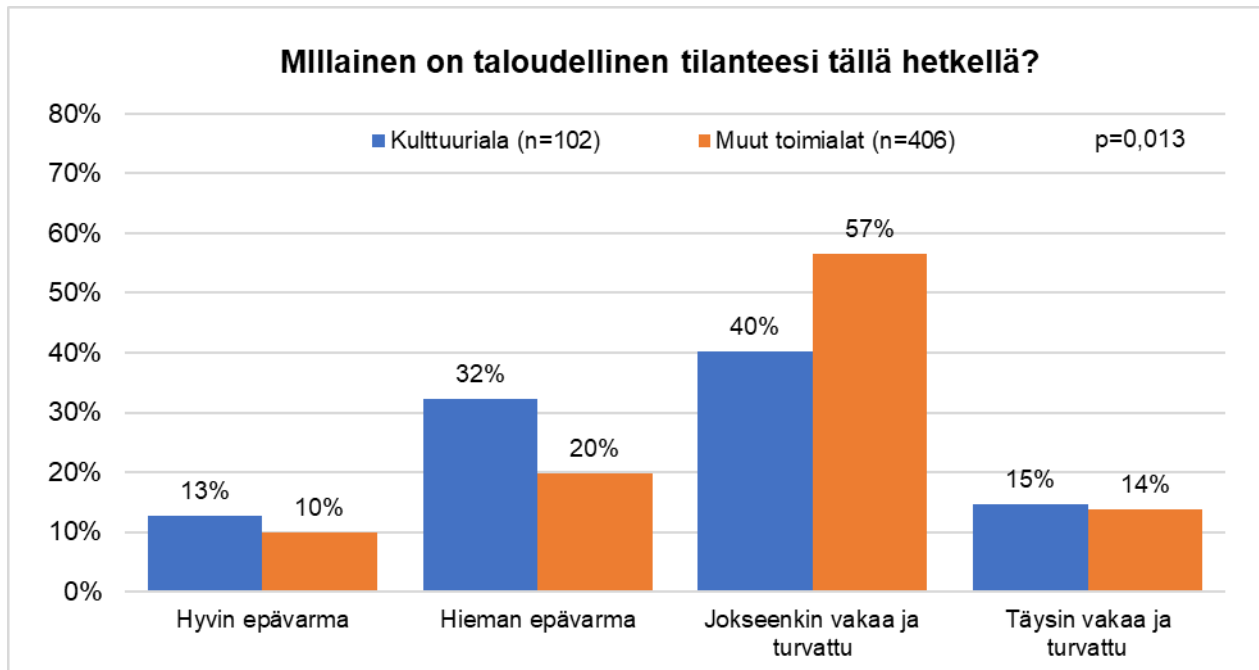
Kevään 2022 kyselyn kulttuurialan vastaajien profiili

Keväällä 2022 tehtyyn jatkokyselyyn vastasi 34 kulttuurialan vastaajaa. Heistä 35 % on päätoimisia ja 65 % sivutoimisia kulttuurialan toimijoita. Vastaajat ilmoittivat toimineensa kulttuurialalla melko pitkään eli keskimäärin 21 vuotta. Puolet vastaajista oli toiminut alalla alle 15 vuotta (vaihteluväli 2–60 vuotta). Peruskoulun tai lukion käyneitä vastaajissa oli 6 %, ammatillisen tutkinnon suorittaneita 32 %, ja korkeakoulututkinnon suorittaneita oli suurin osa (62 %). Vastaajista 44 prosentilla oli taiteen alan koulutus ja 56 % oli koulutautunut muulle alalle.

Taiteen alan tutkintoja vastaajilla olivat mm. musiikin maisteri (4 vastaajaa), kuvataiteilija (2), taiteen maisteri, filosofian maisteri ja kulttuurituottaja.

6.2 Sivutoimiyrittäjyyden tulot ja käytetty aika

Kysyttäessä vastaajilta tämän hetkistä taloudellista tilannetta, havaittiin selkeä ero kahden vastaajaryhmän tuloksissa. Kulttuurialalla hieman tai hyvin epävarmana piti taloudellista tilannetta 45 % vastaajista ja jokseenkin tai täysin vakaana ja turvattuna 55 %, kun muilla toimialoilla vastaavat osuudet olivat 30 % ja 70 %. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,013$) toisin sanoen kulttuurialan sivutoimisilla yrittäjillä ovat selkeästi epävarmempi taloudellinen tilanne kuin muiden toimialojen yrittäjillä (kuvio 8).

Kuvio 8. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien taloudellinen tilanne tällä hetkellä.

Taulukossa 4 esitetään vertailu vuosi koronan alkamisesta eli kevään 2021 ja kevään 2022 kyselyn tuloksista, jossa kulttuurialan vastaajat arvioivat senhetkistä taloudellista tilannettaan. Keväällä 2021 täysin tai jokseenkin vakaa ja turvattu tilanne oli 54 % vastaajista ja epävarmana tilannettaan piti 47 %. Vuotta myöhemmin koronan helpotettua vakaana ja turvattuna vastanneiden osuus oli 62 % ja vastaavasti epävarmana pitävien osuus oli tuolloin selvästi alhaisempi 38 % vastaajista.

Taulukko 4. Vertailu kevään 2021 ja 2022 kulttuurialan vastaajien arvioista kysymyksessä: millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä.

Kulttuurialan yrittäjät: Millainen on taloudellinen tilanteesi tällä hetkellä?	Kevät 2021	Kevät 2022
	(n=80)	(n=34)
Täysin vakaa ja turvattu	14 %	21 %
Jokseenkin vakaa ja turvattu	40 %	41 %
Hieman epävarma	33 %	26 %
Hyvin epävarma	14 %	12 %
Yhteensä	100 %	100 %

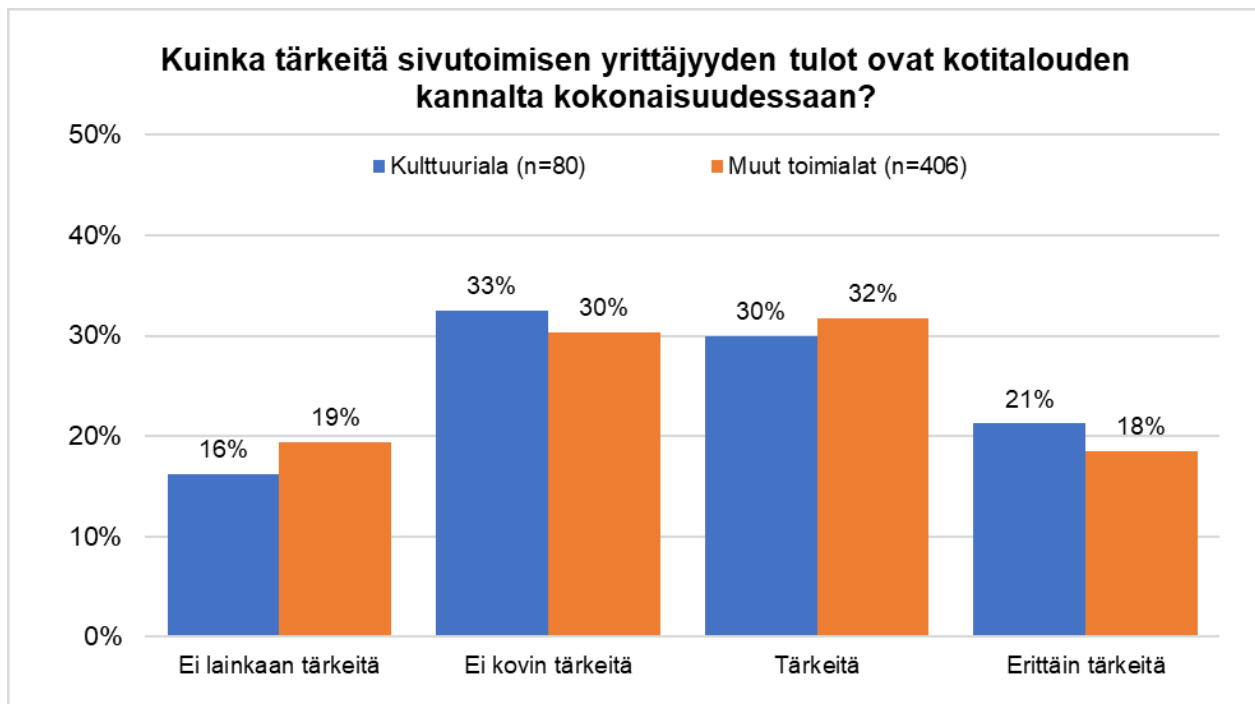
Vastaajien arvioidessa prosentteina sivutoimisen yrittäjyyden tulojen osuutta kokonaistuloista sekä kulttuurialan että muiden toimialojen vastaajista 57 % arvioi sivutoimien tulojen olevan 10 % tai alle kokonaistuloista. Joka kymmenes kulttuurialalla sai sivutoimesta tuloja 11–20 % ja kolmannes 20 % tai enemmän kokonaistuloista.

Kysyttäessä sivutoimisen yrityksen bruttotuloja koronapandemiavuodelta 2020 havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero kulttuurialan ja muiden toimialojen tuloksissa. Alle 1000 euroa ansaitsi 29 % vastaajista kulttuurialalla (vs. muut 27 %), ja 1000–4999 euroa ilmoitti ansaitsevänsä 42 % kulttuurialan vastaajista (vs. muut 28 %). Selkeästi pienempi osuus kulttuurialalla (28 %) ansaitsi ensimmäisenä koronapandemiavuotena 5000 euroa tai enemmän kuin muilla toimialoilla (45 %) ($p=0,040$) (taulukko 5).

Kuviosta 9 nähdään sivutoimisen yrittäjyyden tulojen merkitys kokonaisuudessaan kotitalouden kannalta. Molemmista vastaajaryhmistä noin puolet piti tuloja vähintään tärkeinä.

Taulukko 5. Sivutoimiyrittäjyden tulojen osuus (%) ja bruttotulot vuonna 2020.

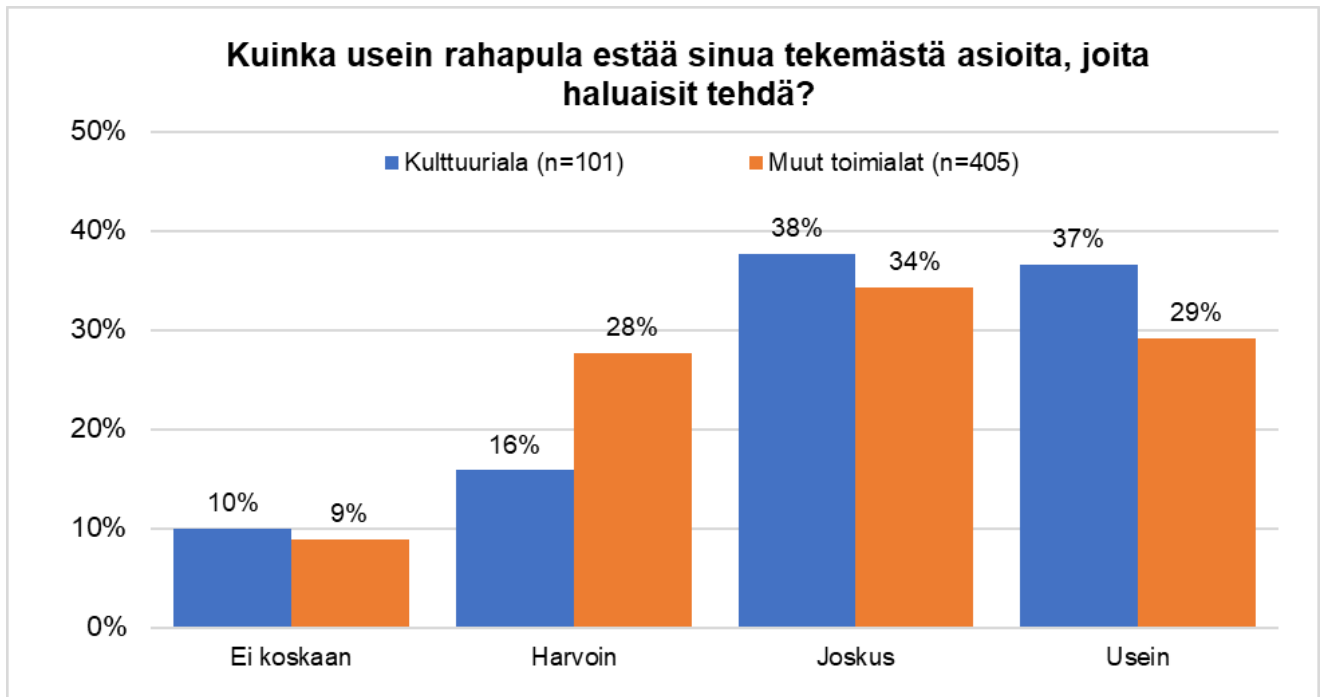
Arvio sivutoimiyrittäjyden tulojen osuudesta kokonaistuloista (%)	Kulttuuri-ala	Muut toimialat
	(n=79)	(n=400)
alle 5 %	27 %	33 %
5–10 %	30 %	24 %
11–20 %	11 %	14 %
20 % tai enemmän	32 %	30 %
Yhteensä	100 %	100 %
Sivutoimisesta yritystoiminnasta saadut bruttotulot v. 2020 (p=0,040)	(n=78)	(n=391)
alle 1 000 eur	29 %	27 %
1 000–4 999 eur	42 %	28 %
5 000–19 999 eur	22 %	33 %
20 000 eur tai enemmän	6 %	12 %
Yhteensä	100 %	100 %

Kuvio 9. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien tulojen tärkeys.

Kulttuurialalla 37 % vastaajista rahapula estää usein tekemästä haluttuja asioita ja 38 prosentilla joskus. Noin neljännes vastaa, että rahapula estää harvoin tai ei koskaan tekemästä

haluttuja asioita. Muilla toimialoilla vastaavasti on vähemmän niitä, joilla rahapula on esteenä usein (29 %) tai joskus (34 %) ja enemmän niitä, joita rahapula estää harvoin (28 %) tai ei koskaan (9 %) kuin kulttuurialalla, tekemästä haluttuja asioita (kuvio 10).

Kuvio 10. Rahapulan vaikutus elämään kulttuurialalla ja muilla toimialoilla.

Taulukossa 6 on esitetty vertailutulos koronapandemia-keväältä 2021 kulttuurialan vastaajilta ja kevään 2022 kyselyn vastaajilta. Tuloksesta nähdään ero kevään 2021 koronan vaikutuksesta, jolloin rahapula esti usein (38 %) tekemästä asioita, joita halusi. Vuotta myöhemmin usein-vastanneiden osuus oli alhaisempi, ollen 29 % vastaajista. Rahapula esti joskus molempina tarkasteluvuosina 38 % vastaajista tekemästä haluamiaan asioita. Harvoin vastasi 14 % keväällä 2021 ja vuoden kuluttua useampi (21 %).

Taulukko 6. Vertailu kevään 2021 ja 2022 kulttuurialan vastaajien arvioista kysymyksessä: kuinka usein rahapula estää sinua tekemästä asioita, joita haluaisit tehdä.

Kulttuurialan yrittäjät: Kuinka usein rahapula estää sinua tekemästä asioita, joita haluaisit tehdä?	Kevät 2021	Kevät 2022
	(n=79)	(n=34)
Usein	38 %	29 %
Joskus	38 %	38 %
Harvoin	14 %	21 %
Ei koskaan	10 %	12 %
Yhteensä	100 %	100 %

6.3 Motiivit ryhtyä sivutoimiyrittäjäksi

Motiiveja ryhtyä sivutoimiseksi yrittäjäksi kartoitettiin kyselyssä 13 väittämällä arviointias- teikolla 1-7, jossa 1=ei pidä paikkaansa ja 7=pitää täysin paikkansa.

Tarkasteltaessa kaikkien yksittäisten motiivitekijöiden tärkeyttä havaittiin, että kulttuurialalla keskiarvot olivat korkeampia verrattuna muihin toimialoihin lukuun ottamatta kolmea väittä- mää. Erot keskiarvoissa vaihtelivat -0,2:n ja 0,6:n välillä. Korkein keskiarvo kulttuurialalla oli väittämässä ”halusin toteuttaa itseäni” (ka. 5,8), tässä oli selkeä tilastollisesti merkitsevä ero muiden toimialojen tulokseen verrattuna (ka. 5,2) ($p=0,006$). Halu hankkia lisätuloja oli myös tärkeä tekijä ryhtyä sivutoimiyrittäjäksi kulttuurialalla (ka. 5,5 vs. muut 5,3). Seuraavat kolme tärkeää motiivitekijää sivutoimiyrittäjyydelle kulttuurialalla olivat: halusin oppia uutta ja kasvaa ihmisenä (ka. 5,1), halusin suuremmat henkilökohtaiset tulot (ka. 5,0) ja halusin turvata talou- dellisen asemani (ka. 5,0). Alhaisimmat alle nelosen keskiarvot saivat väittämät: halusin kehi- tellä tuoteideaani (ka. 3,4) ja seurasin ihailemani henkilön esimerkkiä (ka. 2,5) (liite 3).

Sivutoimiyrittäjyyden kaikista motiivitekijöistä (liite 3) voitiin muodostaa summamuuttuja ni- meltään Motiivit, joka sai korkean Cronbachin alphan ($\alpha=0,887$) toisin sanoen, 89 % summa- muuttujan mittareista mittaa samaa asiaa. Kulttuurialalla ja muilla toimialoilla motiivit kokonai- suudessaan osoittautuivat yhtä tärkeiksi (kulttuuriala ka. 4,2 vs. muut 4,1).

Jatkossa tutkittiin vielä vastaajaryhmien kesken taloudellisia motiiveja ($\alpha=0,895$), innovatiivisuutta ($\alpha=0,828$), itsenäisyyttä ($\alpha=0,741$), tunnustuksen tavoittelua ($\alpha=0,810$), itsensä toteuttamista ($\alpha=0,783$) sekä roolimalleja ($\alpha=0,701$). Kaikissa muodostetuissa summamuuttujissa Cronbachin alpat olivat hyviä 0,70 tai yli.

Taloudelliset motiivit olivat kulttuurialan sivutoimisilla aavistuksen korkeammat kuin muilla yrittäjillä (5,1 vs. 5,0). Innovatiivisuus eli halu kehittyä, kasvaa ja olla innovatiivinen oli molemmille vastaajaryhmille yhtä tärkeä motiivi (ka. 4,2). Vastaavasti itsenäisyys koettiin sivutoimiyrittäjyydessä tärkeänä riippumatta alasta (ka. 4,8). Halu saada tunnustusta ja parempaa asemaa itselleen eli tunnustuksen tavoittelu sai keskimäärin vähän korkeammat arviot kulttuurialan vastaajilta (ka. 4,4) kuin muilta (ka. 4,2). Kulttuurialalla itsensä toteuttaminen oli tärkeämpi tekijä (ka. 5,1) kuin muilla (ka. 4,9). Roolimalleja ei kumpikaan vastaajaryhmä pitänyt juurikaan tärkeänä tekijänä sivutoimiyrittäjyydelle (ka. 2,2 ja 2,1). Erot keskiarvoissa eivät ole tilastollisesti merkitseviä, mutta osoittavat juurikin sen, mitkä asiat ovat luonnollisesti tärkeitä kulttuurialan tekijöille.

Liitteessä 3 esitetään motiivitekijöitä kuvaavien väittämien arvioiden jakaumat ja keskiarvot kulttuurialan ja muiden toimialojen vastaajien arvioimana. Eniten (yli 30 % vastaajista) arvioita ”erittäin tärkeä tekijä” saaneet väittämät koskivat halua toteuttaa itseään, lisätulojen hankkimista, henkilökohtaisia suurempia tuloja ja taloudellisen aseman turvaamista.

Sukupuolten välillä oli eroja seuraavissa kulttuurialan sivutoimiyrittäjyyden motiiveissa, taloudelliset motiivit kokonaisuudessaan (naiset ka. 5,6 vs. miehet ka. 4,8; $p=0,020$). Yksittäisissä väittämässä eroja oli väittämässä: halusin hankkia lisätuloja (naiset ka. 6,1 vs. miehet ka. 5,0; $p=0,001$), halusin rakentaa yrityksen, jota lapseni voivat aikanaan jatkaa (naiset ka. 1,5 vs. miehet ka. 2,1; $p=0,022$) ja halusin enemmän joustoa elämäntilanteeseeni (naiset ka. 5,3 vs. miehet ka. 4,5; $p=0,032$). Kulttuurialan sivutoimiyrittäjien motiiveihin ei yrittäjän ikä vaikuttanut.

Palkkatyön rinnalla yrittävät halusivat useammin rakentaa yrityksen, jota lapset voivat aikanaan jatkaa (ka. 2,2) verrattuna kulttuurialalla eläkkeen tms. rinnalla yrittäviin (ka. 1,5) ($p=0,014$). Tosin kumpikin antoi melko alhaisia arvioita keskimäärin tälle väittämälle. Palkkatyön rinnalla yrittävät halusivat selkeästi olla innovatiivisempia (ka. 4,6) verrattuna eläkkeen tms. muun rinnalla yrittäviin (ka. 3,7) ($p=0,050$). Yrityksen ikä vaikuttaa sivutoimiyrittäjäksi

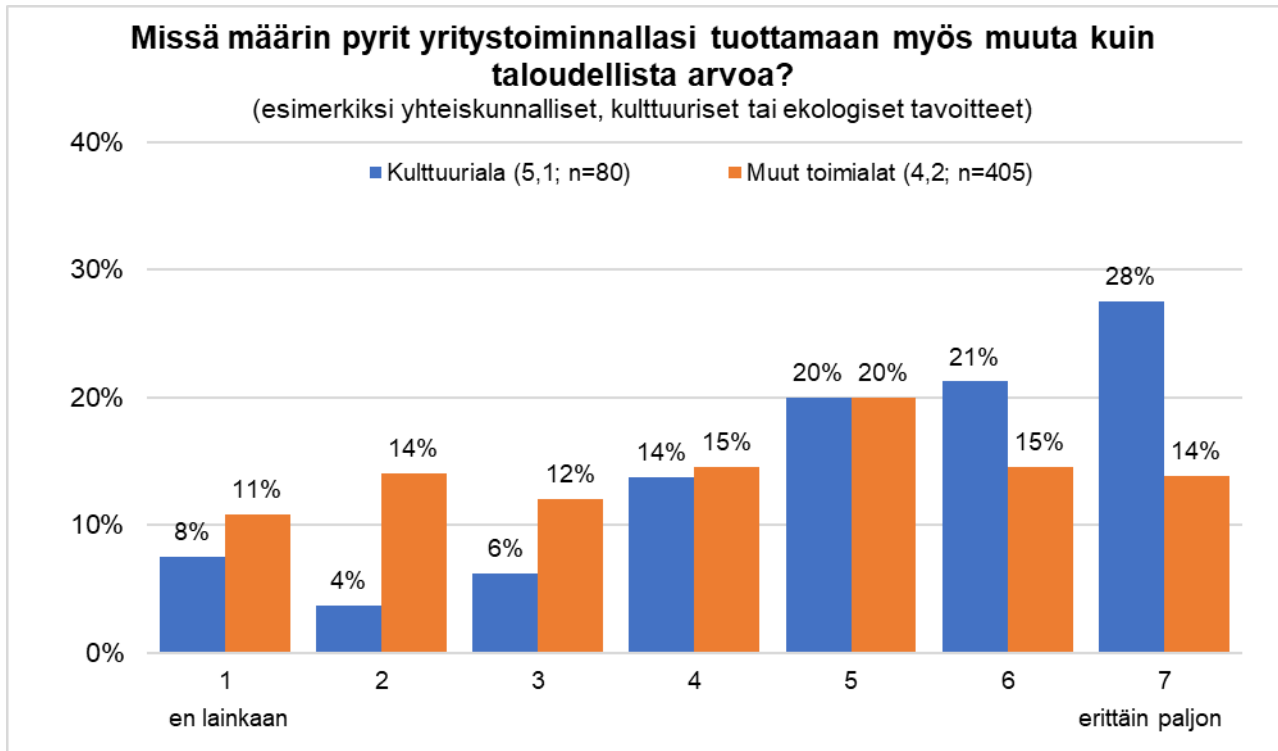
ryhtymisen motiiveihin kulttuurialalla, mitä nuorempi yritys, sitä enemmän se vaikuttaa; alle 2 vuotta ka. 6,0, yrityksen ikä 2–4 vuotta ka. 5,2, 5–10 vuotta ka. 5,9 ja yli 10 vuotta ka. 4,8 ($p=0,048$).

Vakaaksi ja turvatuksi taloudellisen tilanteensa tuntevat antoivat keskimäärin alhaisempia arvioita väittämälle ”halusin olla oma pomoni” (ka. 4,4) verrattuna epävarmaksi taloudellisen tilanteen kokeviin (ka. 5,4) ($p=0,019$). Mikäli sivutoimisen yrittäjyyden tulot ovat tärkeitä kulttuurialan tekijöille, antoivat he selkeästi korkeampia arvioita keskimäärin taloudellisista motiiveista kokonaisuudessa (ka. 5,7) verrattuna niihin, joille tulot eivät ole niin tärkeitä (ka. 4,5) ($p<0,001$).

6.4 Sivutoimiyrittäjyyden tavoitteet

Sivutoimiyrittäjiltä kysyttiin, missä määrin he pyrkivät tuottamaan yritystoiminnallaan myös muuta kuin taloudellista arvoa. Muina tavoitteina mainittiin esimerkiksi yhteiskunnalliset, kulttuuriset tai ekologiset tavoitteet. Arviointiasteikkona oli 1-7, jossa 1=en lainkaan ja 7=erittäin paljon.

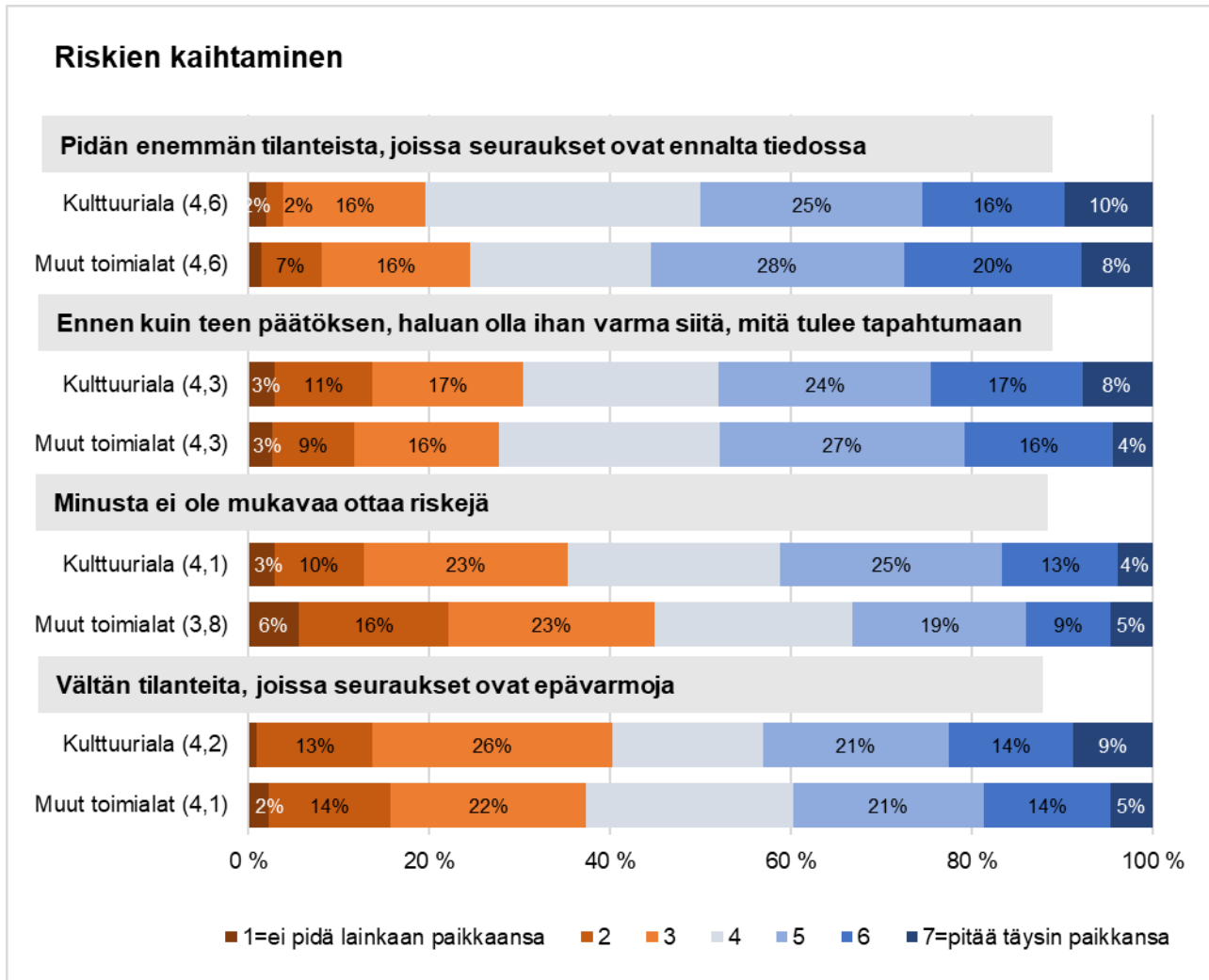
Kuviosta 11 nähdään, että kulttuurialalla on selkeästi useammin tavoitteena myös muut kuin taloudelliset tavoitteet. Kulttuurialan vastaajista 69 % antoi arvion 5–7, kun muilta toimialoilta vastaavia arvioita antoi 45 % ryhmän vastaajista. Toisesta ääripäästä, arvioita 1–3 eli ei pyritä tuottamaan juuri muuta kuin taloudellista arvoa, antoi kulttuurialan vastaajista 18 %, kun muilta toimialoilta näin arvioi 37 % ryhmän vastaajista. Kulttuurialan sivutoimiyrittäjien arvioiden keskiarvo oli 5,1 ja se oli selkeästi korkeampi verrattuna muiden toimialojen arvioihin (ka. 4,2) ($p<0,001$).

Kuvio 11. Sivutoimisen yrittäjyyden tavoitteet.

Riskin sietokykyä ja niiden kaihtamista mitattiin neljällä väittämällä. Asenne riskeihin oli hyvin samankaltainen keskiarvojen valossa sekä kulttuurialalla että muiden toimialojen vastaajilla. Noin puolet (arviot 5-7) pitävät tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa (kulttuuriala 51 % vs. muut toimialat 56 %). Vastaavasti noin puolet molemmista vastaajaryhmistä halusivat olla varmoja, mitä tapahtuu ennen kuin tekevät päätöksen. Kulttuurialan vastaajista 42 % vastasi, että ei ole mukavaa ottaa riskejä, ja muilla toimialoilla vastaava osuus oli 33 %. Kulttuurialalla aavistuksen useampi arvioi (42 %) välttävänsä tilanteita, joissa seuraukset olivat epävarmoja, kuin muilla toimialoilla (40 %) (kuvio 12).

Kulttuurialan nais- ja miesvastaajien arvioissa riskien kaihtamisen arvioissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Iän suhteen tarkasteltaessa havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero väittämässä: Pidän enemmän tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa. Nuorimmat alle 30-vuotiaat vastaajat antoivat korkeimpia arvioita (ka. 5,1), 30-39-vuotiailla arvioiden keskiarvo oli 4,7 ja vanhimmalla ikäluokalla 40-vuotiaat tai vanhemmat keskiarvo oli selkeästi alhaisin 4,3 ($p=0,043$).

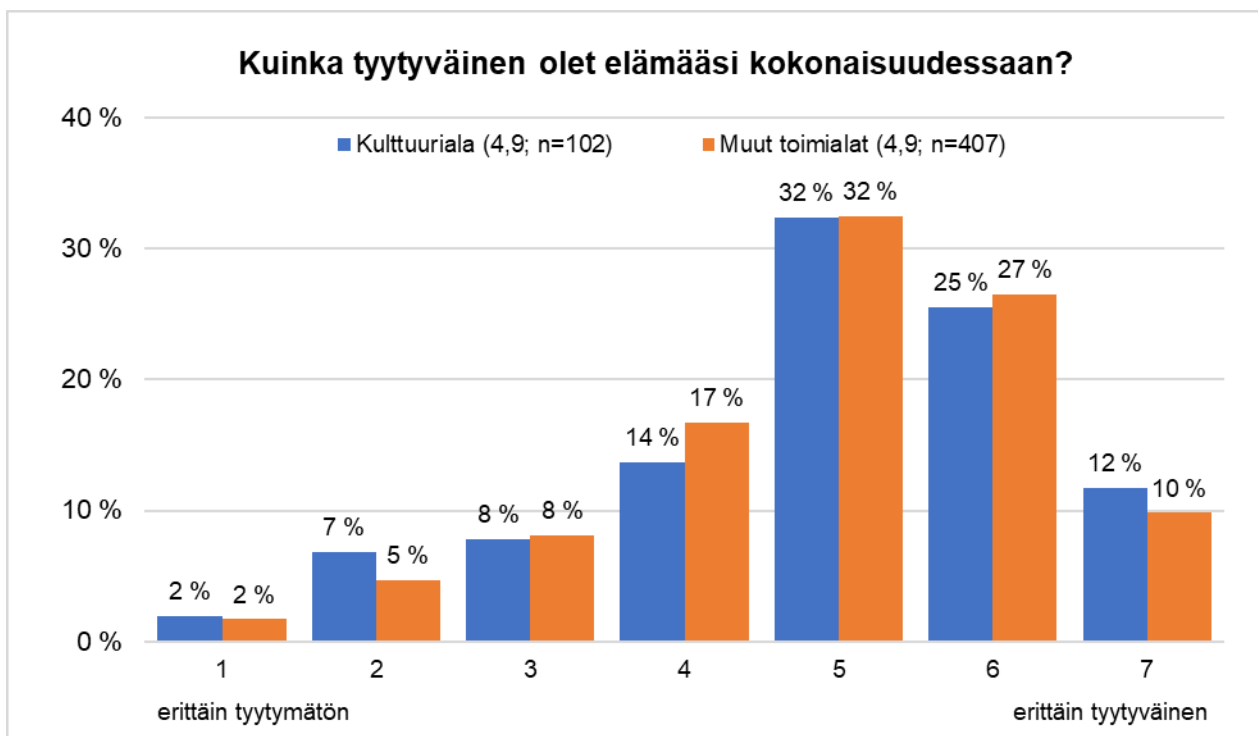

Kuvio 12. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien riskien kaihtaminen.

Vertailtaessa keväällä 2021 vastanneiden tuloksia kevään 2022 tuloksiin ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja, mutta keskimäärin riskien kaihtaminen oli kuitenkin vähentynyt. Vuosi koronapandemian jälkeen keväällä 2022 annettiin keskimäärin alhaisempia arvioita väittämille: pidän enemmän tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa (ka. 4,6 vs. 4,4), ennen kuin teen päätöksen, haluan olla ihan varma siitä, mitä tulee tapahtumaan (ka. 4,3 vs. 3,9) sekä vältän tilanteita, joissa seuraukset ovat epävarmoja (ka. 4,2 vs. 3,9). Minusta ei ole mukava ottaa riskejä sai molemmilta vastaajaryhmiltä arvioiden keskiarvon 4,1.

6.5 Tyytyväisyys elämään ja hyvinvointi

Tyytyväisyyttä elämään kokonaisuudessaan pyydettiin sivutoimiyrittäjiä arvioimaan asteikolla 1-7, jossa 1=erittäin tyytymätön ja 7=erittäin tyytyväinen. Kuviossa 13 on esitetty jakaumat kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien tyytyväisyydestä elämäänsä kokonaisuudessaan. Lähes 70 % kummastakin vastaajaryhmästä antoi arvion 5-7 eli olivat tyytyväisiä elämäänsä. Joka kymmenes oli jopa erittäin tyytyväinen. Elämäänsä tyytymättömiäkin vastaajissa oli, kulttuurialalla 17 % ja muilla toimialoilla 15 % vastaajista (arviot 1-3).

Kuvio 13. Kuinka tyytyväisiä kulttuurialan ja muiden alojen sivutoimiyrittäjät ovat elämäänsä kokonaisuudessaan (arviot 2021-2022)?

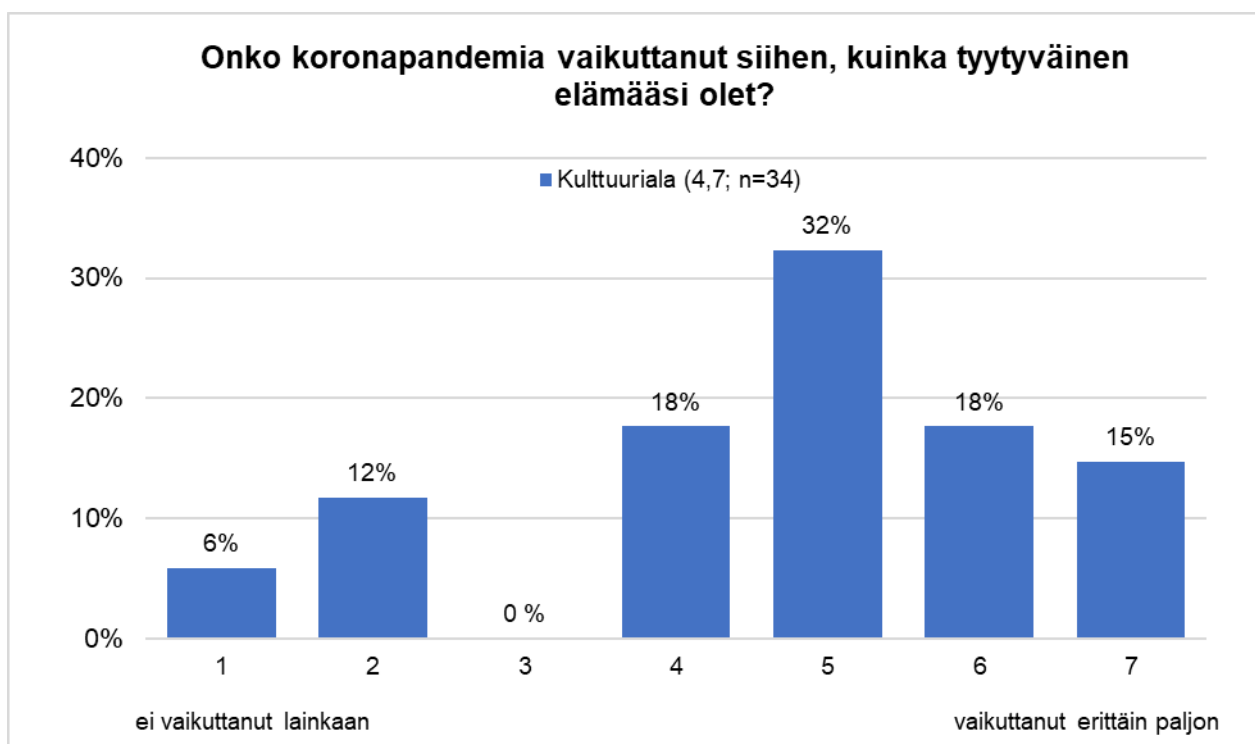
Tarkasteltaessa elämäänsä tyytyväisten kulttuurialan vastaajien taustatietojen suhteen havaittiin, että naiset (ka. 5,0) ja miehet (ka. 4,9) ovat lähes yhtä tyytyväisiä elämäänsä. Alle 30-vuotiaat (ka. 4,6) antoivat vähän alhaisempia arvioita elämäänsä tyytyväisyydestä kuin 30–39-vuotiaat (ka. 5,1) ja 40-vuotiaat tai vanhemmat (ka. 5,0).

Kulttuurialalla toimivat sivutoimisen yrittäjyyden tärkeiksi kokevat antoivat elämään tyytyväisyydelle keskimäärin 4,4 arvioita, kun taas ei-tärkeiksi kokevat antoivat hieman korkeampia (ka. 5,2) arvioita. Tyytymättömyyttä elämään aiheuttaa selkeästi se, jos taloudellinen tilanne on epävarma. Kulttuurialalla ne, joilla taloudellinen tilanne oli vakaa ja turvattu, antoivat elämään tyytyväisyydelle keskimäärin korkeampia arvioita (ka. 5,4) kuin taloudellisen tilanteen

epävarmaksi kokevat (ka. 4,3) ($p < 0,001$). Palkkatyön rinnalla toimivat kulttuurialan sivutoimiyrittäjät (ka. 5,2) ovat tyytyväisempiä elämäänsä keskimäärin kuin eläkkeen tms. rinnalla yrittävät (ka. 4,8).

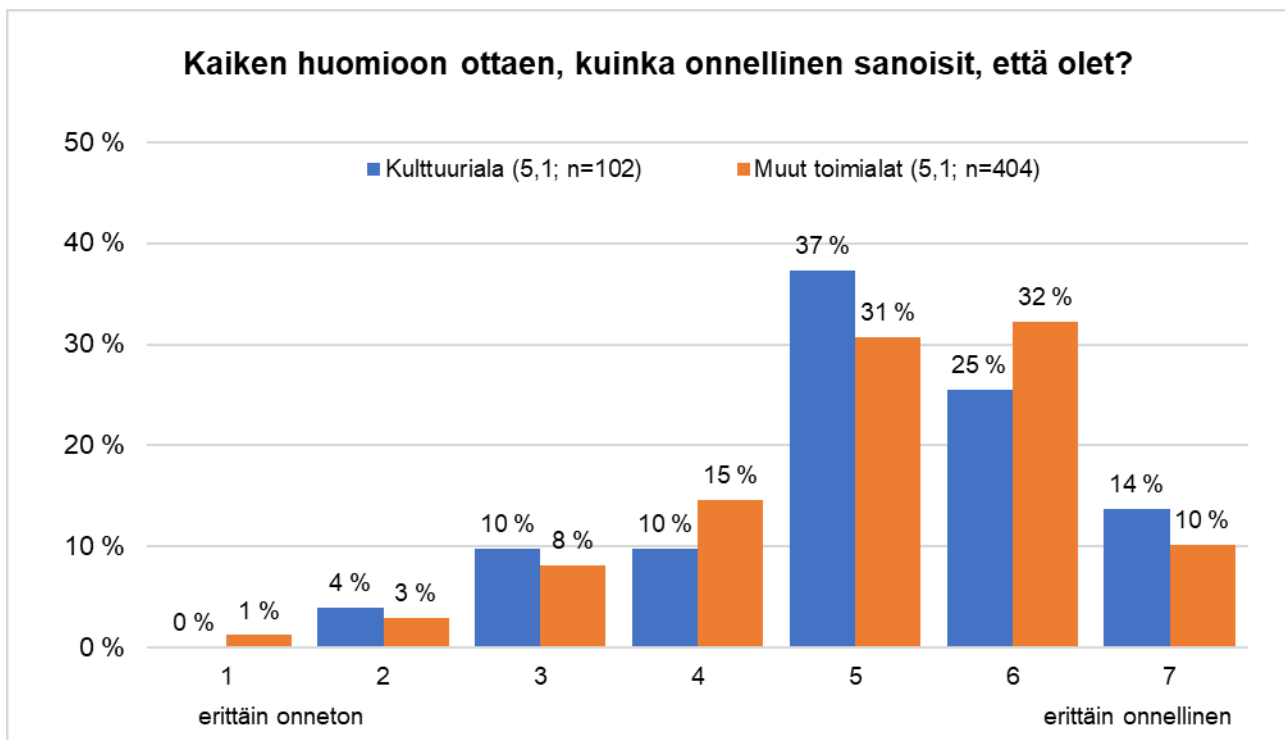
Verrattaessa keskiarvoina kulttuurialan vastaajien arvioita vuosina 2021 ja 2022 kysymyksessä, kuinka tyytyväisiä he ovat elämäänsä kokonaisuudessaan tätä nykyä, havaittiin tuloksissa tilastollisesti merkitsevä ero. Keväällä 2021 arvioiden keskiarvo oli 4,8 ja vuotta myöhemmin keväällä 2022 vastaajat arvioivat olevansa selkeästi tyytyväisempiä (ka. 5,6; $p = 0,008$).

Jatkokyselyssä lisäkysymyksenä kysyttiin koronapandemian vaikutusta siihen, kuinka tyytyväinen on elämäänsä asteikolla 1-7, jossa 1=ei vaikuttanut lainkaan ja 7=vaikutti erittäin paljon. Kuviossa 14 on esitetty kysymyksen vastausjakauma ja siitä nähdään, että yli kolmasosa vastaajista antoi arvion 1-4 eli koronapandemia ei vaikuttanut lainkaan tai vaikutti vain vähän. Monilla koronapandemia vaikutti paljon elämään tyytyväisyyteen, arvion 5 tai 6 antoi puolet vastaajista ja 15 % arvioi, että koronapandemia vaikutti erittäin paljon elämään tyytyväisyyteen.

Kuvio 14. Koronapandemian vaikutus kulttuurialalla siihen, kuinka tyytyväinen elämään ollaan.

Sivutoimiyrittäjien arvioidessa onnellisuuttaan asteikolla 1-7, jossa 1=erittäin onneton ja 7=erittäin onnellinen havaitaan kuvioista 15, että kulttuurialalta 14 % ja muilta toimialoilta joka kymmenes vastasi olevansa erittäin onnellinen. Arvion 5 (37 %) ja 6 (25 %) antoi useampi kuin kaksi kolmesta kulttuurialan sivutoimiyrittäjästä, joka kymmenes oli onnetoman ja onnellisen keskivaiheilla antaen arvion 4. Erittäin onneton arviota ei antanut kukaan, arvion 2 tai 3 antoi yhteensä 14 % kulttuurialan vastaajista. Arvioiden keskiarvo oli molemmilla ryhmillä ”onnellinen” 5,1.

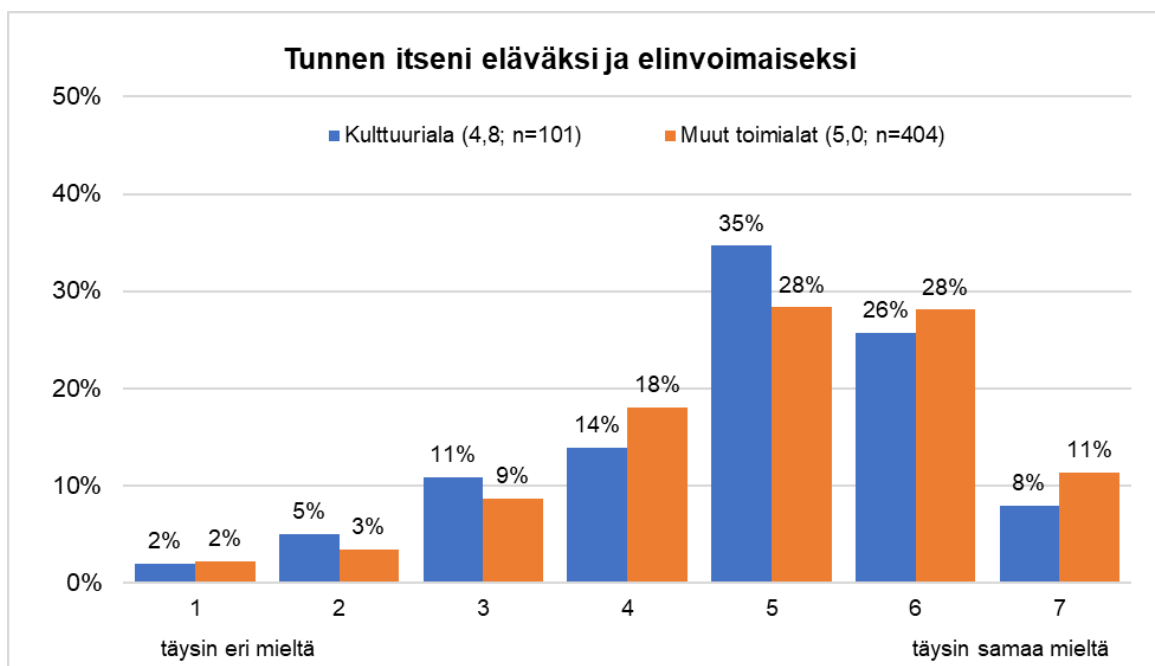
Kuvio 15. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien arvioit onnellisuudestaan kaiken huomioon ottaen.

Tulos oli erittäin lohdullinen, kun koronapandemia vaikutti kulttuurialalla negatiivisesti yhteiskunnan sulkujen muodossa. Tarkasteltaessa kulttuurialan vastauksia taustatietojen suhteen havaittiin, että alalla sivutoimisena yrittävät naiset tuntevat itsensä selkeästi keskimäärin onnellisemmaksi (ka. 5,4) kuin miehet (ka. 4,8) ($p=0,029$). Nuoret alle 30-vuotiaat kokivat olevansa kaiken huomioon ottaen vähemmän onnellisia (ka. 4,8) kuin 30–39-vuotiaat (ka. 5,3) ja 40-vuotiaat tai vanhemmat (ka. 5,2).

Taloudellinen tilanne vaikuttaa myös merkittävästi onnellisuuteen. Kulttuurialan vastaajat, joiden taloudellinen tilanne on vakaa ja turvattu (ka. 5,4) ovat erittäin selkeästi keskimäärin onnellisempia kuin ne, joiden taloudellinen tilanne on epävarma (ka. 4,4) ($p<0,001$).

Onnellisuuden tuntemiseen ei vaikuttanut kulttuurialan sivutoimisen yrityksen tulot (tulot olivat tärkeitä ka. 4,8 vs. tulot ei-tärkeitä ka. 5,2). Palkkatyön rinnalla yrittävät kulttuurialan vastaajat ovat hieman onnellisempia kuin eläkkeen, opiskelun tai muun rinnalla kulttuurialan sivutoimiyrittäjät.

Kulttuurialalla lähes joka viides sivutoimiyrittäjä oli eri mieltä (arviot 1-3) väittämästä ”Tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi”. Muilla toimialoilla tätä mieltä oli 14 % arvioidessaan väittämää asteikolla 1-7, jossa 1=täysin eri mieltä ja 7=täysin samaa mieltä. Kulttuurialalla yli 70 % antoi arvion 5-7, ollen väittämän kanssa vähintään samaa mieltä. Muilla toimialoilla samaa mieltä olevien osuus oli 67 % (Kuvio 16). Keskiarvot ovat molemmilla ryhmillä selkeästi keskimmäisen arvion yläpuolella (kulttuuriala ka. 4,8 vs. muut ka. 5,0). Tästä voidaan päätellä, että sivutoimiyrittäjät keväällä 2021 ja 2022 ovat olleet elinvoimaisia.

Kuvio 16. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien mielipide väittämästä: tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi (arviot kevät 2021 ja 2022).

Tuloksia verrattiin myös kahdella tarkastelujaksolla kulttuurialan vastaajien kesken. Vastaajien arvioidessa asteikolla 1–7 (1=erittäin onneton – 7=erittäin onnellinen) keväällä 2021 oli onnellisuusarvio keskimäärin 5,0, ja vuotta myöhemmin se oli 0,7 numeroa korkeampi 5,7. Ero tuloksessa on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,005$).

Kulttuurialalla toimivat sivutoimiset naiset ja miehet tunsivat itsensä yhtä elinvoimaisiksi (ka. 4,8). Nuoremmat alle 30-vuotiaat antoivat keskimäärin hieman alhaisempia arvioita (ka. 4,6)

väittämälle ”tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi” kuin vanhemmat 30–39-vuotiaat (ka. 4,9) ja 40-vuotiaat tai vanhemmat (ka. 4,9).

Kulttuurialan sivutoimisen yrittäjyyden tulot tärkeiksi kokevat tunsivat itsensä selkeästi vähemmän eläväksi ja elinvoimaiseksi (ka. 4,4) kuin ne, joilla tulot eivät olleet niin tärkeitä (ka. 5,1) ($p=0,012$). Myös ne kulttuurialan sivutoimiset, joilla taloudellinen tilanne oli vakaa ja turvattu (ka. 5,2), tunsivat itsensä selkeästi enemmän eläväksi ja elinvoimaisemmaksi kuin epävarmassa taloudellisessa tilanteessa olevat keskimäärin (ka. 4,3) ($p<0,001$).

Vuoden 2021 kulttuurialan vastaajat antoivat väittämälle keskimäärin arvion 4,7 ja vuotta myöhemmin keväällä 2022 keskiarvo puoli numeroa korkeampi oli 5,2 eli olivat enemmän samaa mieltä väittämästä ”tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi”.

6.6 Sivutoimiyrittäjien psykologiset tarpeet

Sivutoimiyrittäjät arvioivat ihmissuhteitaan ja muiden kanssa toimeentulemistä eli psykologisia tarpeitaan asteikolla 1–7, jossa 1=ei pidä lainkaan paikkansa ja 7=pitää täysin paikkansa. Tulokset on esitetty taulukossa 7. Näissä väittämässä havaittiin tilastollisesti merkitseviä eroja kulttuurialan ja muiden toimialojen arvioiden keskiarvoissa.

Kulttuurialalla toimivat antoivat selkeästi parempia arvioita väittämään ”tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen” kuin muilla toimialoilla toimivat (ka. 6,0 vs. 5,5). Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<0,001$). Vastaavasta kulttuurialan vastaajat arvioivat tulevaisuutensa paremmin toimeen tapaamiensa ihmisten kanssa kuin muiden toimialojen edustajat (ka. 6,0 vs. 5,7; $p=0,039$).

Lähes 90 % (arviot 5–7) kulttuurialan vastaajista koki, että voi ilmaista mielipiteensä ja kertoa ideansa, kun muilla toimialoilla näin vastasi 82 % (ka. 5,8 vs. 5,5; $p=0,015$). Kulttuurialan vastaajista kolmeneljäsosaa koki olevansa vapaa päättämään, miten elää elämäänsä, ja muilla toimialoilla vastaava osuus oli 66 % (arviot 5–7). Yli puolet molemmista vastaajaryhmistä tuntee useimpina päivinä saaneensa jotain aikaan.

Taulukko 7. Psykologisiin tarpeisiin liittyvien väittämien arviot kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjillä.

Miten hyvin väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi?		n	1	2	3	4	5	6	7	ka.
			1=ei pidä lainkaan paikkansa					7=pitää täysin paikkansa		
Tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen. ***	Kulttuuriala	101	0%	1%	1%	7%	20%	31%	41%	6,0
	Muut toimialat	405	0%	1%	4%	12%	25%	36%	21%	5,5
Tulen toimeen tapaamieni ihmisten kanssa. *	Kulttuuriala	102	0%	1%	1%	5%	21%	37%	35%	6,0
	Muut toimialat	406	0%	0%	3%	9%	23%	38%	26%	5,7
Yleisesti ottaen koen, että voin ilmaista mielipiteeni ja kertoa ideani. *	Kulttuuriala	102	0%	0%	2%	10%	25%	33%	29%	5,8
	Muut toimialat	407	1%	2%	4%	11%	26%	33%	23%	5,5
Pidän todella ihmisistä, joiden kanssa olen tekemisissä. *	Kulttuuriala	102	0%	1%	3%	10%	25%	38%	24%	5,7
	Muut toimialat	407	1%	2%	5%	13%	29%	35%	16%	5,3
Minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni.	Kulttuuriala	100	2%	4%	6%	14%	40%	19%	15%	5,0
	Muut toimialat	407	1%	5%	11%	17%	27%	25%	14%	4,9
Useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan.	Kulttuuriala	102	3%	4%	12%	27%	21%	22%	12%	4,7
	Muut toimialat	407	2%	5%	11%	20%	30%	22%	10%	4,8
Minulla ei ole kovin montaa läheistä ihmistä.	Kulttuuriala	80	11%	19%	23%	20%	11%	8%	9%	3,6
	Muut toimialat	407	14%	18%	11%	18%	17%	10%	13%	3,9
Päivittäisessä elämässäni joudun usein tekemään mitä käsketään.	Kulttuuriala	100	10%	23%	20%	21%	13%	8%	5%	3,5
	Muut toimialat	406	12%	22%	18%	21%	18%	5%	3%	3,4
Minusta tuntuu usein siltä, että en ole kovin osaava.	Kulttuuriala	102	13%	28%	19%	18%	15%	4%	4%	3,2
	Muut toimialat	406	16%	34%	19%	14%	11%	4%	2%	2,9
Minulla ei ole elämässäni juurikaan mahdollisuuksia itse päättää miten toimin.	Kulttuuriala	102	25%	35%	19%	12%	4%	2%	3%	2,5
	Muut toimialat	407	29%	31%	18%	12%	7%	1%	2%	2,5

*** $p < 0,001$; * $p < 0,05$

Pienimpia vastausvaihtoehtoja 1–3 (ei pidä paikkaansa) valittiin enemmän väittämässä ”minulla ei ole kovin montaa läheistä ihmistä”, ”päivittäisessä elämässä joudun usein tekemään mitä käsketään”, ”minusta tuntuu usein siltä, että en ole kovin osaava” ja ”minulla ei ole elämässäni juurikaan mahdollisuuksia itse päättää miten toimin”. Näiden väittämien keskiarvot vaihtelivat välillä 2,5 – 3,9.

Sukupuolen ja iän suhteen ei psykologisten tarpeiden arvioissa ollut kulttuurialan vastaajien arvioissa eroja.

Palkkatyön rinnalla sivutoimiset kulttuurialan yrittäjät antoivat selkeästi alhaisempia arvioita väittämälle ”minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni”, kuin eläkkeen, opiskelun tms. rinnalla kulttuurialalla yrittävät (ka. 4,6 vs. 5,3; $p=0,005$). Vastaavasti palkkatyön ohella sivutoimiset kulttuurialan yrittäjät eivät pitäneet itseään kovin osaavana (ka. 2,7) verrattuna eläkkeen, opiskelun tms. rinnalla toimivat kulttuurialan yrittäjät (ka. 3,5; $p=0,006$).

Kulttuurialan kevään 2021 ja 2022 tuloksia psykologisia tarpeita koskevista väittämistä verrattiin keskenään (taulukko 8). Tuloksissa havaittiin useita tilastollisesti merkitseviä eroja. Väittämän ”tulen toimeen tapaamieni ihmisten kanssa” keskiarvo oli noussut puolella numerolla vuodesta 2021 (ka. 5,9 vs. 6,4; $p=0,020$). Myös väittämän ”tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen” keskiarvoissa oli tilastollisesti merkitsevä ero (ka. 5,9 vs. 6,4; $p=0,038$).

Kaksi väittämää, joiden keskiarvoissa oli noin yhden numeron ero olivat: ”minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni” (ka. 4,8 vs. 5,8; $p<0,001$) ja ”useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan” (ka. 4,5 vs. 5,4; $p=0,003$).

Kaikissa väittämässä voidaan tulkita tulosten olevan parempia eli elämään tyytyväisyyden olevan parempi keväällä 2021 verrattuna kevään 2022 arvioihin. Kulttuurialan tuloksissa ei havaittu eroja naisten ja miesten, eri ikäluokkien ja sen välillä, työskenteleekö palkkatyön vai jonkun muun rinnalla sivutoimisena yrittäjänä.

Taulukko 8. Vertailu kulttuurialan vastaajien arvioista keväältä 2021 ja 2022; psykologiset tarpeet -väittämät.

Kulttuurialan vastaajat Psykologiset tarpeet (asteikko 1-7, 1=ei lainkaan, 7=pitää täysin paikkansa)	Kevät 2021	Kevät 2022	p
	(n=80)	(n=33)	
Tulen toimeen tapaamieni ihmisten kanssa.	5,9	6,4	0,020
Tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen.	5,9	6,4	0,038
Yleisesti ottaen koen, että voin ilmaista mielipiteeni ja kertoa ideani.	5,7	6,1	0,090
Pidän todella ihmisistä, joiden kanssa olen tekemisissä.	5,6	5,9	0,239
Minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni.	4,8	5,8	<0,001
Useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan.	4,5	5,4	0,003
Minusta tuntuu usein siltä, että en ole kovin osaava.	3,2	3,0	0,649
Päivittäisessä elämässäni joudun usein tekemään mitä käsketään.	3,5	3,0	0,112
Minulla ei ole elämässäni juurikaan mahdollisuuksia itse päättää miten toimin.	2,5	2,4	0,738

Tyytyväisyydestä elämään esitettyjä väittämiä arvioitiin asteikolla 1-7, jossa 1=ei pidä lainkaan paikkansa ja 7=pitää täysin paikkansa (taulukko 9). Sekä kulttuurialan että muiden toimialojen sivutoimiyrittäjät antoivat keskimäärin korkeimpia arvioita väittämälle ”toistaiseksi olen saavuttanut tärkeitä asioita, joita haluan elämässä” (ka. 5,3 ja 5,1).

Molempien vastaajaryhmien yrittäjät olivat melko tyytyväisiä elämäänsä (ka. 5,1 ja 4,9), kokivat elämänsä olosuhteet melko erinomaisiksi (ka. 4,7) sekä kokivat elämänsä olevan lähellä ihannettaan (ka. 4,4). Ääripäiden keskelle (ka. 4,0) arvioitiin väittämä: ”jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään”.

Taulukko 9. Tyytyväisyys elämään -väittämien arviot kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjillä.

Tyytyväisyys elämään		n	1	2	3	4	5	6	7	ka.
			1=ei pidä lainkaan paikkansa				7=pitää täysin paikkansa			
Toistaiseksi olen saavuttanut tärkeitä asioita, joita haluan elämässä.	Kulttuuriala	102	2%	5%	5%	9%	28%	29%	22%	5,3
	Muut toimialat	406	1%	4%	8%	17%	30%	25%	16%	5,1
Olen tyytyväinen elämäni.	Kulttuuriala	101	2%	2%	11%	10%	34%	31%	11%	5,1
	Muut toimialat	407	2%	5%	10%	14%	29%	29%	11%	4,9
Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset.	Kulttuuriala	102	4%	6%	16%	16%	22%	24%	14%	4,7
	Muut toimialat	406	1%	7%	11%	20%	30%	22%	8%	4,7
Elämäni on useimmilla tavoilla lähellä ihannettani.	Kulttuuriala	102	5%	5%	17%	23%	26%	16%	9%	4,4
	Muut toimialat	407	3%	8%	14%	22%	32%	15%	6%	4,4
Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään.	Kulttuuriala	102	7%	16%	19%	21%	15%	15%	9%	4,0
	Muut toimialat	407	10%	13%	17%	17%	19%	16%	8%	4,0

Kulttuurialan vastaajien tyytyväisyydestä elämään kuvaavien väittämien paikkansa pitävyyttä on esitetty taulukossa 10. Verrattuna 2021 tuloksia kevään 2022 tuloksiin vastaajat olivat koronapandemian jälkeen selkeästi paremmin saavuttaneet tärkeitä ja haluamiaan asioita elämässä (ka. 5,2 vs. 6,0; $p=0,007$), olivat tyytyväisempiä elämäänsä (ka. 4,9 vs. 5,7; $p=0,002$), kokivat elämänsä olosuhteet erinomaisemmiksi (ka. 4,4 vs. 5,6; $p<0,001$), tunsivat elämänsä olevan lähempänä ihannettaan (ka 4,2 vs. 5,4; $p<0,001$) sekä eivät muuttaisi juuri mitään, jos voisivat elää elämänsä uudelleen (ka. 3,8 vs. 5,1; $p<0,001$). Kaikki erot keskiarvoissa vuosien 2021 ja 2022 tulosten välillä olivat tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 10. Vertailu kulttuurialan vastaajien arvioista keväältä 2021 ja 2022; tyytyväisyys elämään -väittämät.

Kulttuurialan vastaajat Tyytyväisyys elämään (asteikko 1-7, 1=ei lainkaan, 7=pitää täysin paikkansa)	Kevät 2021	Kevät 2022	p
	(n=80)	(n=34)	
Toistaiseksi olen saavuttanut tärkeitä asioita, joita haluan elämässä.	5,2	6,0	0,007
Olen tyytyväinen elämäni.	4,9	5,7	0,002
Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset.	4,4	5,6	<0,001
Elämäni on useimmilla tavoilla lähellä ihannettani.	4,2	5,4	<0,001
Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään.	3,8	5,1	<0,001

6.7 Stressikokemukset sivutoimisilla yrittäjillä

Kyselylomakkeessa vastaajille kerrottiin, että stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi, taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Vastajat arvioivat senhetkistä tilaansa asteikolla 1-7, jossa 1=en lainkaan ja 7=erittäin paljon.

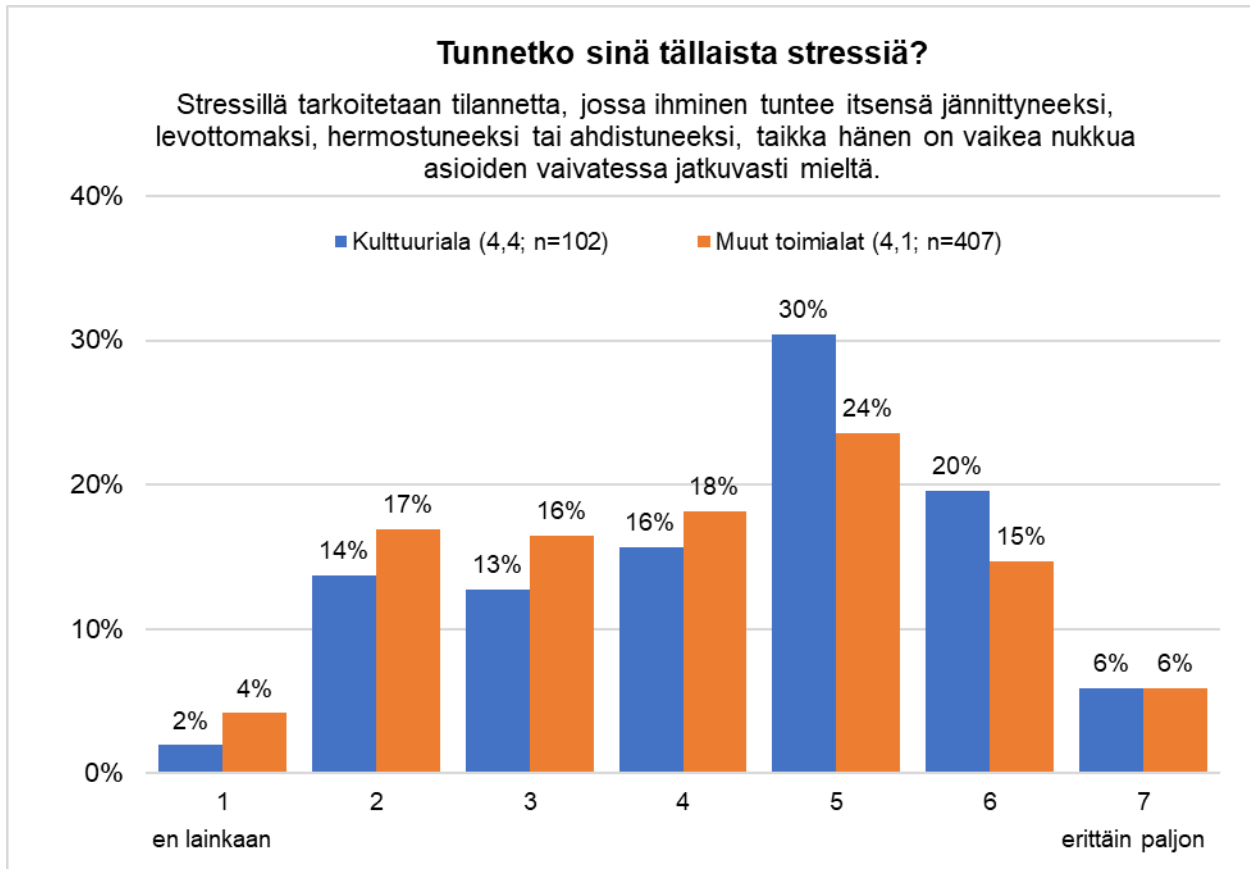
Kulttuurialalla oli keskimäärin enemmän kuin muilla toimialoilla (ka. 4,4 vs. 4,1) niitä, jotka tunsivat vastaushetkellä stressiä (Kuvio 17). Kulttuurialan vastaajissa vähintään paljon (arvio 5) stressiä tuntevia oli yhteensä 56 %, kun taas muilla toimialoilla heitä oli 45 % vastaajista.

Kulttuurialalta vastanneilla naisilla ja miehillä ei ollut eroa stressikokemuksessa (ka. 4,4). Ikä sen sijaan vaikuttaa selkeästi stressikokemukseen. Alle 30-vuotiaat (ka. 5,1) kokevat selkeästi enemmän stressiä kuin 30–39-vuotiaat (ka. 4,3) ja 40-vuotiaat tai vanhemmat (ka. 4,2) ($p=0,045$).

Kysymyksen vaihtoehdot tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta luokiteltiin uudelleen kahteen ryhmään: vakaa ja turvattu vs. epävarma. Ne kulttuurialan sivutoimiyrittäjät, joiden taloudellinen tilanne on tällä hetkellä vakaa ja turvattu, kokevat keskimäärin selkeästi vähemmän stressiä (ka. 4,1) kuin taloudellisen tilanteen epävarmana vastanneet (ka. 4,8) ($p=0,008$).

Vastaavasti sivutoimiyrittäjyyden tulojen tärkeysarviot jaettiin kahteen luokkaan; tärkeitä ja ei-tärkeitä. Tarkasteltaessa tätä kysymystä stressikokemuksen suhteen, sen ei havaittu vaikuttavan kulttuurialan sivutoimiyrittäjiin. Tärkeinä tuloja pitävien stressin kokemisen keskiarvo oli 4,6 ja ei-tärkeitä arvioineiden 4,5. Kulttuurialalla palkkatyön rinnalla toimivat yrittäjät ilmoittivat keskimäärin kokevansa saman verran stressiä (ka. 4,4) kuin eläkkeen tms. rinnalla yrittävät.

Keväällä 2021 kulttuurialan sivutoimiyrittäjät arvioivat stressin kokemisen olevan keskimäärin 4,6 ja keväällä 2022 kyselyyn vastanneilla se oli alhaisempi (ka. 4,2).

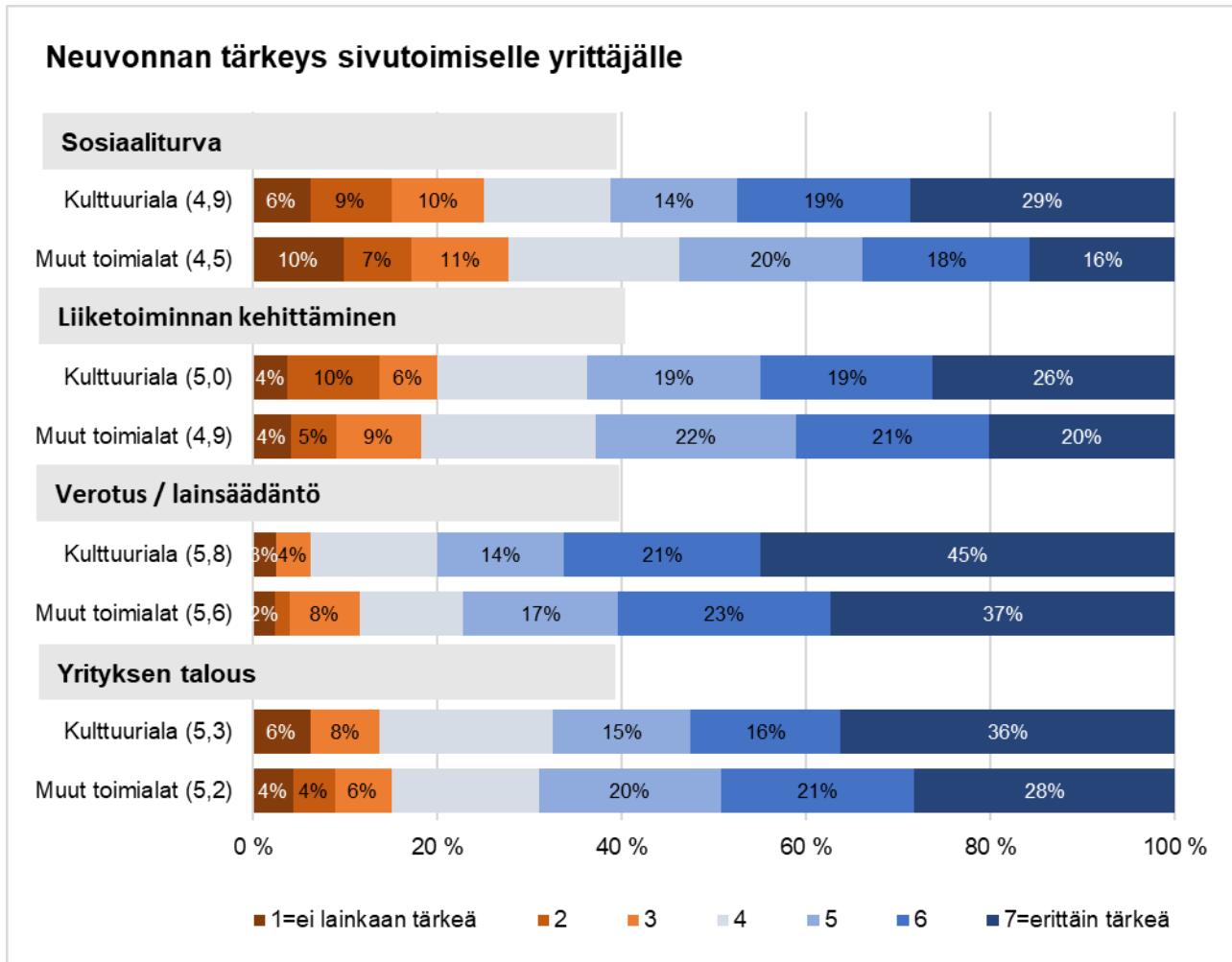

Kuvio 17. Vastaajien arviot stressikokemuksestaan.

6.8 Neuvonnan tärkeys sivutoimisilla yrittäjillä

Sivutoimisilta yrittäjiltä kysyttiin neuvonnan tärkeyttä asteikolla 1-7, jossa 1=ei lainkaan tärkeää, 5=erittäin tärkeää. Tärkeyttä arvioitiin sosiaaliturvaa koskevista asioista, liiketoiminnan kehittämistä, verotusta/lainsäädäntöä koskevaa ja yrityksen taloutta koskevia asioita koskevasta neuvonnasta.

Kuviosta 18 nähdään selkeästi, miten tärkeää neuvonta oli sivutoimisille yrittäjille. Kulttuurialan vastaajilla erittäin tärkeää -arviot saada neuvontaa olivat kaikissa neljässä kysymyksessä korkeammat kuin muilla toimialoilla. Sosiaaliturvasta neuvontaa tärkeänä pitäviä (arviot 5-7) oli kulttuurialalla 62 % ja muilla toimialoilla 54 % vastaajista. Liiketoiminnan kehittämistä koskeva neuvonnan kokivat molemmat vastaajaryhmät lähes yhtä tärkeäksi; (arviot 5-7) kulttuuriala 64 % vs. muut 63 %. Eniten arvioita 5-7 sai verotusta / lainsäädäntöä koskevan neuvonnan tärkeys; kulttuuriala 80 % vs. 77 %. Myös yrityksen taloutta koskeva neuvonta koettiin tärkeäksi; arvioita 5-7 antoi kulttuurialalta 67 % ja muilta toimialoilta vastanneet 69 %.

Kuvio 18. Yrittämistä koskevien eri asioiden neuvonnan tärkeys.

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjistä naiset pitävät sosiaaliturvaan liittyvää neuvontaa (ka. 5,6) selkeästi tärkeämpänä kuin miehet (ka. 4,4) ($p=0,009$). Naisille myös liiketoimintaan liittyvä neuvonta (ka. 5,3 vs. miehet ka. 4,8), verotukseen/lainsäädäntöön liittyvä (6,1 vs. miehet 5,6) ja yrityksen talouteen liittyvä neuvonta (5,8 vs. miehet 5,0; $p=0,049$) ovat keskimäärin tärkeämpiä kuin miehille. Kulttuurialan sivutoimiyrittäjillä yrittäjän iällä, koulutustasolla tai yrityksen iällä ollut vaikutusta arvioihin neuvonnan tärkeydestä. Keskiarvot vaihtelivat 4,3 ja 5,9 välillä.

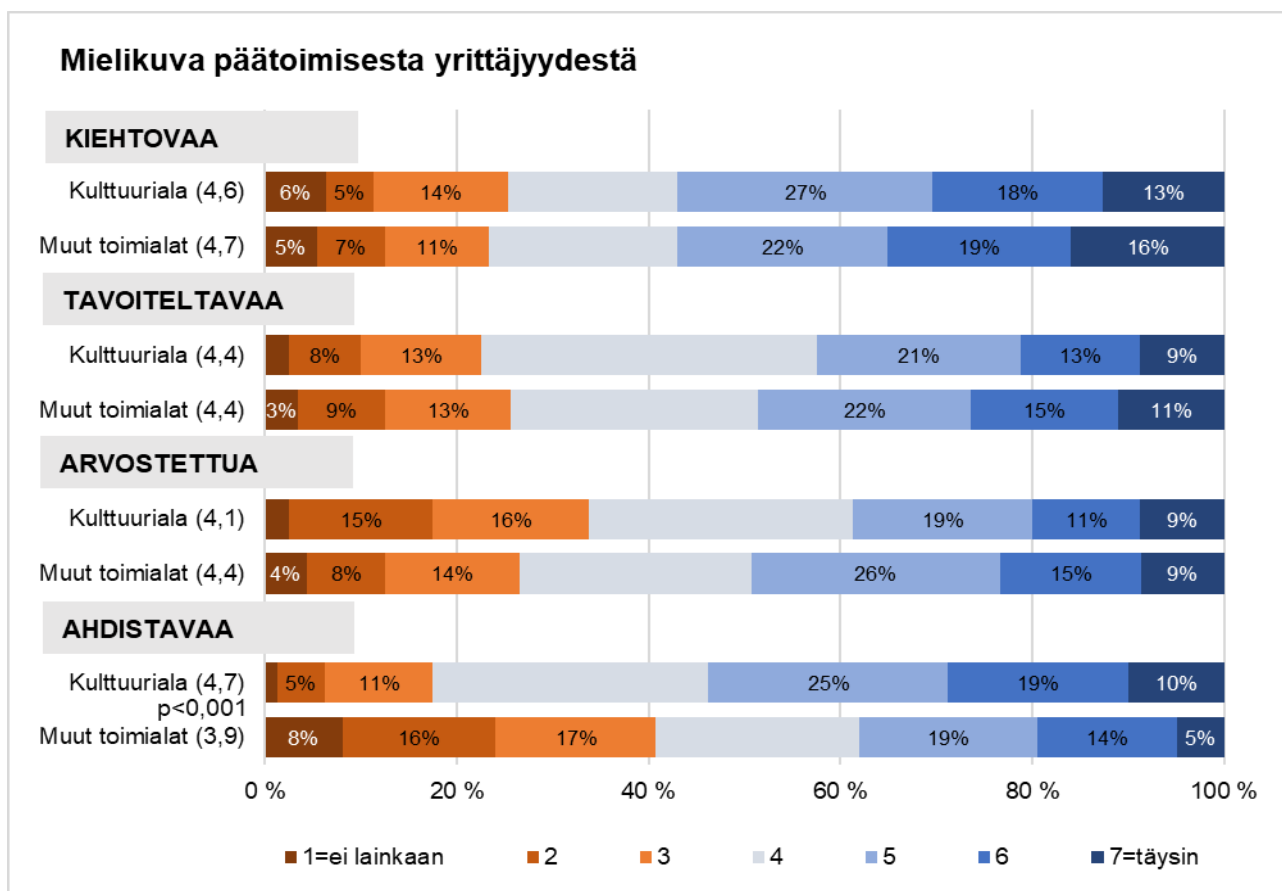
6.9 Sivutoimiyrittäjien mielikuva päätoimisesta yrittäjyydestä

Jatkossa tarkastellaan sivutoimiyrittäjien mielikuvia päätoimisesta yrittäjyydestä ja aikomuksia päätoimiseen yrittäjyyteen. Kyselyssä mitattiin sivutoimiyrittäjien mielikuvia päätoimista yrittäjyyttä kohtaan neljällä adjektiivilla 1) kiehtovaa, 2) tavoiteltavaa, 3) arvostettua ja 4) ahdistavaa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-7, jossa 1=ei lainkaan ja 7=täysin, miten hyvin nämä sanat vastaavat mielikuvaa päätoimisesta yrittäjyydestä.

Lähes 60 % kulttuurialan ja muiden toimialojen vastaajista piti ajatusta päätoimisesta yrittäjyydestä kiehtovana, mutta noin neljänneksellä mielikuva oli toisesta ääripäästä. Kulttuurialalta 43 prosentin mielestä päätoiminen yrittäjyys oli tavoiteltavaa ja muilla toimialoilla vastaava osuus oli hieman isompi (48 %). Puolet muiden toimialojen sivutoimiyrittäjistä ajatteli päätoimisen yrittäjyyden olevan arvostettua, kun kulttuurialalla näin ajatteli vajaa 40 %.

Mielikuvassa päätoimisesta yrittäjyydestä ahdistavana oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($p < 0,001$) verrattaessa kulttuurialan ja muiden toimialojen tuloksia. Kulttuurialalla yli puolet (arviot 5-7) ajatteli päätoimisen yrittäjyyden olevan ahdistavaa. Muilla toimialoilla vastaava osuus oli 38%. Kulttuurialalta vain 17 % kertoi ajattelevansa, että päätoiminen yrittäjyys ei ole lainkaan ahdistavaa ja muilla toimialoilla näin ajatteli 40 % sivutoimiyrittäjistä (Kuvio 19).

Taustatekijöillä ei ollut vaikutusta kulttuurialan sivutoimisten yrittäjien asenteisiin päätoimisesta yrittäjyydestä.

Kuvio 19. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien mielikuva päätoimisesta yrittäjyydestä.

6.10 Aikomukset päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtymisestä

Seuraavaksi tarkastellaan sivutoimiyrittäjien aikomuksia ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi seitsemän väittämän avulla. Väittämiä arvioitiin asteikolla 1-7.

Kolmen ensimmäisen väittämän asteikossa 1=täysin eri mieltä ja 7=täysin samaa mieltä, seuraavien väittämien 1=erittäin pieni, 7=erittäin suuri sekä 1=erittäin helppoa, 7=erittäin vaikeaa. Kaksi viimeistä väittämää arvioitiin asteikolla, jossa 1=ei pitäisi ja 7=pitäisi.

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjissä oli vähemmän kuin muilla toimialoilla niitä, jotka tavoittelevat päätoimista yrittäjyyttä jonain päivänä ammatillisesti (37 % vs. 44 % samaa mieltä väittämästä). Väittämä ”olen vakavasti harkinnut päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtymistä” jakoi sivutoimiyrittäjä melko tasaisesti eri mieltä ja samaa mieltä oleviin (kulttuuriala 46 % vs. 43 %; muut toimialat 41 % vs. 43 %). Sekä kulttuurialalla että muilla toimialoilla oli lähes puolet niitä, jotka olivat eri mieltä väittämästä ”minulla on vakaa aikomus olla jonain päivänä päätoiminen yrittäjä”. Kulttuurialalla samaa mieltä olevia oli lähes 40 % ja muilla toimialoilla kolmannes. (Kuvio 20).

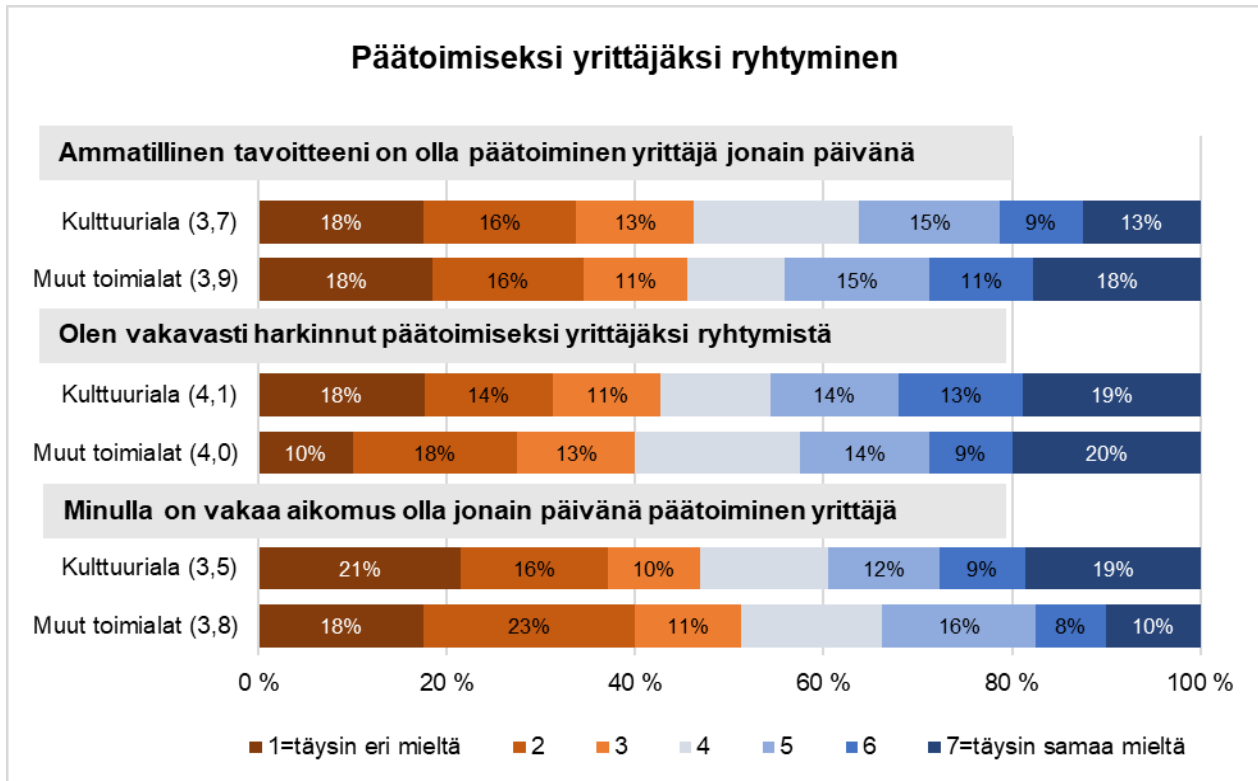
Kuvion 20 väittämistä muodostettiin summamuuttuja ($\alpha=0,949$) päätoimisuusaikomukset. Tuloksissa ei ollut eroa kulttuurialan (ka. 3,8) ja muiden toimialojen (3,9) välillä.

Päätoimisuusaikomukseen kulttuurialan sivutoimisilla ei vaikuttanut sukupuoli, koulutustausta, minkä rinnalla toimii yrittäjänä, eikä rahapula, joka estää tekemästä haluttuja asioita.

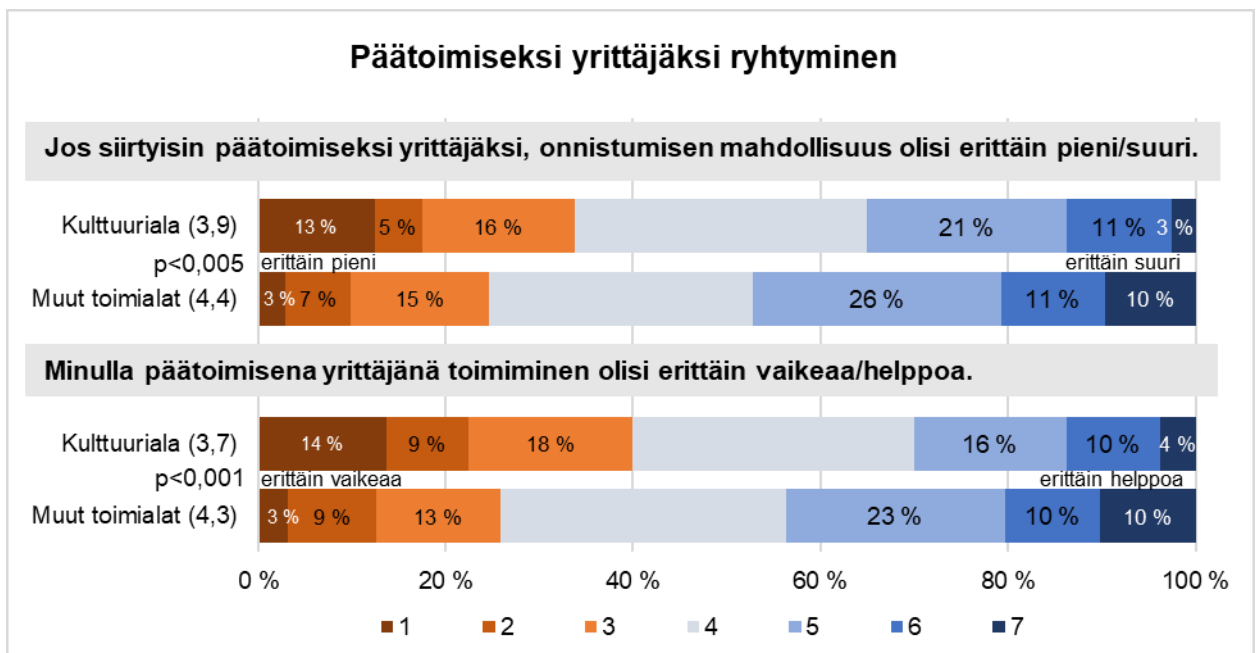
Kulttuurialan sivutoimiyrittäjissä oli kolmannes niitä, jotka uskoivat onnistumisen mahdollisuudet päätoimisena yrittäjänä olevan pienet. Muiden toimialojen sivutoimisista neljännes arvioi onnistumisen mahdollisuutensa päätoimisena pieneksi. Keskiarvoissa oli tilastollisesti merkitsevä ero; kulttuuriala ka. 3,9 vs. muut toimialat ka. 4,4 ($p<0,005$) (kuvio 21).

Kuviossa 21 esitetään myös toisen väittämän tulos, jossa kaksi viidestä kulttuurialan sivutoimiyrittäjästä arvioi, että hänelle päätoimisena yrittäjänä toimiminen olisi vaikeaa, kun muilla toimialoilla vastaava osuus oli 23 %. Arvioiden keskiarvot olivat kulttuurialan 3,7 vs. muut toimialat 4,3 ($p<0,001$). Ero tuloksessa oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Arvioihin päätoimiseksi tavoittelemisesta, harkitsemisesta ja aikomuksista ei kulttuurialan sivutoimisten taustatekijöillä ollut vaikutusta.

Kuvio 20. Kulttuurialan ja muiden alojen sivutoimiyrittäjien mielipide päätoimiseksi yrittäjiksi aikomuksista.

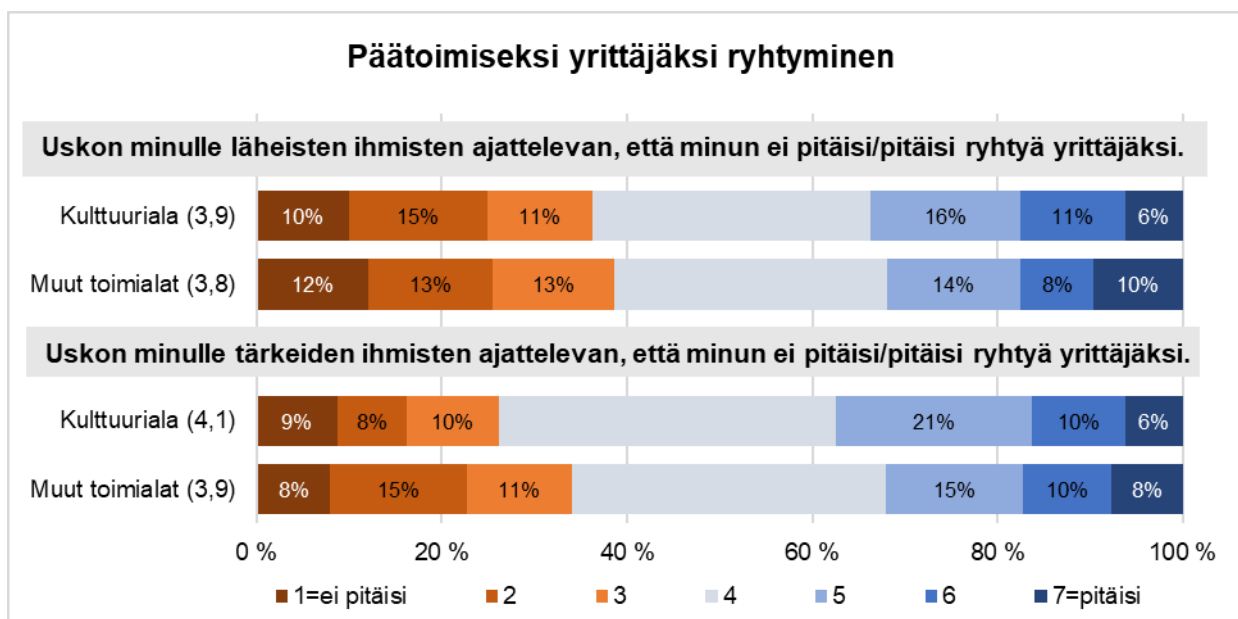
Kuvio 21. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien arvio päätoimisena onnistumisen mahdollisuudesta ja vaikeudesta/helppoudesta.

Uskomuksia läheisten ja tärkeiden ihmisten suhtautumisesta yrittäjäksi ryhtymisestä arvioitiin kahdella väittämällä. Väittämien yhteydessä esitettiin esimerkkeinä läheisistä ihmisistä avio-/avopuoliso ja lapset. Tärkeitä ihmisiä puolestaan kerrottiin olevan esimerkiksi vanhemmat, ystävät, kollegat ja tutut.

Sekä kulttuuri- että muilla toimialoilla vastaajissa oli vähän enemmän niitä, jotka uskovat, että läheisten mielestä heidän ei pitäisi ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi (kulttuuriala 36 % vs. 33 %; muut 38 % vs. 32 %).

Tärkeiden ihmisten mielipiteistä vastaajaryhmien uskomukset erosivat hieman keskenään. Kulttuurialalla 27 % uskoo tärkeiden ihmisen ajattelevan, että ei pitäisi ryhtyä yrittäjäksi ja 37 % vastaavasti uskoo, että pitäisi. Muilla toimialoilla vastaavat osuudet olivat tässä uskomusväittämässä 34 % vs. 33 % (kuvio 22).

Vastaajien taustatekijöillä ei ollut vaikutusta uskomuksiin, mitä läheiset tai tärkeät ihmiset ajattelevat kulttuurialan sivutoimisten ryhtymisestä päätoimiseksi yrittäjäksi.

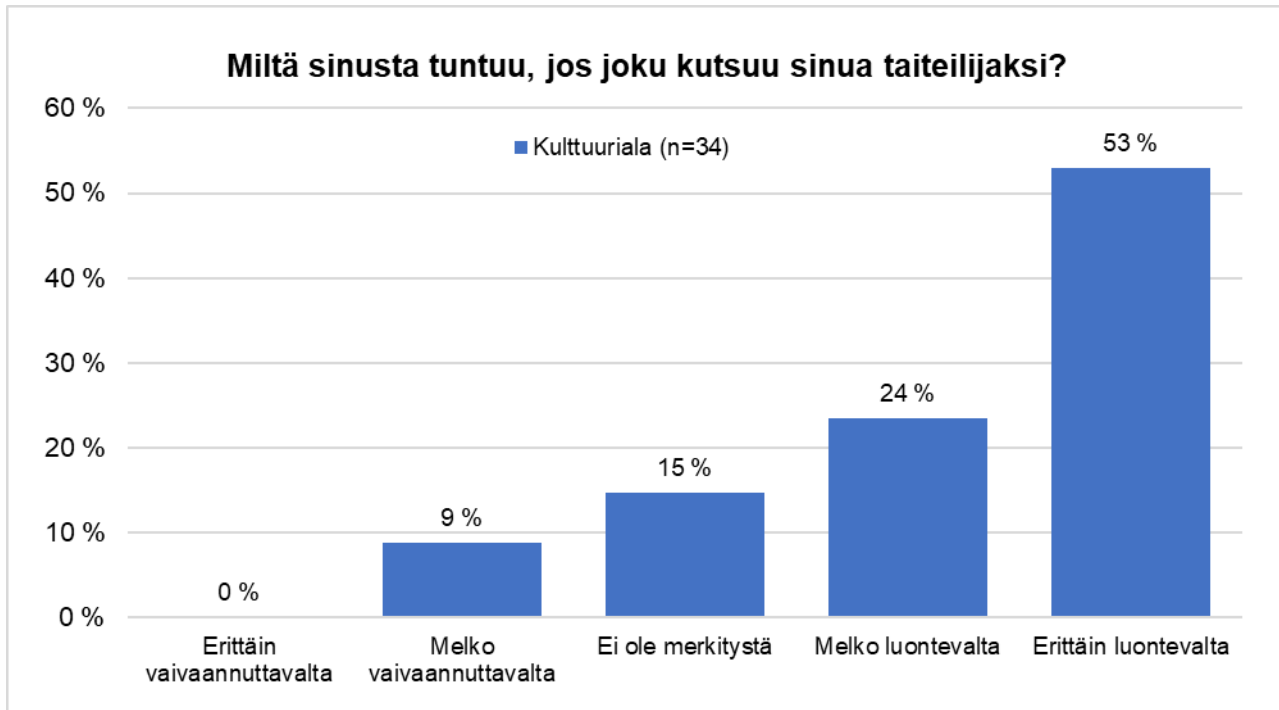
Kuvio 22. Kulttuurialan ja muiden toimialojen sivutoimiyrittäjien uskomus läheisten ja tärkeiden ihmisten tuesta päätoimisesta yrittäjyydestä.

6.11 Taiteilijuus

Taiteessa ei ole oikeaa ja väärää. Ei tarvitse pelätä tekevänsä virheitä. Taiteen tekijän ei tarvitse vastata siitä, mitä tulkintoja teoksen katsoja tekee. Jokainen tarkastelee taidetta itsensä kautta. Se on kiinnostavaa. Kaikki me olemme yksilöinä sekä tekijöinä että tulkitsijoina. Taide on prosessi, jossa ajattelu ja osaaminen kehittyvät jokaisen omaa tahtia. (Anttila, 2022).

UNESCOn määritelmä (4.3 s. 41) taiteilijalle alkaa seuraavasti: Taiteilijalla tarkoitetaan jokaista, joka luo, esittää tai tulkitsee taidetta. Vastaavasti Tieteen termipankki (i.a.-e) määrittelee taiteilijan käsitteen: taiteilija on taiteen alalle koulutettu tai taidetta harjoittava henkilö.

Kyselyyn vastanneista (n=34) puolet oli ammatiltaan taiteilijoita. Vajaa kolmannes koki joskus olevansa taiteilija. Pääsääntöisesti vastaajat pitivät luontevana sitä, että joku kutsuu heitä taiteilijaksi (77 % melko tai erittäin luontevalta; kuvio 23). 15 % vastasi, että sillä ei ole merkitystä ja 9 % vastasi sen tuntuvan vaivaannuttavalta. Melko tai erittäin vaivaannuttavalta -vastanneille esitettiin jatkokysymys, miksi se tuntuu vaivaannuttavalta. Yksi vastaaja kommentoi, että ei koe itseään ammattitaiteilijaksi alalla vallitsevan mielipiteen vuoksi, että pitäisi omata taiteen alan koulutusta. Yksi vastaaja tiivisti pitkään vastaukseen sen, miksi taiteilijaksi puhutteleminen tuntuu vaivaannuttavalta: "Tulee tarve selittää taiteilija-sanaa. Kyseistä sanaa kun käytetään niin usein väärin, joko ivailun, tai selittämässä esim. outoa, epämääräistä, epäloogista, sotkuista, saamatonta, diivailevaa ja itsekästä, boheemia käyttäytymistä. Jostain syystä taiteilija-sanaan liitetään usein merkillinen negatiivinen "hienouden" leima. Taiteilija on luomissaan usein aidosti esim. irti tavallisesta arjesta, mutta taiteilijuus ei ole selitys mille tahansa kummallisuudelle. Taiteilija on esim. aidosti herkkä, ajatuksissaan, hiljaisuutta tai työrauhaa tarvitseva ja luovuus tarvitsee tilaa ja aikaa, mutta myös raakaa kestävyyttä ja kärsivällisyyttä tehdä sitä, mihin oma virta vie. Taiteilija ei pysty olemaan laiska, hän tekee sata lasissa, kun oma taide vie. Taiteilijuus tuntuu jotenkin hienolta hyväksyä itselleen. Taiteilijan elämä ei ole aina helppoa ja hienoa, vaan päinvastoin, se voi tuottaa suurta tuskaa kaikkine kokemuksineen ja kun kokee, että muuta tietä ei hänelle ole."

Kuvio 23. Miltä vastaajista tuntuu taiteilijaksi kutsuminen?

Vastaajille kerrottiin kyselyssä, että henkilökohtainen identiteetti on ne erilaiset piirteet, jotka määrittelevät persoonallisuutesi, ja ammatillinen identiteetti on käsitys itsestäsi suhteessa ammattin ja työhön. Kysyttäessä onko henkilökohtainen identiteettisi sama kuin ammatillinen identiteettisi 47 % vastasi kyllä ja 41 % ei, 12 % vastaajista ei osannut sanoa. Suurin osa (88 %) vastasi työn kulttuurialalla olevan itselleen elämäntapa tai kutsumus ja 12 % piti sitä työnä ja ammattina. Puolet koki olevansa ammatiltaan taiteilija aina, 29 % joskus ja 21 % vastaajista ei kokenut olevansa ammatiltaan taiteilija. Yhdellä vastaajalla oli aiemmin ollut epäselvempi identiteettinsä ja hän oli ollut aina vain käsityöläinen ja keikkailija, koronan tuoman pysähdyksen myötä hän kertoi sisäistäneensä taiteensa jopa pyhänä asiana ja alkanut vaalia omaa taiteilijuuttaan.

Ammatiltaan taiteilijana kokeville esitettiin jatkokysymys, millaisissa tilanteissa he kokevat olevansa taiteilija tai ammatiltaan taiteilija. Vastauksia olivat muun muassa: opettaessaan kursseilla, ommellessaan vaatteita, onnistuessaan työssä tai tehtävässä omasta mielestään (2 vastaajaa), luodessaan kokonaan jotain uutta, musiikillisen vuorovaikutuksen yhteydessä, tehdessä tilaustöitä ja kun joku kutsuu taiteilijaksi. Esimerkki muusikko-säveltäjän vastauksesta tilanteessa, jossa hän oli kokenut olevansa taiteilija: "Kun teen omaa taidettani, olen taiteilija. Kun teen taiteellista työtä jonkun muun projektissa, olen myös taiteilija. Silloinkin,

kun soitan nuotista jonkun muun sävellystä jonkun muun ohjaamana, minulla on tunne taiteilijuuudesta, jos allekirjoitan esitetyn taiteen ja minulla on vaikkapa tulkinnanvapautta”.

Taiteilijan määrittely

Kyselyn vastaajia pyydettiin määrittelemään omin sanoin taiteilija. Kaikki 34 vastaajaa määrittelivät termin.

Itseilmaisu ja itsensä toteuttaminen taiteen avulla oli useimmiten määritelmässä (17 vastaajaa) esiin tullut asia. Määritelmässä kommentoitiin omia tarpeita, mielikuvia, persoonallista otetta taiteen tekemisessä ja uuden luomista. Esimerkkejä kommentaateista:

Henkilö, joka haluaa muotoilla mielikuvansa ja visionsa konkreettiseen muotoon.

Henkilö, joka luo tai tulkitsee taideteoksen käyttäen siihen omaa persoonallista otettaan ja eläytyen siihen, ns. "eläen sitä".

Ihminen, joka omasta tarpeestaan ja omilla taidoillaan luo jotain uutta, ja kykenee siten saamaan aikaan jotain koskettavaa.

Luova henkilö, joka ilmaisee itseään kuvin, sanoin, tekstein ja äänin.

Mielestäni taitelija on henkilö, joka toteuttaa itseään taiteen avulla...

Oman inspiraation ja luovuuden jakamista muille...

Pitkään tehnyt taidetta joka on intohimo ja elämäntapa, löytänyt oman taiteellisen tyylisuunnan ja tekee justiin sitä mikä itsestä tuntuu hyvältä!

Semmoinen, joka elää sen minkä tekee ja tekee sen minkä elää.

Taiteilija on henkilö, joka tuottaa erilaisin keinoin mielenkiintoista sisältöä, elämyksiä, ammentaen aiheet jostakin mielensä syövereistä.

Taiteilija on henkilö, joka elää taidettaan. Hän kokee, että taide on jotain suurempaa, jonka ääneen hän jatkuvasti pyrkii.

Taiteilija on ihminen, joka tekee aitona itsenään teoksia,...

Toteuttaa luovuuttaan ja unelmiaan itselleen sopivalla tavalla.

Kokemukset taiteen kautta ja vuorovaikutus, taiteen tuntuminen, liikauttaminen, jäljen jättäminen, teokset, jotka tuottavat muille jotain tärkeää ja tarpeellista yhdistetään vastaajien mielestä taiteilijana toimivaan henkilöön tekemisen ja teosten kautta. Esimerkiksi:

... Antaa toisille yli arjen vievän hetken, pystyy luomaan ympäristöönsä jotain liikkavaa, jotain, joka jättää toiseen ihmiseen jäljen, tunteen.

... Myös taide kokemuksena on tärkeää, taiteen kokija määrittelee myös, mikä on hänelle "taidetta". Jos se ei tunnu missään, en välitä siitä. Taiteilijan ja kokijan välinen dialogi on tärkeää. Voiko taidetta tehdä vain itselleen, vai onko sillä aina ulkoinen kohderyhmä?

Uuden luominen, keskustelun herättäminen, vuorovaikutuksen vahvistaminen.

Vastaajat kommentoivat taiteilija-määrittelyissään työllistymistä taiteella ja siitä saatavia tuloja. Seuraavassa esimerkkejä:

Asioiden ja teosten jatkuvaa, pitkäkestoista luomista ja kehittämistä riippumatta taloudellisesta tai muusta varmuudesta tai siitä että pystyykö syntyneitä teoksia jollain mitalla taloudellisesti hyödyntämään.... Oisko tässä termi "sisäinen pakko" sopiva? Suurin osa tai kaikki tulot tulevat taidealan töistä.

Itsensä taiteella elättävä.

Taiteilija on henkilö, joka työskentelee taiteen tai kulttuurin parissa taidetta tekeväällä. Hän työllistyy tai työllistää itseään taiteellaan.

Taitelija tekee taidetta ammattina rahallista korvausta vastaan ja käyttää työssään erilaisia kulttuurisia ainesosia uusiksi taideteoksiksi.

Kuusi vastaajaa mainitsi taiteen alan tai koulutuksen määritellessään taiteilijaa. Kahden vastaajan mielestä taiteilija on ammattilainen, ja toinen vastaaja kommentoi lisäksi, että taiteilija kuuluu alan järjestöihin tai liittoihin, eikä tee ainoastaan hetkellistä sunnuntaitaitelua. Neljän vastaajan mielestä koulutuksella ei ole merkitystä taiteilijana olemisessa.

Henkilö, joka tekee taidetta joko ammatikseen tai ihan vain kutsumuksena (tällöin tosin kriteerinä pitäisin taidenäyttelyiden järjestämistä). Koulutuksella ei ole merkitystä.

Luovan alan ammattilainen tai harrastelija, jolle taiteen tekeminen (mikä tahansa) on pitkäaikainen kutsumus ja intohimo koulutustaustasta tai elämäntilanteesta riippumatta.

Taiteilija on henkilö, joka tekee jonkinlaista taidetta, ei tarvitse olla ammattilainen.

Taiteilijuus on itselleni ehkä enemmän sitä, miten asioihin suhtautuu, luovasti, ongelmanratkaisukeskeisesti, prosessinomaisesti. En määritä taidetta ammatillisen koulutuksen kautta niin, että taiteilijalla pitäisi olla muodollinen koulutus. ITE- ja outsider-taiteilijat ovat sitä myös....

Kommenttien taustalta voi aistia myös tekemisen vapauden taiteilijana, esimerkiksi että tekee juuri sitä mitä haluaa ja toteuttaa itseään haluamallaan tavalla. Alan tekijän mielestä taiteilijan työssä on luovaa vapautta, mutta taiteilijan määrittelemineen on kuitenkin haastavaa, kuten seuraavassa kommentissa pohditaan:

Taidetyötä tekevä henkilö, jolla on työssään luovaa vapautta. Tämä vapaus voi olla suurta, kuten yksittäisten omia kokonaisia teoksia luovien kohdalla, tai pientä, kuten toisten projekteissa työskentelevien rajatumpia luovia mahdollisuuksia saavien kohdalla. Ns. rivimuusikkoakin voi kutsua taiteilijaksi, jos hänellä on tulkinanvapautta soittaessaan. Itse toivon taiteilija-sanank arkistumista. Monet ammattilaiset, jotka itse määrittäisivät heidän työnsä perusteella taiteilijoiksi, eivät kuitenkaan halua kutsua itseään tuolla määritelmällä vaatimattomuuden vuoksi. Taiteilija-sanaa voi käyttää joko identiteetin määrittämiseen tai ammattinimikkeenä. Ammattinimikkeenä se arkistuisi eikä olisi henkilön itsensä päätettävissä onko hän taiteilija vai ei. Työ määrittää, kuka olisi taiteilija. Toki rajanveto on tässäkin tapauksessa vaikeaa, mutta sanan merkitys olisi käytännönläheisempi.

7 SIVUTOIMIYRITYKSEN KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Kehittämissuunnitelma sisältää luottamuksellista tietoa, jota ei julkaista.

8 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Mikään, mitä olet tehnyt tai kuka olet ollut, ei määrittele sitä, mitä voit tehdä tai millaiseksi voit tulla. (Koutaniemi, 2022)

Tässä työn viimeisessä luvussa mietin kaikkea kulttuurituottaja (ylempi AMK) -koulutuksessa opiskelemaani ja myös muita taiteeseen liittyviä käymiäni kursseja. Samalla pohdin myös, mikä yhteys tähän työhön ja tulevaisuuden suunnitelmiin on hybridiyrittäjäkyselyn ja jatkokyselyn tuloksilla. Tämä kaiken kokoava pohdintaosuus alkaa lainauksella Koutaniemeltä. Sen haluan muistuttavan minua, että aiempi tekeminen ja elämän varrella tapahtuneet asiat eivät-tosiaan määrittele sitä tekemistä tai niitä tuotteita, mitä tulevaisuudessa syntyy.

Koen, että kaikella viimeisten vuosien aikana opiskelemallani ja koko tällä työllä kokonaisuudessaan on hyvin tärkeä osuus oman ajattelun kehittymisen ja tavallaan vapautumisen sekä totta kai kaiken alalta oppimisen kannalta. Viime kesänä ja alkusyksystä en olisi vielä ollut valmis tuottamaan tätä tekstiä. Nyt olen huomannut, että tarvitsin sen puolisen vuotta siihen, että tämä aihe ja työ pyöri ajatuksissani, ja asiat mielessäni kypsyivät. Tässä vuoden kuluessa toteutui konkreettisesti se, että **ala ajatella eri tavalla**, mikä on brändin luomisen lähtökohta, ja siten tämä työ lähti syntymään omaan suuntaansa. Tästä on hyvä jatkaa brändiarkkityypiltään viattoman mystisenä taikavoimia omaavana luojaja.

Tämä käsillä oleva työ on kokonaan eri kehittämistehtävä, mihin opintojen alussa tein laajat suunnitelmat. Alussa oli muitakin opintojaksoja, joita kävin tähdäten alunperin suunniteltuun kehittämistehtävään. Nuo suunnitelmat menivät lopullisesti syksyllä 2020 koronapandemian seurauksena kokonaan uusiksi, kun ei enää ollut toimeksiantajan toimintaa, mihin tehdä suunnitelmia heidän tulevaa toimintaansa varten. Vasta tänä keväänä yli kaksi vuotta myöhemmin olisi ollut mahdollista palata siihen alkuperäiseen kehittämistehtävän aiheeseen kyseiselle toimeksiantajalle. Kuitenkin näin pitkän väliajan jälkeen toiminnan uudelleen käynnistyessä, se ei enää alkuperäisten suunnitelmien mukaan olisi mitenkään onnistunut, vaan lähtökohta työn tekemiselle olisi ollut ihan erilainen, ja lisäksi opiskeluaikakaan ei siihen olisi enää riittänyt.

Monet kulttuuripolitiikan tutkimukset, taiteilijoille tehdyt barometrit, kevyt- ja sivutoimiyrittäjyyden raportit ja Marinin hallituksen hallitusohjelma ovat olleet tärkeää tutustumista ylipäätään kulttuuriin asemaan yhteiskunnassa ja siihen, miten kulttuurin ja luovien alojen tekijät voivat

tällä hetkellä. On ollut erittäin silmiä avaavaa, miten monitasoisia kulttuurin kerrannaisvaikutukset ovat, miten ne näkyvät ja tuntuvat laajasti yhteiskunnassa. Olen oppinut, miten merkittävä tekijä kulttuuri ja taide on kaikille, niin tekijöille kuin kokijoillekin, puhumattakaan sen monella tavalla elämää rikastuttavista vaikutuksista, sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Nyttemmin Suomessa on aloitettu jopa terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin kautta. Hybridi- ja kevytyrittäjyyden määrä ja sen jatkuva määrän kasvu yllättivät minut. Lisäksi oli yllättävää, miten iso työllistävä vaikutus kevytyrittäjyydellä on ja miten paljon pelkästään yksi laskutuspalveluyritys tuottaa esimerkiksi verotuloja valtiolle kevytyrittäjyyden kautta. Se on harmittavaa, että verottaja ei vielääkään tunne käsitettä kevytyrittäjä, vaan edelleen Suomessa on vain kaksi statusta työelämässä, palkansaaja ja yrittäjä. Toivottavasti kevytyrittäjyyden laajuus saa verottajan ja yhteiskunnan reagoimaan asiaan ja jo lähitulevaisuudessa asiat muuttuvat.

Oma sivutoiminen yrittäjyyteni on tyypillisesti elämäntyyliyrittäjyyttä. Se on lähtenyt elämäntavallisesta harrastuneisuudesta, ja tulee myös tulevaisuudessa olemaan sivutoimista yrittämistä. Mietin muutamia vuosia ennen kuin aloitin toimintani laskutuspalvelun kautta. Olisin mielelläni yksinkertaisuuden vuoksi tehnyt taidetta ja vain myynyt töitäni verokortilla, näin kuvittelin ja teinkin useita vuosia. Ajatus yrittäjyydestä tuntui vieraalta ja vastustelin sitä mielessäni pitkään. Minusta se tuntui jollain tavalla pakotetulta yhteiskunnan taholta ja en tunnista itseäni luonteeltani yrittäjäksi. Yrittäminen on kaukana sivutoimiyrityksen ydintoiminnasta eli taiteen tekemisestä. Nyt muutaman vuoden jälkeen voin helpottuneena myöntää laskutuspalvelun olleen todella viisas ja kaikella tavalla helpottava ratkaisu. Maksan todella mielelläni sen osuuden, mikä laskuttamistani töistä menee kuluina laskutuspalveluyritykselle. Esimerkiksi laskutuspalvelun hoitama yrityksen verotus on todella suuri helpotus itselleni jo pelkästään ajatellen aikaa, mikä siihen itseltäni kuluisi. Laskutuspalvelun järjestelmän kautta on myös helppoa hoitaa laskutus asiakkaille, ja kirjanpito on ajantasalla koko ajan.

8.1 Tulevaisuudennäkymät taiteen ja kulttuurin alalla

Taiteen ja kulttuurin tulevaisuudennäkymät näyttävät digitaalispainotteisilta ja teknologian rooli tulee korostumaan. Tulevaisuudennäkymät muotoutuvat uudenaikaisiksi digitaalisilla alustoilla ja digitaalisten välineiden kautta, tämä näyttää väistämättömältä ja siihen on hyvä suhtautua mahdollisuutena. Muutokset ovat jo olleet nähtävissä, mutta ne saivat vauhtia koronapandemian seurauksena. Koronapandemia romahdutti kulttuurin ja luovien alojen

tulovirrat, koska toiminta keskeytyi osin kokonaan (Eurooppaa jälleenrakentamassa, 2021). Pandemian jälkeen yritykset ovat edelleen paljolti taloudellisissa vaikeuksissa, eniten kärsineinä esittävä taide ja musiikki. Suurin osa kulttuurin ja luovien alojen yrityksistä on pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Lisäksi koronan aikana kuluttajat tavallaan ajautuivat kuluttamaan enemmän digitaalista sisältöä, mistä saatavat tulot eivät vastaa fyysisten tuotteiden tuottamaa tuloa. Koronan jälkeen fyysisten tuotteiden kuluttaminen ja tapahtumiin osallistuminen ei ole palautunut.

Tulevaisuudessa nähdään, miten taiteen ja kulttuurin alan toimijoiden toive työskennellä yhä enemmän palkansaajana toteutuu, ja miten heidän ammattitaitoaan kyetään yhteiskunnassa hyödyntämään. Taiteen ja kulttuurin toimijat eivät näe tätä kovin todennäköisenä. Nyt jo ammattitaiteilijoiden ja harrastajien välinen raja alkaa olla häilyvä ja tulevaisuudessa se ehkä edelleen kapenee. UNESCO:n määritelmä taiteilija-käsitteestä on mielestäni harrastuksen pohjalta aloittaneena sivutoimiyrittäjätaiteilijana erittäin hyvä eli ”taiteilija on jokainen, joka luo, esittää tai tulkitsee taidetta”. Taiteilijan työssä tärkeintä omasta mielestäni ovat taiteen vaikutukset kokijalle, katselijalle, kuulijalle ja myös tekijälle, ei se onko henkilö taiteen alalle koulutautunut vai ei-koulutautunut taiteilija.

8.2 Kyselyaineistojen antia

Kyselyaineistoja on hyvä arvioida kriittisesti koko tarkastelun ajan. On hyvä pohtia, onko tapauksia riittävästi, miten tulokset vastaavat kysymyksiin ja ovatko tulokset oikeita. Keväällä 2021 kerätty aineisto oli laadultaan hyvä ja kattava, siinä oli yhteensä 488 ympäri Suomea asuvan sivutoimisen yrittäjän vastaukset. Aineistosta voitiin toimialan mukaan erottaa yhteensä 80 kulttuurialan sivutoimisen yrittäjän vastausta omaksi ryhmäkseen. Näiden kahden vastaajaryhmän vertailu tuotti monia selkeitä eroja kulttuurin ja muiden toimialojen sivutoimisten yrittäjien välillä. Toinen keväällä 2022 kerätty aineisto jäi harmittavan pieneksi (34 vastaajaa). Tässäkin aineistossa oli 22 sivutoimista kulttuurialan yrittäjää ja 12 päätoimista. Yhdistettynä samojen kysymysten osalta pääasiallisen kulttuurialan aineisto oli yhteensä 102 vastaajaa, minkä voidaan sanoa olevan jo riittävä tuottamaan laadullisia tuloksia. Kahtena eri vuotena, koronapandemian aikana ja sen jälkeen, kerättyjen aineistojen analyysit antoivat samankaltaisia tuloksia kuin mitä yhteiskunnassa muutoinkin uutisointien mukaan kulttuurialan laajat sulut aiheuttivat koronan aikana ja miten sen jälkeen siitä on toivuttu. Koronan aikana kulttuurin ja luovien alojen tulotaso romahti ja koronan jälkeen se ei ole palautunut ennalleen.

Sen sijaan kulttuurialan tekijät näyttävät tulosten perusteella voivan hyvin koronan jälkeen, mikä on positiivinen tulos.

8.2.1 Sivutoimiyrittäjyyden motiivien tarkastelu

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjien tärkein sivutoimiyrittäjyyden motiivi oli halu toteuttaa itseään. Tämä motiivi oli selkeästi tärkeämpi kulttuurialan yrittäjille kuin muiden toimialojen sivutoimijoille. Itsensä toteuttamiseen rinnastan etenkin taiteen alalla reilusti yli puolelle kulttuurialan toimijalle tärkeä motiivin, joka oli halu saavuttaa jotain ja saada siitä tunnustusta. Seuraavaksi tärkeimpinä motiiveina kulttuurialan sivutoimiyrittäjillä olivat taloudelliset motiivit, kuten lisätulojen hankkiminen, suuremmat henkilökohtaiset tulot ja halu turvata taloudellinen asema. Halu oppia uutta ja kasvaa ihmisenä oli 60 prosentille vastaajista tärkeä yrittämisen motiivi. Lähes yhtä suurta osaa motivoi itsenäisyyteen liittyvät tekijät, kuten halu saada joustoa elämäntilanteeseen ja olla oma pomonsa.

Kulttuurialalla sivutoimisina yrittäville naisille taloudelliset motiivit olivat tärkeämpiä kuin miehille. Motiivitekijöistä naisille miehiä tärkeämpiä selkeästi olivat halu hankkia lisätuloja ja halu saada joustoa elämäntilanteeseen. Palkkatyön rinnalla yrittävät haluavat myös olla innovatiivisia yrittäjiä verrattuna eläkeläisiin tms. muun rinnalla yrittäviin.

Omat tärkeimmät motiivit sivutoimiseen yrittäjyyteen ryhtyessä olivat itsensä toteuttamisen ja luovan työn helpottuminen sekä edelleen itsensä kehittäminen ja uuden oppiminen. Muutoin tärkeänä motiivina olivat kaikkien käytännön aikaavievien asioiden saaminen jonkun muun tehtäväksi ja ajan vapautuminen ydintekemiselle. Itsellä motiivit liittyivät pääasiassa taloudellisiin asioihin, kuten laskutuksen ja verotukseen liittyviin asioihin.

Kun motiiveja pohditaan taiteen ja kulttuurin alan tulevaisuudennäkymien kannalta, ja yhdistetään näihin esimerkiksi taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntäminen ja osaaminen havaitaan näissä asioissa todennäköisyyden ja toivottavan tilanteen olevan tosi kaukana toisistaan. Vastaavasti tarkasteltaessa taloudellisuuteen ja itsenäisyyteen liittyviä motiiveja sekä työs-kentelyä palkansaajana ja yrittäjyyttä, niin näissäkään tulevaisuudennäkymissä todennäköinen ja toivottava tilanne eivät taiteilijoiden arvioiden mukaan kohtaa. Kulttuurialan tekijöillä yhtenä tärkeänä motiivina on halu saavuttaa jotain ja saada tunnustusta.

8.2.2 Hyvinvoiva sivutoimiyrittäjä

Onnellisuus ja elinvoimaisuus

Onnellisuus on subjektiivinen tila tai tunne ja se on todella vaikeasti mitattavissa. Sanotaan, että kaikki vaikuttaa kaikkeen, ja onnellisuuteen voi sanoa kaiken vaikuttavan. Kulttuurin ja taiteen vaikutuksia on tutkittu, ja niillä voidaan kiistattomasti vaikuttaa hyvinvointiin. Kulttuuri onkin ollut jo pitkään kuntien peruspalvelua. Kunnille kulttuuri voi olla kuntalaisten hyvinvointia lisäävä ja myös kunnille tulojen lähde. Myös taiteilijoiden monialaisuus on tunnettua, mutta vielä vähän käytettyä. Taiteilijat toivovat monialaisuuttaan käytettävän yhteiskunnassa laajemmin, sillä taiteen sosiaaliset vaikutukset eivät saa olla ainoita tavoitteita.

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjistä suuri osa arvioi olevansa onnellisia, kun ottivat kaiken elämässään huomioon. Vastaavasti suuri osa heistä tunsivat itsensä myös eläväksi ja elinvoimaiseksi. Positiivinen vire eli itsensä tunteminen eläväksi ja elinvoimaiseksi vielä lisääntyi uusimmissa arvioinneissa vuosi koronapandemian jälkeen.

Vakaa ja turvattu taloudellinen tilanne lisäsi selkeästi kulttuurialan sivutoimimisten tyytyväisyyttä elämään ja olivat onnellisempia verrattuna taloudellista tilannetta epävarmana pitäviin. Koronan jälkeen vastanneet kulttuurialan yrittäjät olivat onnellisempia ja tyytyväisempiä elämänsä kokonaisuudessaan kuin koronan aikana vastanneet.

Suurin osa vastaajista vastasi tässä työssä käytetyn aineiston kyselyyn keskellä koronapandemiaa, ja siitä huolimatta kulttuurialan tekijöiden voidaan sanoa olevan kokonaisuudessaan tyytyväisiä elämäänsä. Kulttuurialan sivutoimiset naisyrittäjät olivat onnellisempia kuin miesyrittäjät.

Elämän merkityksellisyys

Psykologisten perustarpeiden eli autonomian, pystyvyyden ja yhteenkuuluvuuden täyttyminen elämässä ovat kaikille ihmisille erittäin tärkeä osa hyvinvointia ja elämän tuntemista merkitykselliseksi. Taiteellisen toiminnan kautta on juurikin laajat mahdollisuudet näiden tarpeiden täyttymiselle ja siten samalla sekä taiteen tekijöiden että kokijoiden hyvinvoinnin tukemiselle. Pohtiessaan psykologisiin tarpeisiin liittyviä väittämiä lähes kaikki kulttuurialan kyselyiden vastaajat kokivat seuraavien asioiden pitävän paikkansa elämässään: 1) ovat hyviä siinä

mitä tekevät, 2) tulevat toimeen tapaamiensa ihmisten kanssa, 3) voivat ilmaista mielipiteensä ja kertoa ideansa, 4) pitävät ihmisistä, joiden kanssa ovat tekemisissä, ja 5) tuntevat olevansa vapaita päättämään, miten elävät elämäänsä.

Suurin osa kulttuurialan vastaajista oli saavuttanut tärkeitä asioita, olivat tyytyväisiä elämäänsä ja kokivat elämänsä olosuhteet erinomaisiksi arvioidessaan näiden paikkansa pitävyyttä. Tyytyväisyys elämään näillä mittareilla oli koronapandemia aikana jo melko hyvää, mutta vuosi jälkeen päin koronan helpotuttua, kulttuurialalla oltiin selkeästi vieläkin tyytyväisempiä elämään. Koronapandemian jälkeen arviot olivat selkeästi parempia kulttuurialan vastaajilla kuin sen aikana seuraavissa tarpeissa: tulen paremmin toimeen tapaamieni ihmisten kanssa, tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen, olen vapaa päättämään, miten elän elämäni ja useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan.

Samoin verrattuna koronapandemia-aikaan ja koronan jälkeen vastanneita kulttuurialan sivutoimiset olivat saavuttaneet tärkeitä ja haluamiaan asioita, olivat tyytyväisempiä elämäänsä, elämän olosuhteet olivat erinomaisemmat, tunsivat elävänsä lähempänä ihannettaan, eivät juuri muuttaisi mitään, jos voisivat elää elämänsä uudelleen.

Stressin tunteminen

Reilusti yli puolet kulttuurialalla koki olevansa jännittynyt, levoton, hermostunut tai ahdistunut eli stressaantunut. Ikä ja taloudellinen tilanne vaikuttivat kulttuurialalla stressituntemuksiin. Nuoret alle 30-vuotiaat kokivat keskimäärin useammin olevansa stressaantuneita verrattaessa vanhempiin ikäluokkiin. Kyselyiden tulokset olivat tältä osin hyviä, sillä verrattaessa koronapandemia-ajan stressikokemusta sen jälkeisen ajan arvioihin oli stressin kokeminen selkeästi vähäisempää. Myös vakaa ja turvattu taloudellinen tilanne helpotti stressin kokemista verrattuna niihin, joilla taloudellinen tilanne oli epävarma.

8.2.3 Sivutoimiyrittäjien tavoitteet tekemiselle ja tulotaso

Kulttuurialalla havaitaan tekemisessä usein täydellisyyden tavoittelua ja loputonta asioiden hiomista, vaikka riittävän hyvä olisi täydellistä ja hyväksyttävää. Vastaavasti kulttuurialan tekijät ovat erittäin itsekriittisiä ja vaativat itseltään täydellistä onnistumista joka kerta. Sosiaalinen media luo nykyaikana myös tietynlaisia tavoitteita kulttuurialan sivutoimiyrittäjille.

Suomessa on eniten kulttuurialalla toimivia kevytyrittäjiä, kun tarkastellaan kaikkia toimialoja. Kulttuurialan kevytyrittäjät ovat yleisimmin kouluttautuneet audiovisuaalisille aloille, median, musiikin, esittävän taiteen ja muille taidealoille. Kevytyrittäjillä yleensä tavoitteet ovat itsensä-työllistäminen, taloudelliset syyt, lisätulot ja mahdollisuus tehdä juuri sitä, mistä pitää.

Yli puolet kyselyihin osallistuneista koki taloudellisen tilanteensa jokseenkin tai täysin vakaaksi ja turvatuksi. Pandemia-aikana tilanne oli heikompi, mutta jo seuraavana vuotena pandemian jälkeen suurella osalla talous oli vakaalla ja turvatulla tasolla. Puolet kulttuurialan sivutoimiyrittäjistä koki sivutoimisen yrittäjyyden tulot tärkeiksi, vaikka tulotaso onkin tosi alhainen. Muilla toimialoilla sivutoimisilla yrittäjillä on korkeammat tulot yritystoiminnastaan kuin kulttuurialalla. Kulttuurialan sivutoimiyrittäjien tulojen osuus kokonaistuloista on reilusti yli puolella vastaajista 10 % kokonaistuloista tai vähemmän. Laskutuspalvelun kautta toimivista reilusti yli puolella kevytyrittäjistä kuukausitulot olivat korkeintaan 500 euroa ja alle kolmanneksella vuositulotkin olivat alhaiset (alle 1000 euroa). Kulttuurialalla oli selkeästi useammalla epävarma taloudellinen tilanne kuin muiden toimialojen sivutoimisilla.

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjistä useat kertoivat, että pyrkivät tuottamaan yritystoiminnallaan erittäin paljon muuta kuin taloudellista arvoa, kuten yhteiskunnallista, kulttuurista tai ekologista. Kulttuurialan vakaaksi ja turvatuksi taloudellisen tilanteensa tuntevien sivutoimiyrittäjien tavoitteet tuottaa muuta kuin taloudellista arvoa oli selkeästi korkeampi kuin muilla toimialoilla.

Itsellä yrittäjyys on lähtenyt melkein vahingossa kuin elämäntyyliyrittäjyys harrastuneisuuden kautta. Tavoitteita ei alun perin ole ollut, vaan olen sattunut olemaan oikeaan aikaan oikeassa paikassa ja yksi asia on johtanut toiseen. Vähitellen tilauksia alkoi tulla, ja ensimmäisen tilaus johti toiseen jne. Taidenäyttelyiden myötä vähitellen heräsi ajatus yrittäjyydestä, mutta tavoiteajatuksia ei ollut lainkaan tai ainakin ne olivat hyvin vaatimattomia.

8.2.4 Aikomukset ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi

Kulttuurialan sivutoimiyrittäjillä mielikuva päätoimisesta yrittäjyydestä on pääosin, että se on kiehtovaa ja toisaalta myös ahdistavaa. Kulttuurialalla mielletään päätoiminen yrittäjyys ahdistavaksi selkeästi enemmän kuin muilla toimialoilla. Kulttuurialalla useat mieltävät päätoimisuuden myös tavoiteltavaksi ja arvostetuksi.

Puolet kulttuurialalta kyselyyn vastanneista kertoi, että heidän ammatillinen tavoitteensa ei ole olla jonain päivänä päätoiminen yrittäjä, ja yhtä suuri osuus oli eri mieltä siitä, että heillä olisi vakaa aikomus olla jonain päivänä päätoiminen yrittäjä. Vakava päätoimisuuden harkitseminen jakoi kulttuurialan vastaajat tasan, vajaa puolet oli eri mieltä ja yhtä suuri osuus samaa mieltä asiasta. Myös pientä epävarmuutta oli päätoimiseksi ryhtymisessä. Noin kolmannes arvioi onnistumisen mahdollisuutensa pieniksi, jos ryhtyisi päätoimiseksi ja toinen vajaa kolmannes arvioi onnistumisen mahdollisuutensa vastaavasti suuriksi.

Noin kolmannes kulttuurialan yrityksistä uskoo läheisten ihmisten ajattelevan, että ei pitäisi ryhtyä yrittäjäksi ja kolmannes uskoo läheisten ajattelevan, että pitäisi ryhtyä. Vastaavasti noin neljännes kulttuurialan sivutoimiyrittäjistä uskoo hänelle tärkeiden ihmisten ajattelevan, että hän ei pitäisi ryhtyä yrittäjäksi ja reilu kolmannes uskoo tärkeiden ihmisten ajattelevan päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtymistä. Sivutoimiyrittäjyys voisi olla luonteva väylä päätoimisuuteen, mutta Tilastokeskuksen mukaan näin kuitenkin harvoin tapahtuu.

Kulttuurialan sivutoimisilla yrittäjillä on selkeästi pienempi usko mahdollisuuksiin onnistua päätoimisena yrittäjänä kuin muilla toimialoilla. Vastaavasti kulttuurialalla yrittävät sivutoimiset ajattelevat, että päätoimisena yrittäjänä toimiminen olisi heille vaikeampaa kuin muilla toimialoilla yrittävät.

8.2.5 Suhtautuminen yrittämisen riskeihin

Kevytyrittäjyys koetaan helpoksi yrittämiseksi. Se on helppo aloittaa ilman suuria riskitekijöitä. Lisäksi siinä ei ole esteenä oman yrityksen perustamiseen liittyviä epävarmuustekijöitä, kuten verotus ja muu liiketoiminnan byrokratia. Puolet kulttuurialan vastaajista pitää enemmän tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa, vastaavasti puolet myös haluaa olla varmoja tulevasta ennen päätöksentekoa. Noin kaksi viidesosaa arvioi, että ei ole mukavaa ottaa riskejä ja yhtä suuri osuus välttää tilanteita, joissa seuraukset ovat epävarmoja. Koronapandemia aikana suhtautuminen riskeihin oli lähes samankaltaista kuin sen jälkeen, seuraavana vuotena riskien kaihtaminen oli hieman vähäisempää.

Ikä vaikuttaa suhtautumiseen riskeihin. Nuoremmille sivutoimisille yrittäjille verrattuna 40-vuotiaisiin tai vanhempiin on selkeästi tärkeämpää se, että erilaisten tilanteiden seuraukset ovat ennalta tiedossa.

8.2.6 Kulttuurialan sivutoimisten sosioekonomisia tekijöitä

Kulttuurialan kyselyn vastaajat olivat keski-ikältään 40-vuotiaita naisia ja miehiä iän vaihdella 19-vuotiaista 81-vuotiaisiin. Vajaa 10 % oli omaan ikäluokkaani kuuluvia yli 60-vuotiaita. Tällä hetkellä toimin hyvin tyypillisenä kulttuurialan sivutoimisena yrittäjänä eli minulla on y-tunnus. Monet kulttuurialalla toimivat myös ilman y-tunnusta laskutuspalvelun kautta sekä freelancerina tai verokortilla palkkioperusteisena toimijana. Verrattaessa kulttuurialan sivutoimisia muiden toimialojen sivutoimisiin yrittäjiin havaittiin, että kulttuurialalla selkeä enemmistö toimii ilman y-tunnusta ja freelance-verokortilla kuin muilla toimialoilla. Noin puolet kulttuurialan sivutoimisista toimii yrittäjänä palkkatyön rinnalla, kuten itsekin tällä hetkellä ja vastaavasti puolet yrittävät opiskelun, jonkin perhevapaan tai työttömyyden rinnalla.

Sivutoimiyritykset kulttuurialalla ovat vielä keskimäärin ”alakouluikässä” eli noin 7 vuotta toiminnassa olleita. Vajaa viidennes kulttuurialan sivutoimisista yrityksistä oli juuri perustettuja tai alle yksi vuotta toimineita. Puolet oli ”päiväkoti-ikässä” ja toiminut alle viisi vuotta. Vastaajien joukossa oli myös 20 vuotta toimineita kulttuurialan sivutoimisia yrittäjiä.

8.2.7 Taiteilijan elämää

Halusin tutkia taiteilija-käsitettä sen määrittelemisen haastavuuden vuoksi ja siksi, että käsitteellä ei ole yksiselitteistä määritelmää. Taiteilija voidaan määritellä yksinkertaisesti ja selkeästi siten, että se on taiteen tekeminen on jokaisen subjektiivinen oikeus ja jokainen voi olla taiteilija. Tämän työn tekemisen myötä olen useasti todennut, että näin yksinkertaista se ei kuitenkaan elävässä elämässä ole. Edelleen taiteilijuuteen liitetään jotain erikoista boheemisuutta ja mystisyyttä. Tosin koulutettujen taiteilijoiden ja niin sanottujen itseoppineiden taiteilijoiden välinen kuilu tulee varmasti olemaan ikuinen, johtuen osin koulutettujen taiteilijoiden kriittisestä suhtautumisesta itseni kaltaisiin niin sanottuihin ei-taiteen alan koulutusta omaaviin. Kulttuuriala on toimialana tosi laaja, ja toimialan sisälläkin on taiteilijana olemisessa varmasti eroavaisuuksia. Toisissa kulttuurialan ammateissa taiteilijuus ilman alan koulutusta on enemmän sallittua kuin toisissa ammateissa.

Taiteen tekijöistä puolet vastasi, että tuntuu erittäin luontevalta tulla kutsutuksi taiteilijaksi. Vastaavasti myös puolet koki olevansa aina taiteilijoita. Vähän alle puolelle taiteilijoista ammatti-identiteetti on sama kuin henkilökohtainen identiteetti. Taiteilijuudessa on yhä edelleen sellainenkin erikoinen myytti, että se on kutsumustyötä ja yhteiskunnassa vallitsee aika ajoin

asenne, että taiteilijoiden olisi parasta olla kokoaikaisia taiteilijoita. Hybriditaiteilijat koetaan jollain tavalla epäonnistuneiksi. vaikka lukuisat taiteilijat tekevät päätyökseen jotain muuta eli ovat sivutoimisia taiteilijoita tai hybridiyrittäjiä. Suomessa kulttuurialalla toimivat ovat usein korkeasti koulutettuja, ja onkin luonnollista, että he tekevät taiteen ohella myös jotain muuta palkkatyötä. Suomessa on tosin haastavaa pystyä elämään pelkästään taidetta tekemällä.

Taiteilija-käsitteen määrittelyistä voitiin erottaa neljä teemaa, joihin vastaukset liittyivät. Seuraavia asioita kommentoitiin vastauksissa: 1) taiteilija ilmaisee ja toteuttaa itseään, omia tarpeitaan taiteen avulla ja luo uutta, 2) taiteilija saa tekemisellään aikaan kokemuksia, herättää tunteita, jättää jälkiä, tuottaa teoksillaan muille jotain tärkeää, 3) taiteilija elättää itsensä työllään, tekee taidetta ammattina rahallista korvausta vastaan, ja 4) tietyn koulutuksen omaava henkilö on taiteilija. Nämä neljä teemaa ovat selkeitä ja samaistuttavia taiteilija-käsitteen määrittelyyn liitettäviä teemoja. Samankaltaisesti voidaan määritellä mitä muuta ammattia tahansa.

Taidekeskusteluun liittyy usein tämä kummallinen, elitistinen ristiriita: peräänkuulutetaan taiteelle tilaa, arvostusta ja näkyvyyttä, mutta samaan aikaan vartioidaan mustasukkaisena ketkä sitä saavat tehdä, ketkä siitä saavat puhua ja mitkä näkökulmat ovat oikeita ja sallittuja. (Editmedia.fi, 2021)

8.3 Ammatillinen kasvu ja kehittyminen

Tunnistan itseni ja oman tekemiseni halusta tehdä pienimuotoista arjen taidetta. Itselleni herää kysymyksiä, että voiko sillä olla arvoa ja voiko se olla vaikuttavaa. Uskon kuitenkin, että pienelläkin voi olla iso arvo ja se voi olla vaikuttavaa. Olen kokenut sen niin usein oman tekemiseni kautta.

Kaiken kaikkiaan kehittämistehtävä on ollut todella arvokas oppimisprosessi itselleni. Olen tyytyväinen, että käytin viimeisen puoli vuotta ajatusten kypsyttämiseen, pyörittelin ja tein taustetyötä aiheeseen. Toki nyt tässä viimeisessä vaiheessa tulee mieleen asioita, joita olisin tehnyt toisin, jos nyt aloittaisin. Olen tullut tietoiseksi yksinyrittäjiin, sivutoimiyrittäjiin ja laskutuspalvelun kautta yrittäviin liittyvästä yhteiskunnallisesta merkityksestä. Myös lukuisat itselle uudet kulttuurialaa koskevat asiat ovat avanneet silmiäni. Puhumattakaan siitä tiedosta ja ymmärryksestä, miten iso merkitys taiteella ja kulttuurilla on yhteiskunnassa monella eri tasolla, eikä vähiten taloudellisesti. Kulttuurin vienti- ja tuontitoiminnassa puhutaan sadoista

miljoonista euroista. Tämän työn myötä minussa onkin herännyt aktiivinen kulttuurialan puolesta puhuja.

Koen sen isona puutteena, että Suomessa ei tilastoida sivutoimisia yrittäjiä, näin myöskään heidän sosiaaliturvansa ei kehity. Sivutoimista yrittäjyyttä on erittäin paljon ja se lisääntyy koko ajan ja uusia laskutuspalveluyrityksiä syntyy. Sivutoimisten yrittäjien ja myös laskutuspalveluiden kautta työtä tekevien jo pelkästään verotulot ovat merkittävän isoja summia yhteiskunnalle. Toisaalta tämä kehitys on tapahtunut melko nopeasti viime vuosina, ja yhteiskunta ei vielä ole ehtinyt reagoida siihen. Vähitellen ja toivottavasti jo OKM:n Tulevaisuustyöryhmän esityksen myötä alkavat kulttuurialan rahoitus- ja tukijärjestelmät kehittyä, alan koulu- tus vastata vielä paremmin työelämää, alan toimijoiden sosiaali- ja työttömyysturva-asiat tulla muiden toimialojen kanssa yhdenvertaisiksi.

Ruusuvirta ym. (2021) tutkimuksessa on kirjoitettu VISIO taiteilijan ammatista muiden ammattien rinnalla:

VISIO: Taiteilijan työ tunnustetaan ammatiksi muiden ammattien rinnalla ja taide- tekemällä on mahdollista saada säännöllistä ja riittävää toimeentuloa. Taiteilijoiden tulolähteet ja työmarkkina-asetat ovat moninaiset. Päätöksenteossa ja rahoituksessa tunnustetaan sekä yksittäisiin taiteenaloihin liittyvät erityiskysymykset että taiteenalat ja -rajat ylittävä toiminta. Taiteen rahoitus on turvattu ja myös vapaalla kentällä työskentelevien taiteilijoiden toimintaedellytykset ovat hyvät. Yleinen ja vastikkeeton perustulo on otettu käyttöön. Toimeentulo on turvattu myös sellaisissa tilanteissa, joissa työtä ei ole tai se on estynyt. Sosiaaliturva-, työttömyys- ja eläkejärjestelmissä on huomioitu oikeudenmukaisesti tilanteet, joissa tuloa saadaan useista eri lähteistä ja erilaisissa työmarkkina-asetissa. Eri taiteenaloja edustavat organisaatiot tekevät yhteistyötä taiteilijoiden edunvalvonnassa ja niillä on vaikutusvaltaa päätöksenteossa. (Ruusuvirta ym., 2021).

Lisäksi ei yhtään vähäisempi asia ole oman taiteilijuuden syvempi ymmärtäminen ja sen tunnistaminen, mikä kaikki siinä tekemisessä on mahdollista ja mitä kaikkea uutta voikaan vielä syntyä. Taiteelliset tavoitteeni ovat syventyneet entisestään ja uusia ideoita pulpahtelee usein mieleen. Sen vuoksi tässä työssä tekemäni suunnitelmat ovat todella tärkeitä varsinaisessa tulevaisuuden tekemisessä.

Vaikka taiteen alalla harrastajapohjaisuus on usein hidaste esimerkiksi näyttelyiden pitämiseksi ja se on usein jopa este taiteen esillesaamiseksi, tämän työn tekemisen hetkellä tuntuu, että haluan jatkaa taiteilua elämäntyyliyrittäjänä harrastepohjalta. Työ jatkuu nyt palkkatyönä

ohella. Sitten eläkepäivillä voi jatkaa "täysipäiväisenä" sivutoimisena eläkkeen ohella nyt tehtyjen suunnitelmien toteuttamista. Tämän työn aikana olen sisäistänyt erilaisia osaamisalueita ja on herännyt kiinnostus laajentaa yrityksen valikoimaa taiteesta myös muunlaiseen tekemiseen esimerkiksi toimittamiseen, taittamiseen, oikolukuun, esilukemiseen. Palkkatyön ohella opiskelu on merkinnyt monia iltatunteja ja harrastusten väliinjättämistä, mutta se on ollut sen arvoista. Kun opiskelujen myötä on syttynyt kiinnostus kulttuurialaan, tämä työ voi vain jatkua tästä eteenpäin.

Kun maalari on saavuttanut tietyn osaamisen ja tietämisen tason, hän havaitsee avanneensa uuden alueen, missä kaikki se, minkä hän on osannut ilmaista aikaisemmin, täytyy sanoa toisin. Ilmenee, ettei hän ollutkaan vielä löytänyt sitä minkä uskoi löytäneensä, vaan että etsimistä on jatkettava. Löytö onkin siinä, mikä panee jatkamaan etsintää. (Merleau-Ponty, 1993).

Resepti tälle päivälle

Ajattelin unohtaa sanonnat ja ohjeet vanhojen muistelemisesta ja asettua katsomaan pitkään menneeseen, poimia sieltä kaiken hyvän, kannustavan, rakkaan ja kauniin, nähdä kaikki arvokkaat opit, mitä on ollut ja mennyt. Tallentaa muistiin. Ja sitten jatkaa eteenpäin.

marja__koo

Kuva 1. Resepti tälle päivälle. (Katajavirta, 2022)

LÄHTEET

- Alanko-Kahiluoto, O. (2021). *Kulttuurin merkitys on toista luokkaa kuin turpeen*. Verkko uutiset. <https://www.verkkouutiset.fi/a/kulttuurialan-merkitys-viimein-vakavasti/#7e5282d0>
- Artist Network. (2022.) *How to Build a Brand as an Artist, 7 Tips for success*. <https://www.artistsnetwork.com/art-business/build-brand-artist-tips-success/>
- Cicerchia, A. (i.a.-a) *Measure the impact of Culture on Wellbeing. A Definition Sahnpe by a desire for the future*. <file:///C:/Users/dmakata/Downloads/culture-and-well-being-reflection-paper.pdf>
- Eurooppaa jälleenrakentamassa (2021). *Eurooppaa jälleen rakentamassa. Kulttuuriin ja luovuuteen perustuva talous ennen ja jälkeen koronan. Yhteenveto. Tammikuu 2021*. <https://www.teosto.fi/app/uploads/2021/01/26084931/eurooppaa-jalleenrakentamassa-kulttuuri-ja-luova-talous-ey-tutkimus-1-2021.pdf>
- Haapoja, M. 2020. *Moniammatillisesti tuotettu kulttuurihyvinvointi sosiaalialalla*. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334469/Haapoja_Miisa-Maria.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hammarsten, H. (2022). Monta tapaa ryhtyä kesäyrittäjäksi. *Veronmaksajan taloustaito – taitavaa taloudenpitoa. Taloustaito*. 74 (5), 19–24.
- Heikkilä, S. (2022) *Tehokkuus ja tuottavuuden maksimointi eivät ole ainoita tapoja mitata toiminnan mieltä ja merkitystä! Tietenkään. Minkä arvojen mukaan toimit? Mikä sinulle* [Tilapäivitys]. [Instagram]. <https://instagram.com/intohiomo?igshid=YmMyTA2M2Y>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita.
- Hirvi-Ijäs, M., Renko, V., Lahtinen, E., Sokka, S., Jakonen, O., & Kurlin Niiniaho, A. (2021). *Taiteilijana Suomessa -tutkimus*. Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/taiteilijana-suomessa-tutkimus>
- Hirvi-Ijäs, M., Rensujeff, K., Sokka, S. & Koski, E. *Taiteen ja kulttuurin barometri 2016. Taiteilijan työskentelyedellytykset muutoksessa*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2017/cupore_barometri_2016_13.pdf
- Honkonen, P. (tiede- ja kulttuuriministeri). (12.8.2022). *Riittääkö kulttuurista kaikille?* Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen avaa kulttuurin keinoja alueellisen elinvoiman ja työllisyyden vahvistajana. [Puhetilaisuus]. Lapua Vanha Paukku.
- Hosiaislouma, E. (2022). *Organisaation liiketoiminnan johtaminen*. Liiketoiminnan johtaminen. Organisaation johtaminen. <https://www.hosiaislouma.fi/blogi/organisaation-kehittaminen/liiketoiminnan-johtaminen/>

- Huntus, A. (2020). Kulttuuri luo kestävyyttä. Teoksessa *Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä*. (s. 160-167). Eduskunnan Tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf
- Huttunen, M. (2002). *Taiteilijan sielu*. Katsaukset. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 118;15:1619-1622. <https://www.duodecimlehti.fi/duo93091>
- Jakonen, O., Luonila, M., Renko, V. & Kanerva, A. (2020). Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 5(1), 50-59. <https://doi.org/10.17409/kpt.100430>
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>
- Lampela, K. (2022). Tarvitsemeko yhä taiteen ja taidemaailman käsitteitä? Katsaus viimeaikaiseen kritiikkiin. Mustekala. *Kulttuurilehti. Sivusilmä*. <https://mustekala.info/sivusilma/tarvitsemeko-yha-taiteen-ja-taidemaailman-kasitteita-katsaus-viimeaikaiseen-kritiikkiin/>
- Laurola, M. (2020). *Orkesterityön erityispiirteet ja paradoksit*. <https://marjukkalaurola.fi/orkesterityon-erityispiirteet-ja-paradoksit/>
- Leinonen, T. (2020). *Psykologisten perustarpeiden täyttyminen ja hyvinvointi nuorten Myrskytaidehankkeessa*. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/121569/LeinonenTuuli.pdf?sequence=2>
- Likitalo, H. & Rissanen, R. (1998). *Tutkimusmenetelmät. Menetelmätietoutta tradenomiopiskelijoille*. Opetusmoniste. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu.
- Lipponen, S. (2021). Kuka kaipaava ammattitaiteilijaa? *Editmedia.fi*. <https://editmedia.fi/kuka-kaipaa-ammattitaiteilijaa/>
- Jensen, A. (2013). *Beyond the borders: The use of art participation for the promotion of health and well-being in Britain and Denmark*. <https://doi.org/10.1080/17533015.2013.817448>
- Katajavirta, M. (i.a.-b) @artistmarja. [Instagram]. <https://instagram.com/artistmarja>
- Katajavirta, M. (i.a.-c) Olennaisuus. [Blogi]. <http://olennaisuus.blogspot.com/>
- Katajavirta, M. (i.a.-d) Pääasioita. Henkilökohtainen sivusto. [Facebook]. <https://facebook.com/paaasioita>
- Koutaniemi, M. (2022). Meeri Koutaniemi kertoo työstään dokumentaristina ja valokuvaajana. *Canon ja Suomen kuvajournalistit*. [Webinaari].

- Kuusimäki, T., Mustaniemi, S. toim. (2017). *Taiteen kommunikaatiopolku*. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja B, Raportit 14/2017. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141688/2017_B_14_SAMK_Taiteen_kommunikaatiopolku.pdf?sequence=2&isAllwed=y
- Merleau-Ponty M. 1993. *Silmä ja mieli*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Moberg, K.-M. (2022). Taiteen tekeminen polkuna taiteilijan itseymmärrykseen. *Taiteilijalehti*. <https://taiteilijalehti.fi/taiteen-tekeminen-polkuna-taiteilijan-itseymmarrykseen>
- Musella, M. & Scott, M. (2022) *Measuring the impact of arts and culture on wellbeing*. https://warwick.ac.uk/about/cityofculture/our-research/ahrc-uk-cities-of-culture-project/future-trendsseries/measuring_the_impact_of_arts_and_culture_on_wellbeing/paper_6_measuring_the_impact_of_arts_and_culture_on_wellbeing_web.pdf
- Mäenpää, M. (2018). *Kulttuurin kuluttaminen – uhka vai mahdollisuus?* <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/blogi/kulttuurin-kuluttaminen-uhka-vai-mahdollisuus>
- Nuora, K. & Tuovinen, T. (2022) Luovien.fi. Kestävä kehitys. Mitä hyötyä kestävydestä -podcast. Business Finland. *DMF Business Design*. https://soundcloud.com/luovien-176107996/mita-hyotya-kestavyydesta?utm_source=tpa.wixapps.net&utm_campaign=wtshare&utm_medium=widget&utm_content=https%253A%252F%252Fsoundcloud.com%252Fluovien-176107996%252Fmita-hyotya-kestavyydesta
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). *Kulttuurin aika on nyt ja aina. Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän ehdotukset seuraavalle hallituskaudelle*. Kulttuuri. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:23. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164225>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018). *Taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivat. Työryhmän esitys taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:34. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161125/okm34.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Piispa, M., Ansio, H., Houni, P., Käpykangas, S. (2015). Osa-aikainen taiteilija? Vahvojen kategorioiden välissä rakentuva hybridi-identiteetti. *Työelämän tutkimus*, 13(2), 151-157. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87073/46000>
- Raijas, M. (2021). *Kevytyrittäjien määrä kasvoi koronavuonna*. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/kevyyrittajien-maara-kasvoi-koronavuonna/>
- Renko, V. (2023). *Säästö kulttuurista ei ole säästöä*. Tietoa. Cupore. [Blogi]. <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/blogi/saeastoe-kulttuurista-ei-ole-saeastoeae>
- Roiha, T., Rautiainen, P. & Rensujeff, K. (2015). *Taiteilijan asema ja sukupuoli*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö. Cuporen verkkojulkaisuja 31. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/taiteilijanasemajasukupuoli_v09.pdf

- Rope, T. (2020). *Kevytyrittäjyys työelämän muutoksessa*. Tampere.
- Ruusuvirta, M., Lahtinen E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniaho, A. (2022). Taiteen ja kulttuurin barometri 2021. Tulevaisuuden taiteen tekijät. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2022/taiteen_ja_kulttuurin_barometri2021.pdf
- Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniaho, A. (2021). Taiteen ja kulttuurin barometri 2020. Taiteilijat ja taiteen tekeminen kunnissa. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/taiteilijat-ja-taiteen-tekeminen-kunnissa>
- Sarja, M. (2021). *OP Kevytyrittäjä on yrittäjä, jolla on Y-tunnus*. OP Media. Puheenvuorot. <https://www.op-media.fi/puheenvuorot/op-kevytyrittaja-on-yrittaja-jolla-on-y-tunnus/>
- Siivonen, K. (2020). Mahdollisuudet kokonaiskestäviin kulttuurisiin muutoksiin. Turun yliopisto. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. *Eduskunnan Tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020*, 157-160. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf
- Sipilä, J. (2006). *Osaajasta elämäntapayrittäjäksi*. WS Bookwell Oy. Juva.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2015:17) *Taiteesta kulttuuri ja hyvinvointia. Toimenpideohjelman 2010-2014 loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- StaffPoint. (2019). *Ammatillisen identiteetin rakentuminen*. [Työn Osaajat -blogi]. <https://www.staffpoint.fi/ideat-ja-ilmiot/blogit/ammattillisen-identiteetin-rakentuminen>
- Suhonen, P. (2018) Kuka on oikea taiteilija. *Inhimillisiä uutisia*. <https://www.veikkaus.fi/fi/yriytyt#!article/inhimillisia-uutisia/julkaisut/2018/06/kuka-on-oikea-taiteilija>
- Suomen Yrittäjät. (2022). Yksinyrittäjäkysely 2022. <https://www.yrittajat.fi/tutkimukset/yksinyrittajakysely-2022/>
- Tieteen termipankki. (i.a.-e) *Ihmistieteet: identiteetti*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:identiteetti>
- Taiteilijalehti (2022). *Kuvataiteen tilastot 2021 julkaistu: gallerioiden kävijämäärät ja teosmyynti kasvoivat*. <https://taiteilijalehti.fi/kuvataiteen-tilastot-2021-julkaistu-gallerioiden-kavijamaarat-ja-teosmyynti-kasvoivat>
- Taiteen edistämiskeskus. (2022). *Taike & Cupore talks: Milloin on kulttuurin aika?* (26.9.2022) [Livestriimi]. <https://www.youtube.com/watch?v=o-UMxxvUwiY>

- Tilastokeskus (2021) *Kulttuuriammateissa ja -toimialoilla työskentelevien lukumäärä väheni vuonna 2021 edellisvuodesta*. Tilastotieto. Kulttuuri, media ja ajankäyttö. https://stat.fi/til/klit/2020/01/klit_2020_01_2021-06-15_fi.pdf
- Tilastokeskus. (i.a.-f) *Kulttuurin satelliittitilinpito*. <https://www.stat.fi/tilasto/klts#reference>
- Tilastokeskus. (2022). *Kulttuuri. Työlliset kulttuuriammateissa*. <https://stat.fi/julkaisu/cku3wjdcgb6ya0b500hcds18p>
- Tilastokeskus. (i.a.-g). *Toimialaluokitus 2008*. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/toimiala/>
- Tilastokeskus. (i.a.-h). *Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto*. www.stat.fi
- Tilastokeskus. (2010). *Yrittäjäksi eläkkeen tai palkkatyön ohella*. https://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-11-10_005.html?s=0
- Tolonen, J. (2022). *Kevytyrittäjyyden ja työsuhteen keskeiset erot työtä suorittavan näkökulmasta*. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/726138/Tolonen_Jaana.pdf?sequence=2
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2020:48). *Luovan talouden tiekartta*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:48. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-568-3>
- Ukko.fi. (2023). *Kevytyrittäjyyskysely*. Ukko.fi. https://cloudfront.ukko.fi/wp-content/uploads/2023/01/Kevytyrittajyyskysely-2022-1.pdf?gl=1*1fw4ore*_ga*MTQ2NDY3NzExNS4xNjc2NTc1MDgz*_gid*MTUxNjUyOTQyLjE2NzY1NzUwODM.*fplc*T1hvTWZpWnFRJTJCNUtYSGZsemslMkZDb0xaRD-NPUDEyYnloY3NWMDZGc0diNk5EWlJnMk9yWXJPYVBQOUQzWiUyQkc2RmhCMWl-jeDBCvNBuu1NiR0ZRbHFQUmxyNTJXRg9BeHN6UUUhJdFJZR2po-byUyQjJkSDZGNGtjcGk0R041S2Fzb3cIM0QIM0Q
- Ukko.fi. (2020). *Suuri kevytyrittäjyyskysely 2020*. <https://cloudfront.ukko.fi/wp-content/uploads/2021/02/Suuri-kevytyrittajyyskysely-2020.pdf>
- Ukko.fi. (2022). *Kevytyrittäjyyskysely 2021*. <https://cloudfront.ukko.fi/wp-content/uploads/2022/11/Suuri-kevytyrittajyyskysely-2021.pdf>
- Uusi työ ry. (2022). *Tilastotietoa. Kevytyrittäjyys 2022*. <https://uusityo.fi/tilastotietoa/>
- Vahananen, R. (i.a.-h) *Brändiarkkityypit. Luo erottuva brändi arkkityyppien avulla*. <https://hiljainvoima.com/brandiarkkityypit>
- Valpas, P. (2022). *Luovuus luo kilpailukykyä ja hyvinvointia – viisi vinkkiä luovuuden johtamiseen*. *Mrktng-media*. <https://www.mrktng.fi/luovuus/luovuus-luo-kilpailukyky-ja-hyvinvointia-viisi-vinkkia-luovuuden-johtamiseen/>

- Valtioneuvosto. (2019). Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Julkaisuarkisto Valto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>
- Valtioneuvosto. (i.a.-i) Marinin hallitus. Hallitusohjelma. 3 Strategiset kokonaisuudet. 3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi. 3.7.1. Kulttuuri, nuoriso ja liikunta-asiat. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/kulttuuri-nuoriso-ja-liikunta-asiat>
- Vero.fi. (i.a.-j). *Verot ja maksut. Arvonlisäverotus.* <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/verot-ja-maksut/arvonlisaverotus/>
- Vilka, Hanna. (2007). *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet.* Jyväskylä.
- Viskari, Marita. (2020). *Taiteellisesta prosessista, taiteilijuudesta ja ammatti-identiteetistä.* Satakunnan ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349113/opinn%C3%A4ytety%C3%B6_Marika_Viskari_A31.pdf?sequence=2&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -hankkeen kyselylomake

Liite 2. Täydentävä jatkokyselylomake

Liite 3. Sivutoimiyrittäjyyden motiivit.

Liite 1. Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -hankkeen kyselylomake

Hyvinvoiva hybridiyrittäjä -hankkeen kyselylomakkeen tässä kehittämistehtävässä tarkastellut kysymykset.

Minkä rinnalla yritystoimintasi on sivutoimista?

- palkkatyön rinnalla
- eläkkeen rinnalla
- opiskelun rinnalla
- vanhempainvapaan tms. rinnalla
- työttömyyden rinnalla

Sukupuoli

- nainen
- mies
- muu/en halua sanoa

Syntymävuosi _____

Arvioi sivutoimisesta yritystoiminnasta saadut tulosi (brutto) vuodelta 2020.

Noin _____ euroa vuodessa

Kuinka tärkeitä sivutoimisen yrittäjyyden tulot ovat kotitaloutesi kannalta kokonaisuutena ottaen?

- erittäin tärkeitä
- tärkeitä
- ei kovin tärkeitä
- ei lainkaan tärkeitä

Kuinka usein rahapula estää sinua tekemästä asioita, joita haluaisit tehdä?

- usein
- joskus
- harvoin
- ei koskaan

Millainen on taloudellinen tilanteesi mielestäsi tällä hetkellä?

- täysin vakaa ja turvattu
- jokseenkin vakaa ja turvattu
- hieman epävarma
- hyvin epävarma

Montako tuntia viikossa keskimäärin käytät aikaa yritystoimintaan? (ohje: koko vuoden ajankäyttö jaettuna 52:lla) _____ h/vko

Missä määrin pyrit yritystoiminnallasi tuottamaan myös muuta kuin taloudellista arvoa (esim. yhteiskunnalliset, kulttuuriset tai ekologiset tavoitteet)?
1=en lainkaan–7=merkittävässä määrin

Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa? (1=täysin eri mieltä–7=täysin samaa mieltä)

- Ammatillinen tavoitteeni on olla päätoiminen yrittäjä jonain päivänä
- Olen vakavasti harkinnut päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtymistä
- Minulla on vakaa aikomus olla jonain päivänä päätoiminen yrittäjä

Uskon, että *minulle läheiset ihmiset* (esim. avio-/avopuoliso, lapset) ajattelevat, että minun 1=ei pitäisi...7=pitäisi ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi.

Uskon, että *minulle tärkeät ihmiset* (esim. vanhemmat, ystävät, kollegat, tutut, jne.) ajattelevat, että minun 1=ei pitäisi–7=pitäisi ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi.

Jos siirtyisin päätoimiseksi yrittäjäksi, onnistumisen mahdollisuus olisi 1=erittäin pieni–7=erittäin suuri.

Minulle päätoimisena yrittäjänä toimiminen olisi 1=erittäin vaikeata–7=erittäin helppoa.

Kuinka hyvin seuraavat sanat vastaavat mielikuviasi päätoimisesta yrittäjyydestä? (1=ei lainkaan tärkeä tekijä–7=erittäin tärkeä tekijä)

- Kiehtovaa
- Arvostettua
- Tavoiteltavaa
- Ahdistavaa

Missä määrin seuraavat tekijät kuvaavat syitäsi aloittaa sivutoiminen yritystoiminta? (1=ei lainkaan tärkeä tekijä–7=erittäin tärkeä tekijä)

- halusin hankkia lisätuloja
- halusin turvata taloudellisen asemani
- halusin suuremmat henkilökohtaiset tulot
- halusin rakentaa yrityksen, jota lapseni voivat aikanaan jatkaa
- halusin kehittää tuoteideaani
- halusin olla innovatiivinen
- halusin oppia uutta ja kasvaa ihmisenä
- halusin enemmän joustoa elämäntilanteeseeni
- halusin olla oma pomoni
- halusin saavuttaa jotain ja saada siitä tunnustusta
- tavoittelin parempaa asemaa itselleni
- halusin jatkaa perheen perinteitä
- seurasin ihailmani henkilön esimerkkiä
- halusin haastaa itseni
- halusin toteuttaa itseäni

Kuinka tyytyväinen tai tyytymätön olet elämääsi kokonaisuudessaan tätä nykyä? (1=erittäin tyytymätön–7=erittäin tyytyväinen)

Kaiken huomioon ottaen, kuinka onnellinen sanoisit että olet? (1=erittäin onneton–7=erittäin onnellinen)

Tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi. (1=täysin eri mieltä–7=täysin samaa mieltä)

Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi?

1=ei lainkaan–7=pitää täysin paikkansa

- Minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni
- Pidän todella ihmisistä, joiden kanssa olen tekemisissä.
- Minusta tuntuu usein siltä, että en ole kovin osaava.
- Tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen.
- Tulen toimeen tapaamieni ihmisten kanssa.
- Yleisesti ottaen koen, että voin ilmaista mielipiteeni ja kertoa ideani.
- Päivittäisessä elämässäni joudun usein tekemään mitä käsketään.
- Useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan
- Minulla ei ole elämässäni juurikaan mahdollisuuksia itse päättää miten toimin.

Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi?

1=ei lainkaan–7=pitää täysin paikkansa

- Elämäni on useimmilla tavoilla lähellä ihannettani.
- Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset.
- Olen tyytyväinen elämäni.
- Toistaiseksi olen saavuttanut tärkeitä asioita, joita haluan elämässä.
- Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään.

Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi, taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyään tällaista stressiä? (1=en lainkaan–7=erittäin paljon)

Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi? 1=ei lainkaan–7=pitää täysin paikkansa

- Minusta ei ole mukavaa ottaa riskejä.
- Pidän enemmän tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa.
- Ennen kuin teen päätöksen, haluan olla ihan varma siitä, mitä tulee tapahtumaan.
- Vältän tilanteita, joissa seuraukset ovat epävarmoja.

Liite 2. Täydentävän jatkokyselyn saate ja kysymyslomake.

Tervetuloa osallistumaan kyselyyn, jossa kartoitetaan taiteen ja kulttuurin alan tekijöiden ammatti-identiteettiä, hyvinvointia ja taloudellista tilannetta tällä hetkellä. Kysely on osa kulttuurituottaja (ylempi AMK) -tutkintoni opinnäytetyötä.

Toivon, että sinulla on hetki aikaa vastata, kyselylinkki sulkeutuu 20.3.2022. Ammatti-identiteetti ja taiteilijuus ovat monilla taiteen ja kulttuurin eri aloilla paljon pohdintaa aiheuttavia, vastaavasti alan tekijöiden hyvinvointi ja taloudellinen tilanne ovat erittäin tärkeitä tutkimusaiheita kahden viimeisen vuoden sulkutilojen ja rajoitusten vuoksi.

Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja. Vastaaminen on vapaaehtoista ja voit halutessasi keskeyttää osallistumisen. Vastaukset tulevat vain tutkimuksen tekijän käyttöön, eikä niitä käytetä muuhun tarkoitukseen. Tulokset käsitellään tilastollisesti ja esitetään siten, että yksittäistä vastaajaa ei tunnisteta. Vastaukset hävitetään tutkimusraportin valmistuttua.

Kiitän jo etukäteen vastauksestasi!

Marja Katajavirta

kulttuurituottaja (yamk) opiskelija | marja.k.katajavirta@seamk.fi

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Toimitko tällä hetkellä kulttuurialalla... (pakollinen)

- päätoimisesti
- sivutoimisesti jonkun muun ohella

AMMATTI-IDENTITEETTI

Henkilökohtainen identiteetti on ne erilaiset piirteet, jotka määrittelevät persoonallisuutesi. Ammatillinen identiteetti on käsitys itsestäsi suhteessa ammattiin ja työhön.

1 Onko henkilökohtainen identiteettisi sama kuin ammatillinen identiteettisi?

- kyllä
- ei
- en osaa sanoa

2 Koetko, että olet ammatiltasi taiteilija?

- kyllä, aina
- kyllä, joskus
- en

3 Miten määrittelet omin sanoin ammatti-identiteettisi tai -roolisi taiteilijana? (avoin kysymys)

4 Millaisissa tilanteissa koet olevasi taiteilija tai ole ammatiltasi taiteilija? (avoin kysymys)

5 Kumpaa työ kulttuurialalla on sinulle enemmän...

- elämäntapa tai kutsumus
- työ ja ammatti

6 Miltä sinusta tuntuu, jos joku kutsuu sinua taiteilijaksi?

- erittäin luontevalta
- melko luontevalta
- ei ole merkitystä
- melko vaivaannuttavalta
- erittäin vaivaannuttavalta

7 Miksi se tuntuu vaivaannuttavalta? (avoin kysymys)

Taiteilija ja taiteilijuus ovat ikuisia pohdinnan aiheita ja määritelmiä on lukuisia.

8 Miten sinä määrittelet omin sanoin termin taiteilija? (pakollinen) (avoin kysymys)

HYVINVOINTI

9 Kuinka tyytyväinen tai tyytymätön olet elämääsi kokonaisuudessaan tällä hetkellä?

1=erittäin tyytymätön–7=erittäin tyytyväinen

10 Onko koronapandemia vaikuttanut siihen kuinka tyytyväinen elämääsi olet?

1=ei ole vaikuttanut lainkaan–7=on vaikuttanut erittäin paljon

11 Kaiken huomioon ottaen, kuinka onnellinen sanoisit että olet? 1=erittäin onneton–7=erittäin onnellinen

12 Tunnen itseni eläväksi ja elinvoimaiseksi. 1=täysin eri mieltä–7=täysin samaa mieltä

13 Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi? 1=ei lainkaan–7=pitää täysin paikkansa

- Elämäni on useimmilla tavoilla lähellä ihannettani.
- Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset.
- Olen tyytyväinen elämääni.
- Toistaiseksi olen saavuttanut tärkeitä asioita, joita haluan elämässä.
- Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään.

14 Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi? 1=ei lainkaan–7=pitää täysin paikkansa

- Minusta tuntuu, että olen vapaa päättämään, miten elän elämäni
- Pidän todella ihmisistä, joiden kanssa olen tekemisissä.
- Minusta tuntuu usein siltä, että en ole kovin osaava.
- Tuntemani ihmiset sanovat, että olen hyvä siinä mitä teen.
- Tulen toimeen tapaamieni ihmisten kanssa.
- Yleisesti ottaen koen, että voin ilmaista mielipiteeni ja kertoa ideani.
- Päivittäisessä elämässäni joudun usein tekemään mitä käsketään.
- Useimpina päivinä minusta tuntuu, että olen saanut jotain aikaan
- Minulla ei ole elämässäni juurikaan mahdollisuuksia itse päättää miten toimin.

15 Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi, taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyään tällaista stressiä? 1=en lainkaan–7=erittäin paljon

16 Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa sinun kohdallasi? 1=ei lainkaan–7=piittää täysin paikkansa

- Minusta ei ole mukavaa ottaa riskejä.
- Pidän enemmän tilanteista, joissa seuraukset ovat ennalta tiedossa.
- Ennen kuin teen päätöksen, haluan olla ihan varma siitä, mitä tulee tapahtumaan.
- Vältän tilanteita, joissa seuraukset ovat epävarmoja.

TALOUDELLINEN TILANNE

17 Millainen on taloudellinen tilanteesi mielestäsi tällä hetkellä?

- täysin vakaa ja turvattu
- jokseenkin vakaa ja turvattu
- hieman epävarma
- hyvin epävarma

18 Jos olisi taloudellisesti mahdollista, olisitko päätoimisesti

- yrittäjä tai työntekijä kulttuurialalla
- työskentelisin silti muun työn ohella

19 Kuinka usein rahapula estää sinua tekemästä asioita, joita haluaisit tehdä?

- usein
- joskus
- harvoin
- ei koskaan

20 Missä määrin ajattelet kulttuurialan työsi tuottamaa taloudellista arvoa? 1=en lainkaan–7=merkittävässä määrin

21 Entä missä määrin kulttuurialalla tekemälläsi työllä on seuraavia tavoitteita... 1=ei lainkaan tavoite–7=erittäin merkittävä tavoite

- yhteiskunnalliset tavoitteet
- kulttuuriset tavoitteet
- ekologiset tavoitteet
- egoistiset tavoitteet

TAUSTATIETOJA

21 Sukupuolesi:

- nainen
- mies
- muu
- en halua sanoa

22 Syntymävuotesi: valikko: v. 1940–82010

23 Koulutuksesi:

- peruskoulu/lukio
- ammatillinen tutkinto
- ammattikorkeakoulututkinto
- yliopisto- tai korkeakoulututkinto
- jokin muu tutkinto, mikä?

24 Onko sinulla jokin kulttuurialan tai taiteen alan koulutus?

- kyllä, mikä?
- ei ole, olen kouluttautunut muulle alalle

25 Kuinka kauan olet toiminut kulttuurialalla? _____ vuotta

Vapaa sana/palaute.

Liite 3. Sivutoimiyrittäjyyden motiivit

Sivutoimiyrittäjyyden motiivit		1	2	3	4	5	6	7	ka.
		1=ei lainkaan tärkeä				7=erittäin tärkeä tekijä			
TALOUELLISET MOTIIVIT									
Halusin hankkia lisätuloja	Kulttuuriala	3 %	6 %	5 %	6 %	25 %	19 %	36 %	5,5
	Muut toimiala	3 %	5 %	8 %	12 %	21 %	20 %	31 %	5,3
Halusin turvata taloudellisen asemani	Kulttuuriala	4 %	8 %	10 %	18 %	21 %	9 %	31 %	5,0
	Muut toimiala	7 %	7 %	12 %	17 %	19 %	15 %	22 %	4,7
Halusin suuremmat henkilökohtaiset tulot	Kulttuuriala	6 %	8 %	11 %	13 %	14 %	16 %	33 %	5,0
	Muut toimiala	5 %	6 %	14 %	14 %	18 %	19 %	25 %	4,9
INNOVATIIVISUUS									
Halusin kehittää tuoteideaani	Kulttuuriala	34 %	9 %	6 %	13 %	19 %	11 %	9 %	3,4
	Muut toimiala	25 %	12 %	11 %	15 %	16 %	10 %	12 %	3,6
Halusin olla innovatiivinen	Kulttuuriala	20 %	4 %	11 %	15 %	15 %	22 %	13 %	4,2
	Muut toimiala	16 %	11 %	8 %	16 %	21 %	14 %	14 %	4,1
Halusin oppia uutta ja kasvaa ihmisenä	Kulttuuriala	5 %	4 %	13 %	10 %	21 %	20 %	28 %	5,1
	Muut toimiala	5 %	5 %	10 %	14 %	23 %	20 %	22 %	4,9
ITSENÄISYYS									
Halusin enemmän joustoa elämäntilanteeseeni	Kulttuuriala	6 %	5 %	11 %	19 %	18 %	19 %	23 %	4,8
	Muut toimiala	7 %	9 %	9 %	13 %	21 %	17 %	23 %	4,7
Halusin olla oma pomoni	Kulttuuriala	10 %	6 %	8 %	16 %	11 %	23 %	26 %	4,9
	Muut toimiala	10 %	6 %	10 %	11 %	19 %	15 %	29 %	4,8
TUNNUSTUKSEN TAVOITTELU									
Halusin saavuttaa jotain ja saada siitä tunnustusta	Kulttuuriala	13 %	4 %	8 %	14 %	21 %	18 %	24 %	4,8
	Muut toimiala	11 %	10 %	13 %	16 %	21 %	14 %	16 %	4,3
Tavoittelin parempaa asemaa itselleni	Kulttuuriala	15 %	10 %	16 %	20 %	13 %	15 %	11 %	4,0
	Muut toimiala	14 %	13 %	11 %	18 %	18 %	14 %	14 %	4,1
ITSENSÄ TOTEUTTAMINEN									
Halusin haastaa itseni	Kulttuuriala	10 %	10 %	10 %	16 %	20 %	16 %	18 %	4,5
	Muut toimiala	12 %	5 %	9 %	14 %	25 %	19 %	15 %	4,6
Halusin toteuttaa itseäni	Kulttuuriala	6%	1%	1%	6%	19%	15%	51%	5,8
	Muut toimiala	5%	3%	9%	12%	19%	21%	31%	5,2
ROOLIMALLIT									
Seurasin ihailemani henkilön esimerkkiä	Kulttuuriala	50 %	11 %	9 %	9 %	10 %	9 %	3 %	2,5
	Muut toimiala	53 %	13 %	8 %	12 %	8 %	4 %	2 %	2,3
Halusin jatkaa perheen perinteitä	Kulttuuriala	74 %	14 %	4 %	1 %	4 %	4 %	0 %	1,6
	Muut toimiala	61 %	11 %	5 %	10 %	7 %	2 %	4 %	2,1
EI MUKANA SUMMAMUUTUJISSA									
Halusin rakentaa yrityksen, jota lapseni voivat aikanaan jatkaa	Kulttuuriala	65 %	11 %	6 %	13 %	4 %	0 %	1 %	1,8
	Muut toimiala	54 %	16 %	8 %	7 %	7 %	5 %	4 %	2,3